

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
(ULUSLARARASI İLİŞKİLER)
ANABİLİM DALI**

**EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN DEMOKRATİK
MEŞRUIYETİ**

Yüksek Lisans Tezi

Arzu DEMİREL

Ankara- 2016

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
(ULUSLARARASI İLİŞKİLER)
ANABİLİM DALI**

**EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN DEMOKRATİK
MEŞRUIYETİ**

Yüksek Lisans Tezi

Arzu DEMİREL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sanem Baykal

Ankara-2016

TEZ ONAY SAYFASI

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN DEMOKRATİK MEŞRUIYETİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. SANEM BAYKAL

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. SANEM BAYKAL

Doç. Dr. BURAK TANGÖR

Yrd. Doç. Dr. HATİCE YAZGAN

İmzası

Tez Sınavı Tarihi 03.06.2016

(Tez Beyan Belgesi)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

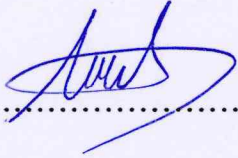
Bu belge ile, tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(27/06/2016)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

ARZU DEMİREL

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLO LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE DEMOKRATİK MEŞRUIYET SORUNU

I.	AVRUPA BİRLİĞİNDE DEMOKRASİ AÇIĞI SORUNU.....	8
	A. Demokrasi Kavramı ve Kökeni.....	8
	B. Demokrasi Açığı Sorunu ve Avrupa Birliği.....	11
	C. Demokrasi Açığına İlişkin Teorik Yaklaşımlar.....	19
	1. Ulus-Devlet Temelli Yaklaşım: Avrupa Birliği ve Demokrasi.....	19
	2. Federalizm ve Demokrasi Açığı	21
	3. Ulus- Altı Yaklaşım ve Demokrasi Açığı	23
II.	AVRUPA BİRLİĞİ VE MEŞRUIYET SORUNU.....	24
	A. Meşruiyet Kavramı.....	24
	B. Avrupa Birliği ve Meşruiyet Kavramı Arındaki İlişki.....	27
	C. Avrupa Birliğinin Meşruiyeti ve Teorik Çerçeve.....	28
	D. Avrupa Birliğinin Meşruiyetinin Bileşenleri.....	35
	E. Meşruiyet Bileşenleri Bağlamında Girdi ve Çıktı Meşruiyeti İle Süreç Meşruiyeti.....	42

F. Avrupa Birliğinin Demokratik Meşruiyeti.....	45
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

EURO KRİZİ

I. EURO KRİZİ	52
A. Euro Krizinin Gelişim Süreci.....	53
B. Euro Krizinin Ardında Yatan Nedenler.....	56
C. Avrupa Birliğinin Kriz Karşısındaki Tepki.....	61
II. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE DEVLETLERİ VE EURO KRİZİ.....	68
A. Borçlu Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Euro Krizi Üzerinde Etkisi.....	69
1. Siyasi Düzlem.....	70
2. Düşünsel Düzlem.....	78
B. Diğer Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Euro Krizi Üzerindeki Etkisi.....	83
C. Genel Bir Değerlendirme.....	90

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN DEMOKRATİK MEŞRUIYETİ

I. EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİ.....	96
---	-----------

II. AVRUPA BİRLİĞİNİN MEŞRUIYETİNE TEORİK YAKLAŞIMLAR	
VE EURO KRİZİ.....	98
III. AVRUPA BİRLİĞİNİN MEŞRUIYETİNİN BİLEŞENLERİ VE EURO	
KRİZİNİN ETKİSİ.....	105
A. Euro Krizinin Avrupa Birliğinin Girdi Meşruiyeti Üzerindeki	
Etkisi.....	106
1. AB Kurumları ve Girdi Meşruiyeti.....	106
a. Avrupa Birliği Hükümet ve Devlet Başkanları	
Zirvesi.....	107
b. Avrupa Merkez Bankası.....	109
c. Avrupa Komisyonu.....	110
d. Avrupa Parlamentosu	111
2. Avrupa Birliği Üye Devletleri ve Girdi	
Meşruiyeti.....	112
a. Dayanışama Kavramı ve Euro Krizi.....	113
b. Ulusal Demokrasinin Güç Kaybı.....	118
c. Avrupa Birliği'nin Sorgulanması.....	122
B. Euro Krizinin Avrupa Birliğinin Çıktı Meşruiyeti Üzerindeki	
Etkisi.....	129
C. Euro Krizinin Avrupa Birliğinin Süreç Meşruiyetine Etkisi	132
SONUÇ.....	135
KAYNAKÇA.....	145
ÖZET.....	182
ABSTRACT.....	183

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: AB’ye Duyulan “Güven”.....	88
Tablo 2: AB’nin Olumlu İmajı.....	89
Tablo 3: Euro’ya Destek.....	90

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
AfD	: Alternative for Germany (Almanya için Alternatif)
AFİM	: Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması
AİM	: Avrupa İstikrar Mekanizması
AMB	: Avrupa Merkez Bankası
ANEL	: Bağımsız Yunanlılar
AP	: Avrupa Parlamentosu
BK	: Birleşik Krallık
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DIMAR	: Demokratik Sol
ed.	: Editör
ECOFIN	: Economic and Finance Ministers Council (Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi)
ECON	: European Parliament Committee on Economic And Monetary Affairs (Avrupa Parlamentosu Ekonomik ve Mali İlişkiler Komitesi)
et.al.	: ve diğerleri
FN	: Front National (Ulusal Cephe)
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSMH	: Gayrı Safı Milli Hasıla

haz.	: Hazırlayan
Ibid.	: Adı geçen eser
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İBP	: İstikrar ve Büyüme Paktı
KL	: Kuzey Ligi (Northern League)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
op.cit.	: Adı geçen eser
No.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SYRIZA	: Radikal Sol İttifak
Y.	: Yıl
5MS	: Beş Yıldız Hareketi

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB)¹ tarihsel olarak ortaya çıkışı itibariyle bugün refah ve güvenlik/barış vaat eden bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlangıçta Topluluklar olarak karşımıza çıkan AB, Maastricht Antlaşmasıyla birlikte hızla Birlik olma yolunda ilerlerken tek para birimi, Euro'nun kabulüyle de birlikte farklı bir boyuta bürünmüştür. Ekonomik bütünleşmenin ardından siyasi Birliğe yönelik görüşler artarken gerek tek pazar ve gerekse Euro'nun kabulü ve icrası önemli bir başarı olarak görülmüştür. Ancak bütünleşmenin siyasi yönüne ağırlık verilmesine dair görüşler Birliğin demokratik yapısı ve meşruiyetine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Majone'nin de belirttiği gibi Birliğin demokratik meşruiyetine dair standart açıklama, doğrudan seçilmiş bir Avrupa Parlamentosu'nun (AP) yokluğuna dairdir. Nitekim literatüre bakıldığında Birliğin demokratik meşruiyetine dair yürütülen çalışmalar AB'nin kurumsal yapısı ve AB vatandaşlığı, bir Avrupalı kimliğinin olmayışı gibi olgular üzerinden yürütülmektedir. Birliğin demokratik meşruiyetine dair artan bir şekilde devam eden bu tartışmalar ya da analizler Euro krizinin ortaya çıkışı ile birlikte farklı bir boyut kazanmıştır.

Euro krizi her ne kadar ekonomik temelde ortaya çıkan bir kriz olsa da özellikle krizin yönetimi çerçevesinde atılan adımlar ve krize karşı gösterilen tepkilerin ışığında siyasi ve sosyal yönleri de olan çok boyutlu bir krizdir. Nitekim Euro krizi ekonomik, siyasi ve sosyal etkileri olan bir kriz olarak Birliğin varlığı ve geleceğine

¹ Bu çalışma boyunca Birliğin tarihsel gelişiminden bağımsız olarak bir kavram karmaşası oluşturmamak adına Birlik için sadece Avrupa Birliği ifadesi kullanılacaktır.

dair tartişmaları da artırmıştır. Özellikle krizin başlangıcında, üye devletlerden birinin-Yunanistan'ın Euro bölgesinden çıkması ve hatta çıkarılması tartişmalarının yapılmasına paralel olarak Birliğin dağılacadı yönünde tartişmalar hız kazanmıştır. Bu durum ise dikkatlerin Birliğe odaklanmasına yol açmıştır. 2009 yılında Yunanistan'ın ekonomik verilere dair yaptığı açıklamaya kadar başlangıcı götürülebilecek olan Euro krizi, 2010 yılında diğer Birlik üye devletlerinin de etkilenmesiyle tam olarak bir Euro krizi halini almıştır. Krizin altıncı yılına girilmesine rağmen bu yönde bir etkide bulunacağına dair tartişmalar ya da öngörüler kaybolmasa da etkisi ve gücü azalmıştır. Fakat Euro krizinin gerek izlenen politikalar bağlamında etkisi gerekse kriz yönetiminde Birlik kurumlarının üstlendiği rol, üye devletlerin krizin çözümüne dair benimsedikleri tutum ve bütün bunların bir sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik, siyasi ve sosyal sonuçları Birliğin demokratik meşruiyetine dair tartişmalara başka bir boyut kazandırmıştır.

Birliğin varlığı ve geleceğine dair tartişmaları artıran Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etkisi olmuştur. Öyle ki kriz ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra krizin Birliğin meşruiyeti üzerindeki etkisine dair çalışmalara ve bu yönde azaltıcı bir etkisinin olduğunun dile getirilmeye başlandığına rastlamak mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla Euro krizi temelinde Birliğin demokratik meşruiyetine dair bir analiz gerçekleştirmek önem arz etmektedir. Buna ilaveten, Türkiye'de literatüre bakıldığında Euro krizini bu açıdan ele alan kaynakların azlığı, daha doğru bir ifadeyle daha çok konuyu dolaylı bir şekilde ele alan veya bir yönüne değinen analizlere rastlanışı, bu yönde bir analizin gerçekleştirilmesini daha da önemli kılmaktadır. Bu bakımdan söz konusu tezin

konusu Euro krizi temelinde Birliğin demokratik meşruiyeti olmakla beraber, tezin savı Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki bırakarak Birliğin meşruiyetini azalttığıdır.

Euro krizinin bu yöndeki etkisini analiz etmek için yayınlanan raporlar, açıklamalar, alınan kararlar gibi AB kurumlarının sağladığı kaynaklardan ve *Eurostat*, *Eurobarometer*, *Pew Research Center*, OECD gibi diğer kurumlarca sağlanan verilerden yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra günlük olarak gazete haberleri takip edilip geriye dönük konu taraması yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmaya dâhil edilen analizin konusu zamansal olarak 2015 yılı ile sınırlı tutulup 2016 yılı gelişmelerine yer verilmemiştir.

Euro krizine bağlı olarak yaşanan gelişmeler ışığında Birliğin demokratik meşruiyete dair sorunlu karakterinin analizi için bu tezde aşağıdaki yöntem izlenerek bir analiz yapılmaya çalışılacaktır.

Tezin yapısına bakıldığında Giriş ve Sonuç haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Bu çerçevede Birliğin demokratik meşruiyet açısından sorunlu yapısının Euro krizinden nasıl etkilendiğini analiz etmek için öncelikle Birlik ve demokratik meşruiyet arasındaki sorunlu ilişkinin ortaya konması gerekmektedir. Bu nedenle ilk bölümde AB'nin demokratik meşruiyet sorunu ele alınmıştır. Meşruiyet kavramı, yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkiyi tanımlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu ise Birlik tarafından alınan kararların ve izlenen politikaların Birlik vatandaşlarınca kabulü ve meşru görülmesi bağlamında düşünüldüğünde en yalın haliyle halkın yönetimi olarak

nitelendirilebilecek demokrasi kavramını da önemli hale getirmektedir. Bu nedenle, Birliğin demokratik meşruiyete dair sorununu ortaya koymadan önce Birliğe dair yürütülen demokrasi açığı tartışmalarına yer vermek gerekmektedir. Zira Birliğin meşruiyetine dair tartışmalar için zaman zaman demokrasi açığı kavramının kullanıldığı da görülmektedir. Ancak Birliğin meşruiyet sorunu demokrasi açığıyla örtüşse de bir ölçüde onu aşan bir kavram olmaktadır. Demokratik açık ve demokratik meşruiyet kavramlarının birbiriyle özdeş veya türev kavramlar olarak kullanılmaları nedeniyle öncelikle terminoloji farkının ortaya konması gerekmektedir. Her ne kadar bu iki kavramın girift kavramlar oluşu, aralarındaki sınırların net olmayışı bu ayrımın ortaya konmasını zorlaştırsa da öncelikle literatürde demokrasi açığının nasıl ele alındığını ortaya koymak bu farkı netleştirmeye yardımcı olacaktır. Zira demokratik meşruiyet, demokrasi açığını kapsayan ancak onu aşan bir duruma işaret etmektedir.

Literatürde demokrasi açığının olmadığı yönünde savlara da rastlansa da yaygın kanı Birliğin bu yönde bir sorununun varlığına işaret etmektedir. Bu bağlamda demokrasi açığını AB'nin demokratik olmayışı ve işleyiş yöntemlerinin karmaşıklığı nedeniyle AB vatandaşları arasındaki mesafenin giderek açılması olarak tanımlamak mümkündür. Demokratik meşruiyet sorununu ele almadan önce meşruiyet kavramının kendisinin de irdelenmesi de gerekmektedir. Nitekim Bentham ve Lord'un "yasallık, normatif gerekçelendirme ve meşrulaştırma" sınıflandırması üzerinden yaptığı bir meşruiyet tanımı yapıldığında AB'nin bir meşruiyet sorunu olduğunu dile getirmek mümkündür.

Moravcsik'in Birliğin meşruiyet sorunu olmadığını dile getirdiği liberal hükümetlerarasıcı yaklaşımın yanı sıra Majone'nin "düzenleyici devlet" modeli; Hooghe ve Marks tarafından geliştirilen "çok katmanlı yönetim" yaklaşımı Birliğin meşruiyetini ele almakta ve açıklamaya çalışmaktadır. Buna ilaveten müzakereci (deliberative) demokrasi dördüncü bir yaklaşım olarak öne sürülmektedir. Bu yaklaşımlar arasında Birliğin demokratik meşruiyetini analiz etmek için görece en uygun araçları sunması nedeniyle bu tezde benimsenen yaklaşım çok katmanlı yönetim yaklaşımıdır. Bir yandan ulusal, ulus-altı ve supranasyonal yönetim katmanları arasında yetki ve politika oluşturma sürecine etkinin paylaştırılmasına değinen bu yaklaşım, diğer yandan da özellikle Birliğin problem çözücü niteliğine vurgu yapması ve analize kurumları, politikaları ve kimlikleri dâhil ederek geniş bir perspektif sunması bakımından önemlidir.

Birliğin ulus-devlet benzeri bir yapı arz etmeyip aksine çok katmanlı bir yönetim biçimi oluşu, yapılması gereken sınıflandırmaya zorlayıcı bir etkide bulunsa da Birlik farklı meşrulaştırma ilkelerinin bir ağı ya da katmanından oluşmaktadır. Bu ilkelerin bir ağ ya da katman (daha doğrusu iç içe geçmiş katmanlar) görünümü arz etmesi Birliğin demokratik meşruiyetini analiz ederken salt bu bileşene odaklanmayı engellemektedir. Diğer bileşenlerle, yani dolaylı meşruiyet, performans meşruiyeti, toplumsal meşruiyet ve normatif meşruiyet ile de etkileşimini analize dâhil etmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyetine etkisini analiz ederken bütüncül bir analiz ortaya koymak adına çıktı meşruiyeti, girdi meşruiyeti ve süreç meşruiyeti şeklindeki üçlü parametre kullanılacaktır.

Girdi meşruiyeti temsil yoluyla kurumsal ve müzakereci bir şekilde vatandaşların taleplerinin dile getirilmesini ifade etmektedir. Çıktı meşruiyeti, vatandaşların değerlerini, kimliğini yansıtmakta ve politikaların etkin bir şekilde işleyişini gerektirmektedir. Süreç meşruiyeti ise hesap verilebilirlik, şeffaflık, karar alma sürecinin nasıl gerçekleştirildiği gibi unsurları içeren etkileşimi sağlayan, kapsayıcı, iyi işleyen süreçleri gerektirmektedir.

Son olarak demokrasinin meşruiyetin ilkelerinden biri olarak kabul edildiği dikkate alınırsa demokrasi açığı Birliğin meşruiyet sorununun unsurlarından birini teşkil etmektedir. Ancak meşruiyet sorunu Bentham ve Lord'un ortaya koyduğu gibi aynı zamanda bir performans ve kimlik meselesidir. Bu açıdan Birliğin demokratik yapısını ve meşruiyetini güçlendirmeye yönelik attığı adımlara rastlanmaktadır. Fakat bu adımlar bu tezin kapsamı dâhilinde yer almayıp sadece Euro krizi üzerinden bir analiz yapılmaya çalışılacağından detaylı bir şekilde işlenmeyecektir. Bu nedenle kısaca değinilecek olan bu adımlardan bazılarını AP'nin yetki ve sorumluluklarının artırılması, ulusal parlamentoların rolünün artırılması ve Birlik vatandaşları ile arasındaki mesafenin kapatılmasına ilişkin düzenlemeler şeklinde özetlemek mümkündür.

Euro krizinin etkisini Birliğin meşruiyeti açısından değerlendirmeden önce Euro krizinin irdelenmesi gerektiğinden hareketle tezin ikinci bölümünde, Euro krizi ortaya çıkışı, nedenleri, gerek Birlik kurumlarının krize tepkisi ve kriz yönetimindeki rolü gerekse üye devletler ve halklarının tepkileri bakımından irdelenmiştir. Bu noktada krizle birlikte üye devletler ve halkları arasında ortaya çıkan ayırmadan

hareketle üye devletler ve halklarının tepkileri, borçlu üye devletler ve diğer üye devletler şeklindeki bir sınıflandırma üzerinden analiz edilmiştir. Bu çerçevede, bu bölümde, borçlu üye devletlerde ortaya çıkan tepki ve sonuçlar, siyasi düzlem ve düşünsel düzlem şeklinde ikili bir ayrım üzerinden ele alınmıştır. Diğer Birlik üye devletleri bakımından tarihsel olarak Birlik içerisindeki konumları ve kriz süresince üstlendikleri roller ve gösterdikleri tepkiler açısından büyük bir önem arz etmeleri nedeniyle Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık (BK) üzerinde odaklanılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise Birliğin demokratik meşruiyetine dair yürütülen tartışmalar çerçevesinde Euro krizinin etkisi ele alınmıştır. Bu bölümde iki temel soruya yanıt aranmıştır: “Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyetine olumsuz bir etkisi olmuş mudur?”. “Euro krizinin gerçekten böyle bir etkisi olduysa bu ne şekilde olmuştur?”. Bu çerçevede ilk sorunun yanıtını vermek amacıyla Birliğin meşruiyetine dair yaklaşımlara başvurulmuştur. Her ne kadar çok katmanlı yönetim yaklaşımı benimsenilse de birinci bölümde yer verilen dört yaklaşım açısından da bugün Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyetine olumsuz bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Krizin bu olumsuz etkisinin ne şekilde etki ettiği ve nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak adına Birliğin meşruiyeti bağlamında bütüncül bir analizi mümkün kılan üçlü parametre (girdi-çıktı-süreç) çerçevesinde bir analiz yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE DEMOKRATİK MEŞRUIYET SORUNU

I. AVRUPA BİRLİĞİNDE DEMOKRASİ AÇIĞI SORUNU

Demokrasi açığı, bugün Birliği düzleminde gerçekleştirilen tartışmaların temel odak noktası haline gelmiştir. Fakat AB çerçevesinde mevcut demokrasi açığı sorunsalını irdelemeye geçmeden önce demokrasi kavramının içeriğini ve tarihsel olarak gösterdiği gelişimi ele almak yerinde olacaktır.

A. Demokrasi Kavramı ve Kökeni

“Demokrasi sözcüğüne ait birçok anlam var. Demokrasinin bir tane doğru anlamı var ise, bu, Platon’un da söylemiş olabileceği gibi, cennette saklı olmalıdır. Ama ne yazık ki, bu anlam hala bize iletilmiş değil.”² Ancak her ne kadar demokrasi, farklı yaklaşımlar üzerinden birçok farklı tanım ile karşımıza çıkan bir kavram olsa da kavramın etimolojik kökeni üzerinde bir uzlaşa söz konusudur. Demokrasi mefhumu, Eski Yunanca bir sözcükten, *δημοκρατία* yani *demokratia* sözcüğünden gelmektedir. *Demos* (halk) ve *kratos* (yönetim) kelimelerinin bir bileşeni olarak bu kavram, en basit şekliyle halkın yönetimine işaret etmektedir.³

² Bernard Crick, **Demokrasi**, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, Mart 2012, s. 7.

³ Bkz: Ateş Uslu, “Demokrasi”, ed. Gökhan Atılğan ve E. Attila Aytekin, **Siyaset Bilimi:**

Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler, İstanbul, Yordam Kitap, Eylül 2013, içinde, s.

137-151, s. 137. Mehmet Ali Ağaoğulları, **Kent Devletinden İmparatorluğa**, Ankara, İmge

Kitabevi, Eylül 2009, s.41. David Held, **Models of Democracy**, Oxford, Blackwell Publishers, 1992,

s. 2.

Her ne kadar demokrasinin halkın yönetimi olarak tanımlanması üzerine bir uzlaşma varsa da Alain Touraine'e göre bu, demokrasinin tanımlanma biçimlerinden sadece ilkidir. İkincisi ise siyasal tartışmanın serbest bir ortamda gerçekleşmesine ilişkindir. Touraine, ilkiyle demokrasi kavramının tözünün ikincisiyle ise yöntemin altının çizildiğini ifade etmektedir.⁴

Tarihsel olarak demokrasi kavramının ortaya çıkışı ise ilk olarak Antik Yunan'da şehir devletlerinde olmuştur. Bu coğrafyada doğrudan demokrasi biçiminde karşımıza çıkan "halkın yönetimi", daha sonra Roma döneminde de varlığını halkçı bir yönetim biçimi olarak sürdürmüştür. Ancak artık burada başka bir mefhum ön plana çıkmaktadır; *Respublica* (Cumhuriyet). Lakin her ne kadar halkçı bir yönetim olsa da demokratik usuller aracılığıyla yönetime gelen temsilcilere dayanan bir temsili yönetim söz konusu olmamıştır.⁵ Fakat sonraki süreçte demokrasi, 18. yüzyıla kadar cazibesini ya da en azından güncelliğini yitirmiştir. 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve 1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi ile özdeşleşen ünlü "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" anlayışı bu anlamda dönüm noktası olmuştur. 19. yüzyıl boyunca yaşanan devrimler ve 20. yüzyılın siyasi olayları, Nazizm ve Faşizm gibi uç ideolojileri ile totaliter rejimlerinin ardından bugün gelinen noktada demokrasi en yaygın yönetim biçimi olmaktadır.⁶

⁴ Alain Touraine, **Demokrasi Nedir?**, çev. Olcay Kunal, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Ekim 2002, s. 169.

⁵ Robert A. Dahl, **Demokrasi Üzerine**, çev. Betül Kadioğlu, Ankara, Phoenix Yayınevi, Ekim 2010, s. 22-23. Crick, **op.cit.**, Mart 2012, s. 39-48.

⁶ **Ibid.**, Mart 2012, s. 49-83. Uslu, **op.cit.**, Eylül 2013, s. 137-151.

Günümüzde temsili demokrasi biçiminde ortaya çıkan temsilcilerin halk tarafından seçim yoluyla yönetime getirilmesi ve siyasi eşitlikle özdeşleşen demokrasi, sui generis ibaresiyle nitelendirilen ve bu niteliğiyle uluslararası sistemde ayrı bir yerde konumlanan Birliği oluşturan üye devletlerin de genel karakteristik özelliği olmaktadır. Ancak her ne kadar kendisini oluşturan üye devletler demokratik bir görünüm arz etse de⁷ bu durum AB'nin de demokratik olacağı anlamına gelmemektedir.

Demokrasinin klasik bir tanımı için Abraham Lincoln'un yaptığı tanımlama gösterilir: "demokrasi, halk için, halk tarafından, halkın yönetimidir".⁸ Ancak AB bünyesinde bir Avrupa halkının bizatihi kendisinin tartışmalı olduğu düşünüldüğünde AB'nin demokratik bir niteliği haiz olduğunu söylemek zoraki bir ifade olacaktır. Zira AB'nin demokratik yapısına dair giderek artan ve demokrasi açığı⁹ kavramı ile ifade edilen tartışmalar da bunu göstermektedir.

⁷ Elbette ki üye devletlerin demokratik yapısı ve bu yapının teorik düzlemde pratiğe ne ölçüde aktarıldığının yanı sıra üye devletler arasında da demokrasinin gelişmişliği bağlamında mevcut farklılıkları ayrı bir tartışma konusudur.

⁸ Bülent Daver, "The Basic Principles of Democracy And Their Importance In Dealing With Terrorism", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C.41, S.1, 1986, s. 98.

⁹ Demokrasi açığına dair genel bir bilgi için bkz: Paul Maignette, **What is The European Union: Nature And Prospects**, New York, Palgrave Macmillan, 2005, s. 167-188. Ian Bache, Stephen George ve Simon Bulmer, **Politics In The European Union**, New York, Oxford University Press, 2011, s. 66-73. John McCormick, **Avrupa Birliğini Anlamak**, Ankara, BigBang Yayınları, Mart 2014, s. 182-208. Ayrıca bkz: Gabriel A. Almond, Russell J. Dalton ve G. Bingham Powell Jr., **European Politics Today**, New York, Longman, 2002.

B. Demokrasi Açığı Sorunu ve Avrupa Birliği

Demokrasi açığı ifadesi ilk defa Genç Avrupalı Federalistlerin, Richard Corbett tarafından hazırlanan 1977 tarihli Manifestosu'nda yer almıştır. Bunun yanı sıra 1979 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na atfen David Marquand tarafından kullanılmış ve bugün literatürde AB'ye ilişkin tartışmalar arasında önemli bir yer edinmiştir.¹⁰

Ancak demokrasi açığı kavramı, “gerçekten Birliğin bir demokrasi sorunu var mı ” tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, Birlik içerisinde bir demokrasi açığının varlığına karşıt bir tutum benimseyen Moravcsik ve Majone ön plana çıkan iki önemli isim olmuştur.

Demokrasi açığını bir mit¹¹ olarak değerlendiren Moravcsik, AB'nin demokratik katılım ve hesap verebilirlik açısından bir eksiklik içerisinde olduğu iddiasına karşı çıkmaktadır. Bu anlamda AB'nin iki sağlam mekanizmaya sahip olduğunu dile getiren Moravcsik'e göre Birlik, AP vasıtasıyla doğrudan demokrasiyi sağlarken seçilmiş ulusal yetkililer aracılığıyla da dolaylı yoldan hesap verebilirliği de hayata geçirmektedir. Dolayısıyla Moravcsik'e göre AB'nin bir demokrasi sorunu yoktur.¹² Ayrıca anayasal denge ve fren sistemi, ulusal hükümetler yoluyla gerçekleştirilen

¹⁰ Peter Matjašič, “Democratic Deficit: A Federalist Perspective”, [thenewfederalist.eu](http://www.thenewfederalist.eu/Democratic-deficit-a-federalist-perspective), 17 Ekim 2010. Tam metin için bkz: <http://www.thenewfederalist.eu/Democratic-deficit-a-federalist-perspective> (Erişim Tarihi 04.12.2015).

¹¹ Andrew Moravcsik, “The Myth of Europe's ‘Democratic Deficit’”, **Intereconomics: Journal of European Public Policy**, Kasım- Aralık 2008, s. 331-340.

¹² Andrew Moravcsik, “In Defence of the ‘Democratic Deficit’: Reassessing Legitimacy in The European Union”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 40, S. 4, 2002, s. 611.

dolaylı demokratik denetim ve Parlamento'nun artan yetkileri ile AB'nin politika oluşturma sürecinin neredeyse tüm durumlarda açık, şeffaf, etkili ve Avrupa vatandaşlarının taleplerine siyaseten duyarlı olduğunu iddia etmektedir.¹³

Majone de Moravcsik'le benzer biçimde AB düzleminde bir demokrasi açığı sorunu olmadığına işaret etmektedir. Majone, AB'nin elitist yapısının demokratik bir sorun teşkil etmediğini savunmaktadır.¹⁴ Buna göre, antlaşmaların klasik güçler ayrılığı doktrininin standartlarından farklı kurumsal düzenlemelere gitmiş olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda, Antlaşmaların AB Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi¹⁵ ve AP'nin karar alma yetkilerini Komisyon'un önerisine bağlaması aslında supranasyonal bürokrasiye ayrıcalıklı bir konum vermemektedir. Aksine, Komisyon'un yasa teklifi hususundaki tekeli aslında Zirve ve Parlamento'yu Avrupa hukukuna daha da yakından bağlayan bir mekanizmadır.¹⁶

Ancak her ne kadar Birliğin demokrasi açığı olmadığına dair savlar öne sürülse de buna karşı çıkanların ve Birliğin bir demokrasi yoksunluğundan ya da eksikliğinden muzdarip olduğunu savunanların sayısı hayli fazla ve gerekçeleri de oldukça geçerlidir. Bu bağlamda öne çıkan ilk isimler Majone ve Moravcsik'e yanıt vermek için ortak bir makale kaleme alan Andreas Follesdal ve Simon Hix'tir. 2006 yılında yayınladıkları makale ile demokrasi açığının AB'de neden var olduğunu ortaya koyan bu iki isme göre, artan yetkilerine rağmen AP'nin zayıf oluşu; bir "Avrupa"

¹³ **Ibid.**, 2002, s. 605.

¹⁴ Giandomenico Majone, "Europe's 'Democratic Deficit' : The Question of Standards", **European Law Journal**, C. 4, S. 1, Mart 1998, s. 5-28.

¹⁵ Bu çalışmada AB Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi için bundan sonra Zirve ifadesi kullanılacaktır.

¹⁶ **Ibid.**, Mart 1998, s. 8.

seçiminin olmaması; Birliğin seçmenlerden çok uzak oluğu Birliğin muzdarip olduğu demokrasi eksikliğinin başlıca sebeplerindendir.¹⁷

Hix'e göre AB gerçek bir demokrasiden aydınlanmış bir despotizm biçimine daha yakındır. Aydınlanmış despotizm ise 18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan bir yönetim biçimidir. Burada söz konusu olan kralların temsili organlara danışmayı kabul ettiği ve anayasal kurallar ve yargı organları ile bağlı oldukları bir sistemdir.¹⁸ öte yandan Hix, Hoyland ile birlikte Birlik içerisindeki demokrasi sorununun niteliğini usul ve esas açısından bir ayrıma giderek değerlendirmektedir. Usul açısından AP seçimleri ve Parlamento'nun yasama ve yürütmeye dair yeni yetkileri ile AB'nin demokrasi açığının üstesinden geldiğini varsaymaktadırlar. Fakat esas bağlamında AB gerçek bir demokratik siyasanın eksiliğini yaşamaktadır.¹⁹

Demokrasi açığının varlığına ilişkin farklı görüşler var olsa da bugün AB'nin demokrasi bağlamında bir eksikliğin içerisinde olduğu bir gerçektir. Neunreither'ın da belirttiği gibi demokrasi açığının varlığı üzerinde bir uzlaşı olsa da bununla ne anlatıldığına ilişkin ya da ne anlama geldiğine dair genel bir anlayışın varlığından çok uzak bir durum söz konusudur.²⁰ Bu bakımdan demokrasi açığını tanımlamak önem arz etmektedir. Bu bağlamda öncelikle bu sorunsalın hangi kavramsal

¹⁷ Andreas Follesdal ve Simon Hix, "Why There Is A Democratic Deficit In EU: A Response To Majone And Moravcsik", **Journal Of Common Market Studies**, C. 44, S. 3, 2006, s. 534-537.

¹⁸ Simon Hix, **What's Wrong With The European Union and How To Fix It**, Cambridge, Odyssey Press, 2011, s. 85.

¹⁹ Simon Hix ve Bjorn Hoyland, **The Political System of The European Union**, New York, Palgrave Macmillan, 2011, s. 133.

²⁰ Karlheinz Neunreither, "The Democratic Deficit Of The European Union: Towards Closer Co-operation Between The European Parliament And The National Parliaments", *Government and Opposition*, Yaz 1994, s. 299, Dimitris N. Chryssochou, **Democracy In The European Union**, Londra ve New York, I.B.Tauris Publishers, 2000, s. 14'ten **atfen**.

çerçevede ele alındığını ve içeriğinin nasıl doldurulduğunu değerlendirmek gerekmektedir. Bu çerçevede demokrasi açığı kavramına ilişkin öne sürülen tanımlamaların arkasında iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır: Kurumsal yaklaşım ve sosyo-psikolojik yaklaşım.²¹

Kurumsal yaklaşım, AB bünyesindeki mevcut demokrasi açığına dikkat çekerken AB kurumlarını öne çıkarmakta, demokrasi açığına ilişkin kurumlar üzerinden bir tanımlama getirmekte ve soruna ilişkin cevapları yine AB kurumları içerisinde bulmaya çalışmaktadır. Chryssochoou'nun Ortodoks görüş olarak nitelendirdiği bu yaklaşım, özellikle AB düzeyinde tek doğrudan seçilen kurum olarak AP açısından, ulusal parlamentolardan yasama yetkisinin AB kurumlarına transferinde demokratik hesap verebilirliğin sağlanamadığına ilişkindir. Bu görüş, AB içerisinde temsili ve doğrudan demokrasinin yokluğuna odaklanmaktadır. Tüm kurumlar, bu çerçevede ele alınabilecek olsa da Birliği demokratikleştirmede temel vurgu, AP'nin rolü ve (daha az derecede olmasına rağmen) ulusal parlamentolar üzerinde yoğunlaşmaktadır.²²

Her ne kadar Birlik vatandaşları tarafından doğrudan seçilen bir kurum olması sebebiyle, yetkileri ve yanı sıra temsil, katılım, hesap verebilirlik gibi demokrasi açısından hayati önemi haiz niteliklerin varlığının sorgulanması bakımından

²¹ Detaylı bilgi için bkz: Sinem Akgül Açıkmeşe, "Avrupa Birliğinde Demokratik Meşruiyet Sorunu", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.2, S.4, 2003, s. 23-45. Devrim Kodakçı, **Genişleme, Avrupa Birliği'nde Demokrasi Eksikliği ve Çözüm Önerileri**, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 2004. Dimitris N. Chryssochoou, "Europe's Contested Democracy", ed. Michelle Cini, **European Union Politics**, Oxford, Oxford University Press, 2009, içinde, s. 377-389.

²² **Ibid.**, 2009, s. 380-381.

Parlamento, eleştiri oklarının temel hedefi haline gelse de Birlik içerisinde demokratik niteliği sorgulanan tek kurum değildir. Komisyon’un bürokratik ve teknokratik yapısı da eleştirilerin odağı olmaktadır.²³ Üstelik Komisyon, bir yürütme organı gibi hareket etse de yasama sürecini başlatan bir kurum²⁴ olarak klasik güçler ayrılığından farklı, melez bir görünüm sergilemektedir.

Zirve’nin geniş yetkilerine rağmen hesap vermekten uzak yapısı da Birliğin demokratik niteliği açısından önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Ayrıca, “...Birlik yönetimince alınan kararların ve hükümetlerarası konferanslarda kabul edilen anlaşmaların kapalı kapılar arkasında olması yani yönetimin yeterince saydam ve açık olmaması”²⁵ da çözülmesi beklenen sorunlar arasında yerini almaktadır.

Öte yandan, sosyo-psikolojik yaklaşımla birlikte Chryssochoou’nun da belirttiği üzere, “kim yönetiyor ve nasıl? ” sorusundan “kim yönetiliyor? ”un yanıtının arandığı bir soruya geçiş olmuştur; dolayısıyla semptomlarından ziyade hastalığın tedavisine odaklanılması söz konusu olmuştur.²⁶ Buna göre, demokrasi açığı sadece demokrasiyi sağlamak açısından AB kurumları ve karar alma sürecinin yetersizliklerinin bir sonucu değildir. Bu, Yalçın’ın da belirttiği madalyonun bir yüzüdür. Demokrasi halka (*demos*) ve halkın rızasına dayandığından demokrasinin sosyal gerekliliklerini de incelemek gerekmektedir. Siyasi bir sistem mükemmel bir

²³ Marcus Horeth, “No Way Out For The Beast? The Unsolved Legitimacy Problem Of European Governance”, **Journal of European Public Policy**, C. 6, S.2, Haziran 1999, s. 254.

²⁴ Stephen C. Sieberson, “The Treaty of Lisbon And Its Impact On The European Union’s Democratic Deficit”, **Columbia Journal Of European Law**, C. 14, S. 3, 2008, s. 450.

²⁵ Emel Poyraz, “Avrupa Birliği’nin Sistem Sorunu: Kamuoyu Eksikliği ve Demokrasi Açığı”, **Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi**, C. 2, S. 4, İlkbahar Dönemi 2013, s. 21.

²⁶ Chryssochoou, **op.cit.**, 2009, s. 382.

demokrasinin tüm niteliklerini bünyesinde barındırabilir, ancak halk olmaksızın meşruiyetten yoksun kalacaktır. Bu nedenle, sosyo-psikolojik yaklaşım bir Avrupa halkının yokluğuna dikkat çekmektedir.²⁷ Bunun yanı sıra,

“ ... AB’deki demokrasi eksikliği AP’nin yetkileri sorununu aşan, bir Avrupa kamusal alanı ve Avrupa kamuoyu eksikliğidir. Hükümetlerarası konferanslarda alınan kararların öncesindeki hazırlık ve uygulamalar, kararların neden ve nasıl alındığı, Avrupa bürokrasisinin eleştirilere ne denli açık olduğu, eleştirileri ne denli dikkate aldığı hala tamamen karanlıktadır. Bu nedenle Avrupa demokrasisindeki eksiklik her şeyden önce demokrasinin gereği olan açıklık, eleştiri ve diyalog eksikliğidir.”²⁸

Kurumsal ve sosyo-psikolojik yaklaşımlar demokrasi açığına ilişkin bir açıklama getirme çabası içerisindeyken diğer yandan da sorunun kaynağının betimlenmesine de yardımcı olmaktadır. Bu noktadan hareketle kurumsal veya sosyo-psikolojik yaklaşımdan hangisinin benimseneceği ve ön plana çıkarılacağı ya da daha az vurgu yapılacağı sorunun ele alınışı açısından bir farklılık arz etse de demokrasi açığının temelinde yatan nedenler ortaklık göstermektedir.

Demokrasi açığının temelini oluşturan bu hususlara bakıldığında şöyle sıralamak mümkündür: Komisyon’un yetkilerine tezat bir şekilde seçilmiş bir kurum olmayıp atanmışlardan oluşması, Parlamento’nun ise Birlik düzleminde seçilen tek kurum

²⁷ Cem Yalçın, “Challenging The Future: The Democratic Deficit Of The EU From A Federalist Perspective”, **Poznan University of Economic Review**, C.14, S.3, 2014, s. 29.

²⁸ Aykut Çelebi, **Avrupa: Halkların Siyasal Birliği**, İstanbul, Metis Yayınları, Ekim 2002, s. 81.

olmasına rağmen temsil ve yetki bağlamında demokratik olmayan bir tablo çizmesi, Bakanlar Konseyi'nin denetiminde ulusal parlamentoların yeterince rol oynayamaması, bir *demos*'un varlığından yoksun olunması...²⁹ Birliğin demokratik bir niteliğe haiz olmamasında en önemli nedenlerden biri de AB'nin bir elitist proje olarak karşımıza çıkmasıdır.³⁰ AB, kuruluşu itibariyle bir elitist proje olarak ortaya çıkmış ve özellikle gerek derinleşme gerek genişleme süreçleri bağlamında da bu elitist niteliğini korumaya devam etmiştir. Bu ise Birlik vatandaşları ile Birlik arasındaki mesafenin aşılması zor bir uzaklığa erişmesine neden olmuştur.

Avrupa Birliği'nin demokrasi sorununa farklı bir yaklaşım da Schmidt tarafından getirilmektedir. Demokrasinin AB için bir sorun haline geldiğini dile getiren Schmidt, bu sorunun çoğunlukla odaklanıldığı gibi salt supranasyonal düzeyde bulunmadığı, ulusal düzeyde de (hatta belki de daha önemli bir biçimde) yer almakta olduğunu savunmaktadır.³¹ Buna göre temel sorun, AB içerisindeki demokrasinin parçalanmış (*fragmented*) doğasına ilişkindir. Ulusal yönetimlerde, demokrasi dört meşrulaştırma mekanizmasına dayanma eğilimindedir: siyasi katılım yoluyla halk tarafından yönetim (ya da girdi demokrasisi- *input democracy*); temsil yoluyla halkın yönetimi; etkin hükümet yoluyla halk için yönetim (çıkartı demokrasisi- *output democracy*) ve Schmidt tarafından geleneksel formülasyona eklenen çıkar dayanışması yoluyla halk ile birlikte yönetim. AB içerisinde sadece iki mekanizma,

²⁹ Kübra Dilek Azman, "The Problem of 'Democratic Deficit' In The European Union", **International Journal of Humanities and Social Science**, C. 1, S. 5, Mayıs 2011, s. 245-246. Sanem Baykal, "Avrupa Birliği'nin Geleceği: Meşruiyet Sorunu, Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine", **Uluslararası İlişkiler**, C. 1, S. 1, Bahar 2004, s. 131-132.

³⁰ Leyla Sanlı, **Avrupa Birliği ve Demokrasi Açığı**, İstanbul, Alan Yayıncılık, Ekim 2005, s.44.

³¹ Vivien A. Schmidt, "Democracy In Europe: The Impact of European Integration", **Perspectives on Politics**, C. 3, S. 4, Aralık 2005, s. 761.

yani halk için etkin yönetim ve çıkar dayanışması yoluyla halkla birlikte yönetim öne çıkmakta; ancak halk tarafından yönetim ve halkın yönetimi daha çok ve büyük bir oranda ulusal düzeye kalmaktadır.³²

Sonuç olarak demokrasi açığının bir tanımı³³ yapılacak olursa, Chryssochou genelde bir kurumsal eksiklik ve özelde ise bir hesap verebilirlik eksikliği olarak betimlemektedir.³⁴ Bir başka deyişle ise demokrasi açığı kavramı, “AB’nin yeterince demokratik olmadığı ve işleyiş yöntemlerinin karmaşıklığı nedeniyle yurttaşlardan giderek uzaklaştığı ve yurttaşlarla karar alma merkezleri arasındaki mesafenin kapatılamadığı eleştirisini temel almaktadır.”³⁵

Dolayısıyla, en basit şekliyle halkın yönetimi anlamına gelen demokrasiye dair AB içerisindeki mevcut sorun, demokrasi açığı, hem demokrasinin geleneksel unsurları olan meşruiyet, katılım, temsil, hesap verebilirlik, şeffaflık kriterlerinin noksanlığı ya da antlaşmalara ilişkin gerçekleştirilen reformların sınırlılıkları bağlamında hem kurumsal eksiklikler (özellikle göreve gelmesinde izlenen yöntem sebebiyle AB kurumlarının en demokratiği olan/ olması gereken Avrupa Parlamentosu nezdinde) hem de bir Avrupa halkının ve Avrupa kamusal alanının varlığı sorunsalı nedeniyle bir kimlik ve kamuoyu eksikliği meselesidir.

³² **Ibid.**, 2005, s. 768.

³³ Demokrasi açığına ilişkin literatürde yer alan tanımlamalara dair detaylı bilgi için bkz: Thomas Jensen, “Democratic Deficit Of The European Union”, **Living Reviews In Democracy**, C. 1, 2009, s. 1-8.

³⁴ Chryssochou, **op.cit.**, 2009, s. 32.

³⁵ **Ibid.**, 2009, s. 43.

C. Demokrasi Açığına İlişkin Teorik Yaklaşımlar

AB içerisindeki mevcut demokrasi sorunu, farklı teorik yaklaşımlarla birlikte kapsam ve içerik bakımından değişiklik göstermektedir. Bu değişiklikte etkili olan teorik yaklaşımlar ise “Ulus-Devlet Temelli Yaklaşım”, “Federalizm” ve “Ulus-altı Yaklaşım” olmak üzere üç farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.³⁶ Bu çerçevede, söz konusu teorilerin mevcut soruna ilişkin nasıl bir perspektif geliştirdiği aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

1. Ulus-Devlet Temelli Yaklaşım: Avrupa Birliği ve Demokrasi

Ulus-devlet temelli yaklaşım, ulus devleti önceleyen ve uluslararası sistem içerisinde ulus devleti birincil aktör olarak konumlandıran ve bu nedenle yansımasını realizmde bulan bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, AB’yi ulus devletlerce oluşturulmuş bir yapı olarak görmekte ve Birliğin demokrasi sorunsalının merkezine üye devletleri koymaktadır. Bu bağlamda, “... Avrupa Birliği’nin uluslararası hukukun sınırları kapsamında egemen devletlerarası bir sözleşme olduğunu kabul eden “hükümetlerarasılık”(intergovernmentalism)”³⁷ yaklaşımıdır.

Bu yaklaşımın temel savına göre AB, üye devletlerdeki seçilmiş kurumlar aracılığıyla demokratikleşmektedir. Örneğin her üye ülke, kendi demokratik

³⁶ Duygu Yünel, **Avrupa Birliğinin Demokratik Meşruiyetinin Sağlanmasında Avrupa Yurttaşlığı Kavramının Etkisi**, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 8-15.

³⁷ Çelebi, **op.cit.**, 2002, s. 53.

sistemine göre kimi durumlarda referandumlar yoluyla kimi durumlarda da ulusal parlamentolarda oy kullanılması ile AB Antlaşmalarını onaylamaktadır. Buna ilaveten, en önemli kararların tüm ulusal hükümetlerin temsil edildiği Bakanlar Konseyince alınması gerekmektedir.³⁸

Bu yaklaşım, görüş demokrasi bilmecesine, bir sonraki bölümde değinilecek olan federalist anlayıştan farklı bir bakış getirmektedir. Realist analize göre, AB bir “meşruiyet tuzağına” saplanmıştır: AB, yeni yetkiler verildikçe ve bu yetkileri supranasyonal yapılar ve karar alma prosedürleri yoluyla kullandıkça daha az meşru olmaktadır. Zira meşruiyetin kaynağı olan ulus devletlerden uzaklaşmaktadır.³⁹

Dolayısıyla bu yaklaşım üye devletlerin güç ve etkinliklerinin artırılması gerektiğini öne sürerken üye ülkelerin Bakanlar Konseyi’ndeki veto yetkilerinin korunmasının ve güçlendirilmesinin, Parlamento’nun yetkilerinin sınırlandırılmasının ve Zirve’nin Komisyon üzerindeki denetim yetkilerinin artmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir.⁴⁰

Ancak her ne kadar ulus-devlet temelli bu yaklaşımın AB’yi ele alış biçimi değerlendirildiğinde dikkat çeken ulus devletçi vurgu kısmen yerinde olsa da tamamen yeterli bir açıklama olarak görünmemektedir. Çünkü bugün AB’ye

³⁸ Christopher Lord, “Legitimacy, Democracy And The EU: When Abstract Questions Become Practical Policy Problems”, **Policy Paper**, 2000, s. 5.

³⁹ P. G. Kielmansegg, “Integration And Democratie”, ed. M. Jachtenfuchs ve B. Kochler Koch, Euroaische Integration içinde, Opladen: Leske und Budrich, Wolfgang Wessels ve Udo Diedrichs, “The European Parliament And EU Legitimacy”, ed. Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, **Legitimacy And The European Union**, Londra ve New York, Routledge, 1999, içinde, s. 134-152, s. 139’dan **atfen**.

⁴⁰ Kodakçı, **op.cit.**, 2004, s.15.

bakıldığında salt bir hükümetlerarası nitelik sergilememekte, supranasyonal bir karakteri de haiz olduğu görülmektedir. AB mevcut durumda bir durağı hükümetlerarasıcılık diğer durağı ise supranasyonalizm olan bir gelgit içerisinde yol bulmaya çalışmaktadır. Bazen bu gelgitin bir yönü ağır bassa da bir çeşit dengeden bahsetmek mümkündür. Bu nedenle, bu yaklaşım çerçevesinde savunulduğu gibi ulus devletlerin ön plana çıkarılması, Birlik içerisinde üye devletlerin konumlarının güçlendirilmesi bu dengenin sarsılmasına neden olabileceği gibi supranasyonal niteliği haiz bir yapı içerisinde mevcut kazanımların bir anlamda tersi şeklindeki bir tutumun nasıl gerçekleştirileceği veya kabul göreceği bir muammadır.

2. Federalizm ve Demokrasi Açığı

Demokrasi açığına yönelik teorik bir bakış açısı sunan ikinci teori federalizmdir. Federalist görüşe göre, meşruiyet ilk başta Avrupa vatandaşlarına dayandığından AP, AB sisteminin temel meşruiyet kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle de AB'nin demokrasi açığı temelde, temsilin demokratik unsuru, Parlamento'nun rolünün hafife alınmasından kaynaklanmaktadır.⁴¹

Parlamento'nun AB içerisindeki rolü artırılmalıdır. Bu anlamda federalistlere göre, 1979 yılında getirilen doğrudan seçimler gerekli olsa da üye devletlerin gölgesinden Parlamento'nun kurtulması yönünde yeterli bir adım değildir. Bu nedenle

⁴¹ Yalçın, **op.cit.**, 2014, s. 32.

federalistler, Parlamento'nun yetki ve görevlerinde bir artışın bu adımı takip etmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.⁴²

Öte yandan federalistler, bir Avrupa halkının (*demos*) ortak bir anayasanın çatısı altında Avrupa kimliğine dayanarak oluşturulacağını iddia etmektedirler. Avrupa Birliği içerisinde Maastricht Antlaşması ile birlikte Avrupa vatandaşı ifadesi ilk kez getirilmiş ve Amsterdam Antlaşması ile geliştirilmiştir. Fakat Avrupa vatandaşlığı bu haliyle bir Avrupa halkı yaratmaktan çok uzaktır. Bu çerçevede federalistler “anayasal vatandaşlığı” (*constitutional patriotism*) çözüm olarak öne sürmektedir. Anayasal vatandaşlık, anayasal ilkelere ve bu ilkelerin siyasi kurumlar ve haklar aracılığıyla kurumsallaştırılma biçimlerine bağlılığı ifade etmektedir. Federalistler bu anlamda bir bağlılığın bir Avrupa halkı yaratılmasında temel oluşturacağına inanmaktadır.⁴³

Federalizmin Parlamento ve “halk” arasında bağın sağlamlaştırılması, özellikle bir Avrupa halkının yaratılmasında yaptığı anayasa vurgusu dikkat çekici olduğu kadar önemli bir katkıdır. Zira Birliğin demokrasiye dair yaşadığı sorunların en temelinde Birlik ile üye ülke vatandaşları arasında sağlam bir bağ kurulamaması yatmaktadır. Lakin Parlamento'nun güçlendirilmesi hususunda yeterli adımların atılmaması ya da atılan adımların etkin şekilde işlememesi; Parlamento seçimlerine katılımın düşüklüğü; AB'nin diğer kurumlarının üye ülke vatandaşlarının bilgilendirilmesi ve temsili konusundaki yetersizlikleri; bütün bu sebepler ışığında üye ülke vatandaşları

⁴² Wessels ve Diedrichs, *op.cit.*, 1999, s. 136.

⁴³ *Ibid.*, 1999, s. 34-35.

ile Birlik arasındaki mesafenin büyüklüğü ve bunun bir Avrupa halkının oluşturulması hususundaki olumsuz etkisi; Anayasal Anlaşma girişiminin hüsrarla sonuçlanması bağlamında düşünüldüğünde bu görüş yetersiz kalmaktadır.

3. Ulus-Altı Yaklaşım ve Demokrasi Açığı

Demokrasi açığına yönelik ele alınacak üçüncü yaklaşım olan ulus-altı yaklaşım, temel aktörler bağlamında Birlik ve üye devletlere yapılan vurgunun yanı sıra üye devletlerin ve Birlik kurumlarının rolüne ilişkin yapılan açıklamaları da abartılı bulmaktadır. Birlik öncelikle içerisinde çeşitli aktörlerin etkileşim halinde olduğu bir çerçeve sunmaktadır. Bu aktörler ise, hem üye devletler hem de Birlik düzleminde, yönetimler, bakanlıklar, özel ve kamu kuruluşları ile şüphesiz şirketler, çıkar gruplarıdır.⁴⁴

Çıkar grupları, şirketler gibi aktörlere vurgu yapan bu yaklaşım, Birliğin bu aktörlerin çıkarlarını dile getirebildiği bir platform⁴⁵ olmasından bahsetmektedir. Bu bakımdan,

“Birlik, bu yönde bir siyasa oluşumuna destek verdiği oranda kısmen etkin bir aktör sıfatı kazanmaktadır. Bu açıdan korporatif çıkarlara yanıt

⁴⁴ J. H. H. Weiler, U. Haltern ve F. Mayer, “European Democracy And Its Critique: Five Uneasy Pieces”, **European University Institute Working Paper**, RSC NO:95/11, 1995, s. 30 ve üç teoremin karşılaştırmalı bir tablosu için bkz: s. 31.

⁴⁵ Bu bakımdan çıkar gruplarının AB içerisindeki sayısına dair yapılmış araştırmalar, AB politika oluşturma sürecindeki rolleri, lobicilik ile AB demokrasisi arasındaki ilişki üzerine detaylı bilgi için bkz: Hix ve Hoyland, **op.cit.**, 2011, s. 159-186.

verebildiği ölçüde, Birlik'in kurumsal gelişme düzeyi kendi içinde bir önem taşıyor...

Ancak

... çıkar gruplarının Avrupa gündemini belirlediği iddiasına dayanan bu yaklaşım fazlasıyla teknokratiktir.”⁴⁶

Teknokratik niteliğinin yanı sıra AB kurumları ve üye devletlere makul bir vurguyu yapmaması, aksine çıkar grupları, hükümet dışı kuruluşlar gibi devlet dışı aktörlere fazlaca ağırlık vermesi bu yaklaşımın temel eksikliği olmuştur.

II. AVRUPA BİRLİĞİ VE MEŞRUIYET SORUNU

Avrupa Birliği kimi zaman demokrasi açığı ile iç içe geçen, hatta özdeş kullanılan ancak onu bir ölçüde aşan bir meşruiyet sorunu ile karşı karşıyadır. Bu bağlamda, söz konusu meşruiyet sorununun kapsamı, bileşenleri ve dayanaklarına geçmeden önce meşruiyet mefhumunun tanımlanması önem arz etmektedir. Bu nedenle öncelikle bu mefhum tanımlanacak, ardından AB'nin meşruiyet sorununa yer verilecektir.

A. Meşruiyet Kavramı

Meşruiyet kavramına dair her ne kadar meşruiyetin kaynaklarının gösterdiği farklılıklar nedeniyle değişik tanımlamalar yapılmış olsa gelse de yaygın tanım, Weber'in “*meşru olduğuna dair toplumsal inanç, rıza*” tanımıdır. Ancak Weber'in

⁴⁶ Çelebi, **op.cit.**, 2002, s. 56.

bu ampirik tanımına karşın zamanla normatif tanımlamalara da yer verilmiştir.⁴⁷ Yine de meşruiyete dair siyaset bilimi ve sosyolojideki genel tanım, bir yönetim, kurum ya da liderin yönetme hakkı olduğuna dair inançtır.⁴⁸ Kelimenin kökenine bakıldığında ise Latince *legitimae*, yani yasal ilan etmek sözcüğünden gelmektedir. Ancak genel itibariyle yasallık anlamına⁴⁹ gelmesine rağmen, aslında yasallık meşruiyeti oluşturan etmenlerden sadece birine tekabül etmektedir. Beetham ve Lord meşruiyetin bu bileşenlerini “yasallık, normatif gerekçelendirme ve meşrulaştırma olarak nitelendirmektedir.”⁵⁰

Yasallık ile mevcut kurallara göre siyasi iktidarın elde edilmesi ve icrası kast edilmektedir. Normatif gerekçelendirme, bir diğer adıyla rıza ise kuralların otoritenin kaynağının haklılığı ve hükümete özgü amaç ve ilkelere dair toplumsal olarak kabul edilen inanç ile meşru kılınmasıdır. Son olarak meşrulaştırmadan kast edilen ise otoritenin içte emrindekilerin rızası ya da onayını alması dışta ise diğer meşru aktörlerce de kabul edilmesi anlamına gelmektedir.⁵¹

Görüldüğü üzere içerik bakımından tarihsel olarak bir genişleme yaşayan meşruiyet kavramı, artık salt yasallık anlamına gelmemektedir. Halkın rızasını da gerektiren,

⁴⁷ Metin Çelik, **Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet Krizi: Avrupa Birliği Örneği**, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 5.

⁴⁸ “Legitimacy”, **Encyclopedia Princetoniensis**, <http://pesd.princeton.edu/?q=node/255> (Erişim Tarihi 23.06.2015).

⁴⁹ Andrew Heywood, **Siyaset**, çev. Bekir Berat Özüpek (et. al.) , Adres Yayınları, Ekim 2007, s. 306.

⁵⁰ David Beetham ve Christopher Lord, “Legitimacy And The European Union”, ed. Albert Weale ve Michael Nentwich, **Political Theory And The European Union**, Londra ve New York, Routledge, 1998, içinde, s. 15-34, s. 15. Ayrıca bkz: Andreas Wimmel, “Theorising the Democratic Legitimacy Of European Governance: A Labyrinth With No Exit?”, **Fourth Pan- European Conference On EU Politics** (25-27 Eylül 2008), Riga-Letonya, 26 Eylül 2008, s. 6-8 ve Çelik, **op.cit.**, 2007, s. 6.

⁵¹ Jensen, **op.cit.**, s. 15.

tek taraflı sadece yönetilenlerin üzerinden bir tanım olmaktan çıkarak yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin niteliğini de betimleyen bir kavram haline gelmiştir. Özetle, bugün meşruiyetin varlığından bahsettiğimizde, kendimizi, doğrudan olmasa bile, iktidar, sorumluluk, egemenlik, rıza ve yasallık kavramlarına bakarken bulmaktayız.⁵²

Meşruiyetin bu kavramlarla ilişkisi ve hatta bu kavramlar üzerinden tanımlanması düşünüldüğünde AB'nin bir meşruiyet krizi içerisinde olduğu aşikârdır. Zira yetki ve sorumluluk açısından Birlik kurumlarının orantısız mimarisi, Birliğin varlığına ve siyasi iktidarı icra edişine rıza gösterecek bir Avrupa demosu/ halkı eksikliği gibi unsurlar Birliğin meşruiyetinin temelini zayıflatmaktadır. Ayrıca, parlamentoların demokratik meşruiyetle özdeşleştiği düşünüldüğünde, AP seçimlerine katılım oranının düşüklüğü⁵³ de özel bir önemi haizdir. Çünkü meşruiyet kavramı aynı zamanda devlet kurumları ve elitler ile vatandaşları birbirine bağlayan temsile dairdir.⁵⁴

Bu bakımdan yukarıda da belirtildiği gibi yöneten ve yönetilen arasındaki ilişkinin niteliğini tanımlayan bir mefhum olarak meşruiyet, Birliğin vatandaşlarının temsili ve karar alma sürecine katılımı, başta AP olmak üzere Birlik kurumlarının yetki ve sorumlulukları bağlamında yaşanan tartışmalara paralel olarak Birlik içerisindeki temel sorunlardan biri olmaktadır.

⁵² Shane Mulligan, "Questioning (The Question Of) Legitimacy In IR: A Reply To Jens Steffek", **European Journal Of International Relations**, C. 10, S. 3, 2004, s. 482.

⁵³ Parlamento seçimlerine katılımın yıllara ve ülkelere göre dağılımı için bkz: "Results Of The European Parliament Elections", **European Parliament**, <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.html> (Erişim Tarihi 01.12. 2014).

⁵⁴ Wessels ve Diedrichs, **op.cit.**,1999, 134.

B. Avrupa Birliği ve Meşruiyet Kavramı Arasındaki İlişki

Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşının küllerinin arasından ekonomik refahı ve barışı sağlama gayesiyle altı devletin yola çıkmasıyla başlamış ve bugün de yolcuğın devam ettiği bir sürecin ürünüdür. Ancak ekonomik bir bütünleşme için ilk adımların atıldığı Birlik zamanla siyasi bir Birliğe doğru ilerlemeye, en azından bu yöndeki söylemlerin, taleplerin ve tartışmaların odağında yer almaya başlamıştır. Bu durum ise AB'nin varlığına dair soruları ve meşruiyetinin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir.

AB'nin sınırlı demokratik meşruiyetine dair standart açıklama ilk olarak doğrudan seçilen bir AP'nin yokluğu ile başlamaktadır.⁵⁵ Daha sonra özellikle Danimarka'da Maastricht Antlaşması'nın onaylanması için gidilen referandumun olumsuz sonuçlanması ile devam eden meşruiyet tartışmaları, Nice Antlaşması'nın İrlanda'daki referandumda onaylanmasının reddi ve genişleme yorgunluğunun etkisiyle daha da artmış, Anayasal Antlaşmanın yürürlüğe girmesi hususunda yürütülen faaliyetlerin boşa çıkması ile devam etmiştir. Öyle ki bugün Birliğin en önemli sorunlarından biri olarak görülen ve ortaya çıktığı andan bu yana Birliğin dağılmasına dair tartışmaları alevlendiren Euro krizinin de bir yandan Birliğin demokratik meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki yaratırken diğeryandan da Birliğin meşruiyetine dair tartışmaların ve Birliğin bir meşruiyet krizi içerisinde olduğuna yönelik savların artmasına ve güçlenmesine neden olmuştur. Bu yüzden AB'nin

⁵⁵ Giandomenico Majone, **Rethinking The Union Of Europe Post-Crisis: Has Integration Gone Too Far?**, Cambridge, Cambridge University Press, 2014, s. 179.

meşruiyetinin bileşenleri ve Birliğin demokratik meşruiyetine dair gerek akademik gerekse siyasi platformda ve medyada yürütülen tartışmalar bir hayli önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla, bu durum Birliğin mevcut demokratik meşruiyet sorununun nedenlerini ortaya koymayı da gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede Birliğin meşruiyetine ilişkin teorik tartışmalara dair genel bir çerçeve çizmek yerinde olacaktır.

C. Avrupa Birliğinin Meşruiyeti ve Teorik Çerçeve

Doğrudan seçilen bir AP'nin olmayışına yönelik eleştirilere kadar kökleri götürülebilecek olan, Maastricht Antlaşması'nın onaylanması sürecinde alevlenen Avrupa Birliği'nin meşruiyetine ilişkin tartışmalar bugüne kadar hem akademik ve siyasi platformlarda hem de medyada tartışılmıştır ve tartışılmaya da devam etmektedir. Bu bağlamda, Rousseau'nun belirttiği gibi, Birliğin meşruiyetine ilişkin üç temel yaklaşımdan söz etmek mümkündür; Majone tarafından ortaya konan “düzenleyici devlet” modeli; özellikle Moravcsik tarafından ortaya konan liberal hükümetlerarasıcı yaklaşım ile çok katmanlı yönetim yaklaşımıdır. Buna ilaveten dördüncü bir yaklaşım olarak da müzakereci (*deliberative*) demokrasi ortaya konabilir.⁵⁶

AB'nin meşruiyetine ilişkin yaklaşımlardan ilki Majone tarafından ortaya konan “düzenleyici devlet” modelidir. Demokrasi açığı bahsini kategori hatası olarak

⁵⁶ Richard Rousseau, “The Democratic Deficit And Legitimacy Problems of The European Union: Elements Of The Debate”, **On-line Journal Modelling The New Europe**, Issue No: 12, 2014, s. 11.

nitelendiren Majone, mevcut haldeki Birliğe demokrasi açığı nosyonunun uygulanabilir olduğuna karşı çıkmanın meşruiyet sorununun varlığını inkâr etmek anlamına gelmediğini belirtmektedir. Aksine demokratik meşruiyet, kamu kurumlarını değerlendirmede normatif standartlardan biridir.⁵⁷

AB'yi betimlerken düzenleyici devlet (*regulatory state*) ifadesinden yararlanan Majone'ye göre AB kaynakların tahsisinde takdir yetkisi üstlenmekten sakınan bir düzenleyici birliktir. Buna göre, Birlik temelde, düzenleyici bir birlik olarak, uzmanlığın kilit rol oynadığı karar alma süreçleri vasıtasıyla etkinliğin garantilendiği düzenleyici politikaların oluşturulması ve uygulanması ile ilgilenmektedir.⁵⁸ Bu çerçevede, AB içerisinde meşruiyet sorunlarının varlığını kabul eden Majone, tartışmayı örneğin AP'ye daha fazla yetki verilmesinden ziyade gerek ulusal gerekse supranasyonal düzeyde bağımsız organlara politika yapma sürecinde sorumluluklar verme lehine yürütmektedir.⁵⁹ Bu bağlamda, Majone güvenilirlik sorununa dikkat çekerek Birliğin oldukça karışık ve farklılaşmış düzenleyici görevleri ile mevcut idari araçlar arasındaki uyumsuzluk ve Komisyon'un siyasallaşmasını bu sorunun nedenleri olarak göstermektedir.⁶⁰ Çoğunlukçu olmayan kurumların meşruiyet sorununun bugün Avrupa düzeyinde ulusal düzeyden farklı olarak neden daha ciddi

⁵⁷ Giandomenico Majone, "The Common Sense Of European Integration", **Journal of European Public Policy**, C. 13, S. 5, Ağustos 2006, s. 619.

⁵⁸ Max Haller, **European Integration As An Elite Process**, Londra, Routledge, 2008, Rousseau, **op.cit.**, 2014, s. 12'den **atfen**. Ayrıca bkz: Giandomenico Majone, "The Rise of Regulatory State In Europe ", ed. Robert Baldwin, Colin Scott ve Christopher Hood, **A Reader On Regulation**, New York, Oxford University Press, Mart 2012, içinde, s. 193-215.

⁵⁹ Giandomenico Majone, **Regulating Europe**, Londra, Routledge, 1996, s. 285, Lene Hansen ve Michael C. Williams, "The Myths Of Europe: Legitimacy, Community And The 'Crisis' Of The EU", **Journal Of Common Market Studies**, C. 37, S. 2, Haziran 1999, s. 245'den **atfen**.

⁶⁰ Giandomenico Majone, "The Credibility Crisis Of Community Regulation", **Journal Of Common Market Studies**, C. 38, S. 2, Haziran 2000, s. 273.

bir şekilde hissedildiği sorusuna da Majone benzer şekilde yanıt vermektedir. Buna göre, Majone, ilk olarak AB içerisinde düzenleyici işlevin yeniden dağıtımın ve makroekonomik istikrarın ekonomik ve siyasi olarak daha önemli olduğu tüm üye devletlerde olduğundan daha fazla önemli hale gelmesini göstermektedir. İkincisi ve en önemli neden ise, esas regülatör olarak Komisyon'un düzenlemenin yanı sıra artık pek çok şey yapıyor olmasıdır.⁶¹

Birliğin meşruiyetine ilişkin bir ikinci yaklaşım ise Moravcsik tarafından ortaya konmaktadır. Hükümetlerarası ilişkilere odaklanan bir yaklaşım geliştiren⁶² Moravcsik'e göre, AP seçimlerinin âdem-i merkeziyetçi oluşu; Komisyon'un bir teknokrasi olarak ele alınışı, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) olağanüstü derecede yetkili oluşu gibi usule dair kaygılar, Avrupa politika oluşturma süreci içerisinde alınan sonuçlar ile edinilmiş önyargılar olmasaydı geçerli olabilirdi. Dolayısıyla Moravcsik'in temel iddiası, demokratik yönetişimi değerlendirmek için makul bir kriterin benimsenmesi halinde AB'nin demokratik olarak meşru olmadığı yönündeki yaygın eleştirinin mevcut ampirik kanıtlarla desteklenmediği yönündedir. Birliğin meşruiyetinin en temel kaynağı Moravcsik'e göre ulusal hükümetlerin demokratik hesap verebilirliğinde yatmaktadır. Ayrıca Birlik, önemli yönetsel sınırlamalara sahip bir politik sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. AB, bir parlamenter egemenlik sistemi değil, bir kuvvetler ayrılığı sistemidir ki bu, AB'nin kurumsal mimarisinde mevcut olan denge ve fren sisteminin yanı sıra Birliğin meşruiyetini sağlayan bir unsurdur. Yetki, dikey olarak Komisyon, Zirve, Divan ve

⁶¹ Giandomenico Majone, "From Regulatory State To Democratic Default", **Journal Of Common Market Studies**, C.52, S. 6, 2014, s. 1217.

⁶² Rousseau, **op.cit.**, 2014, s. 12.

Parlamento arasında paylaştırılırken yatay olarak da yerel, ulusal ve transnasyonal düzeyde bölünmüştür. Dolayısıyla politika oluşum sürecinde farklı düzeylerden birçok aktör sürece dâhil olmaktadır. Özetle Moravcsik, özellikle AB dışında birçok bağlamda kullanılabilir bir görüş olarak, Birlik kurumlarının katılımcı olmayan doğasına dair üstünkörü bir gözlemden hareketle AB'nin meşruiyeti hususunda olumsuz sonuçlara varılmaması gerektiğini savunmaktadır.⁶³

AB'nin meşruiyet sorununa ilişkin üçüncü yaklaşım ise Hooghe ve Marks tarafından geliştirilen⁶⁴ çok katmanlı yönetim⁶⁵ yaklaşımıdır. Buna göre devlet-merkezli yaklaşım ve çok katmanlı yönetim şeklinde bir ayrıma gitmektedirler. Devlet merkezli yönetişimin temel varsayımı Avrupa bütünleşmesi üye devletlerin özerkliğini yadsımayıp aksine üye devletlerin egemenliği korunur ve bütünleşme üye devletler arasındaki pazarlıklarla yürütülmektedir.⁶⁶ Çok katmanlı yönetim ise ulusal, ulus-altı ve supranasyonal olmak üzere çeşitli yönetim katmanları arasında yetkinin ve politika oluşturma sürecine etkinin paylaştırıldığı bir yönetim biçimi (*polity*) olarak nitelendirmek mümkündür.⁶⁷ Buna göre yetki çok katmanlı sistem

⁶³ Moravcsik, **op.cit.**,2002 ve Rousseau, **op.cit.**,2014, s. 12. Ayrıca Majone ve Moravcsik'in görüşleri için bkz: Tom Ward, "The European Union: A Crisis Of Legitimacy?", **European View**, C.9, S. 1, 2010, s. 118.

⁶⁴ Simona Piattoni, "Multi-level Governance: A Historical And Conceptual Analysis", **Journal Of European Integration**, C. 31, S. 2, 2009, s. 165-167.

⁶⁵ Yönetişim kavramının tanımı için bkz: Claus Offe, "Governance: An "Empty Signifier"?", **Constellations**, C. 16, S. 4, 2009, s. 550-562. Beate Kohler- Koch, "European Governance and System Integration", **European Governance Papers**, NO: C-05-01, Mart 2005, s. 1-21.

⁶⁶ Gary Marks, Liesbet Hooghe ve Kermit Blank, "European Integration From the 1980s: State-Centric v. Multi-Level Governance", **Journal Of Common Market Studies**, C. 34, S. 3, Eylül 1996, s. 342.

⁶⁷ Marko Trnski, "Multi-Level Governance In The EU", s. 25, bkz:

<http://www.sustainableislands.eu/BlockImages/InLibraryData/GalleryData/MULTI-LEVEL%20GOVERNANCE%20IN%20THE%20EU%20by%20Marko%20Trnski.pdf> (Erişim Tarihi 27. 03. 2016). Marks, Hooghe ve Blank, **op.cit.**, s. 342. Ayrıca Marks ve Hooghe'un çok katmanlı

içerisinde dikey ve yatay olarak paylaşılmış durumdadır. Dikey olarak supranasyonal, ulusal ve ulus-altı kurumlar arasında bu yetki paylaşımı gerçekleşirken yatay olarak bu paylaşım, kaynak tahsisi ve anlaşmazlıkların çözümü hususunda ortak bir sorumluluğa sahip kamusal ve özel aktörler arasındadır. Yetki alanları ise eyleme özgü, kesişen ve esnek bir niteliği haizdir.⁶⁸ AB’de yönetim, Jachtenfuchs’un ifadesiyle ileri bir kurumsal düzeyde etkin problem çözme ihtiyaçları ile daha düşük bir kurumsal düzeyde alınan kararların meşruiyetinin sağlanması ihtiyacı arasında bir dengeleme faaliyetidir.⁶⁹ Bu çerçevede, Banchoff ve Smith’in çok katmanlı AB içerisinde yönetişimin katmanları açısından (ulusal ve Avrupa) Birliğin meşruiyetinin kaynaklarının bir tablosunu ortaya koyduğu görülmektedir. Kurumlar, politikalar ve kimlikler üzerinden bir sınıflandırmaya giden Banchoff ve Smith, çok katmanlı bir yönetim biçimi içerisinde meşruiyet sorununu, tanıma ve temsil kavramlarının dinamikleri ve sonuçları ile ilişkilendirmektedir.⁷⁰ Bu açıdan özellikle Avrupa oluşumunun meşruiyetinin, AB kurumlarının çekişmeli doğası tarafından azaltılabileceği, siyasi aktörlerce AB’nin kendi çıkarlarını gerçekleştirmede kazançlı bir yol olduğuna dair düşüncenin azalmaya başlaması durumunda da AB içerisindeki meşruiyet olgusunun azalmasının

yönetişimin türlerine dair yaptığı sınıflandırma için bkz: Liesbet Hooghe ve Gary Marks, “Types Of Multi-Level Governance”, **European Integration Online Papers**, C. 5, No. 11, 2001, s. 1-24.

⁶⁸ Rousseau, **op.cit.**, 2014, s. 13. Beate Kohler- Koch ve Berthold Rittberger, “Charting Crowded Territory: Debating The Democratic Legitimacy Of The European Union”, ed. Beate Kohler- Koch ve Berthold Rittberger, **Debating The Democratic Legitimacy Of The European Union**, Lanham, Rowman and Littlefield Publishers, 2007, içinde, s. 1-29, s. 7-8.

⁶⁹ Markus Jachtenfuchs, “Theoretical Perspectives On European Governance”, **Arbeitspapiere**, C. 3, S. 7, 1995, s. 20.

⁷⁰ Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, “Conclusion”, ed. Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, **Legitimacy And The European Union: The Contested Polity**, New York ve Londra, Routledge, 1999, içinde, s. 212-219, s. 212-213.

mümkün olduğuna dikkat çekmektedirler.⁷¹ Buna ilaveten Risse ve Kleine, çok katmanlı yönetim ve meşruiyet kavramı arasındaki ilişki bağlamında güçlü bir transnasyonal çıkar temsilinin yokluğu ve şeffaflık sorununa dikkat çekmektedir. Bunun sonucu olarak vatandaşların yönetişimin hangi katmanında kimi sorumlu tutabilecekleri konusunda hiçbir fikri bulunmamaktadır. Ayrıca karar alma süreci ve AB antlaşma yapım sürecinde bir şeffaflık eksikliğinden bahseden Risse ve Kleine, yönetişimin siyasi ve sosyal sorunları da çözmekle ilgili olduğuna da yer vermektedir. Buna göre, politika oluşturma süreci her nede kadar demokratik olursa olsun iyi bir performans sergilemeyen siyasi bir düzen meşru olarak görülmeyecektir.⁷² Koch'a göre de "iyi yönetim" ulusal düzeyde bütünleyici olmayan etkilere haiz olabilir ve ulusal sistemlerin hem yönetebilirliğini hem de demokratik niteliğini tehdit edebilir. Çarpıcı olan bir husus ise Avrupa yönetişi, vatandaşların ve kuruluşlarının ulusal bağlamda tattıkları siyasi katılım fırsatlarının önünü kapatabilir. Ancak diğer yandan da Komisyon tarafından Avrupa düzeyinde organize olmaları için cesaretlendirilen göçmen işçiler gibi dışlanan gruplara fırsatlar sunabilir.⁷³

Dördüncü bir yaklaşım olarak sunulan müzakereci demokrasi yaklaşımına göre ise sadece müzakere demokratik meşruiyeti sağlayabilir. Çünkü müzakere, sonuçların, o sonuçlardan etkilenen halk karşısında meşrulaştırılması eylemini gerektirmektedir. Kamusal müzakere, eylemin siyasi alanında neyin iyi, doğru ve haklı olduğunu bulmanın yoludur. Dolayısıyla ilgili tüm tarafların dâhil olduğu bir müzakere

⁷¹ **Ibid.**, 1999, s. 218.

⁷² Thomas Risse ve Mareike Kleine, "Assessing The Legitimacy Of The EU's Treaty Revision Methods", **Journal Of Common Market Studies**, C. 45, S. 1, 2007, s. 73-74.

⁷³ Kohler- Koch, **op.cit.**, Mart 2005, s. 6.

içerisinde öne sürülen argümanların niteliğini test etmek mümkün olabilir. Bu, kamusal alanın görevidir.⁷⁴

Eriksen ve Fossum’a göre, bir kamusal alanın gelişimi demokratik meşruiyet mefhumu için etkili çıkarımları haizdir. Bu gelişmeyle birlikte, vatandaşlar devlete karşı haklarla donatıldığından meşruiyetin gücünün temeli değişmektedir. Karar vericiler bu nedenle kararlarını meşrulaştırmak ve destek sağlamak için kamusal alana girmeye zorlanmaktadır.⁷⁵ Özetle, müzakereci yaklaşım Birlik meşruiyeti bağlamında müzakereyi birincil unsur olarak öne çıkarmakta ve bir kamusal alanın varlığına dair ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Görüldüğü üzere, AB’nin meşruiyetine ilişkin farklı teorik yaklaşımların farklı tutumlar sergilediği bir tartışma söz konusudur. Ancak Birliğin meşruiyetine dair teorik yaklaşımların gösterdiği bu farklılık, Birliğin meşruiyetinin dayanaklarını açıklamaya çalışma durumunda da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, Birliğin meşruiyet eksikliğini ortaya koymak bakımından önem arz eden Birliğin meşruiyetinin dayanakları aşağıda incelenecektir.

⁷⁴ Erik Oddvar Eriksen ve John Erik Fossum, “Europe In Search Of Its Legitimacy: Strategies Of Legitimation Assessed”, **International Political Science Review**, C. 25, S. 4, 2004, s. 445-446. Rousseau, **op.cit.**, 2014, s. 22.

⁷⁵ Erik Oddvar Eriksen ve John Erik Fossum, “Democracy Through Strong Publics In The European Union?”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 40, S. 3, 2002, s. 403.

D. Avrupa Birliğinin Meşruiyetinin Bileşenleri

AB'nin meşruiyetinin dayanakları nelerdir sorusu cevaplanması bir hayli zor ve ama yanıtlanması gereklilik teşkil eden kilit bir sorudur. Şu var ki AB'nin bir devlet olmaktan uzak sui generis niteliği ve Birliğin meşruiyetinin tek bir ilkeye dayanmayışı, aksine farklı meşrulaştırma ilkelerinin bir ağı ya da katmanı söz konusu oluşu bu yanıtı vermeyi güçleştirmektedir. Ulus devletlerin meşruluğunun kaynakları ile Birliğin meşruiyetinin dayandığı bileşenler arasında keşişim ve farklılıklar olduğu gibi birçok teori Birliğin meşruiyet sorununu anlamak ve açıklamak için ileri sürölmüş ya da kabul edilmiştir.⁷⁶

Birliğin meşruiyetine dair yaygın olarak kabul edilen sınıflandırma Lord ve Magnette'in sınıflandırmasıdır. Birliğin meşruiyetini dört birim üzerinden açıklamaktadır; dolaylı meşruiyet, parlamenter meşruiyet, teknokratik meşruiyet, yöntemsel meşruiyet.⁷⁷

Follesdal ise meşruiyet üzerine dört farklı temel kavramdan hareketle bir ayrıma gitmekte, meşruiyetin sağlanmasında en azından dört mekanizmanın varlığına ve meşruiyetin altı farklı hedefine dikkat çekmektedir. Buna göre Follesdal, yasallık,

⁷⁶ Sanem Baykal, "European Union In Search Of Its People: Identity and Legitimacy Generative Functions Of The Constitutional Process In The Light Of The French And Dutch "No" Limits and Prospects", **Ankara Review Of European Studies**, C. 5, S. 1, Sonbahar 2005, s. 125-126.

⁷⁷ Christopher Lord ve Paul Magnette, "E Plubirus Unum? Creative Disagreement About Legitimacy In The EU", **Journal Of Common Market Studies**, C. 42, S. 1, 2004, s. 183-202. Ayrıca bkz: Christopher Lord, "Democracy And Accountability In The Enlarged European Union: Legitimation Traps, Problems And Solutions, And The Role Of The Convention On The Future Of Europe", **Stiftung Wissenschaft und Politik Conference: Democracy and Accountability in the Enlarged European Union**, 7-8 Mart 2003, s. 1-13, http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/Lord1_sicher.pdf (Erişim Tarihi 18.06.2015).

rıza, problem çözme yeteneği ve siyaseten eşitler arasında haklı kılınması (örneğin, varsayımsal olarak kabul ya da rıza gerektirerek) üzerinden bir tanıma gitmektedir.⁷⁸

Bu bağlamda, Follesdal'ın Birliğin meşruiyetinin dayanakları hususunda hukuki, normatif ve toplumsal (*compliance*- rıza) olmak üzere üçlü bir sınıflandırmayı benimsediğini söylemek mümkündür.⁷⁹

Jensen ise Birliğin meşruiyetini analiz ederken yöntemsel meşruiyet, etkinlik ve toplumsal meşruiyet kavramlarına yer vermektedir. Ancak her ne kadar kavramsal olarak farklı ifadelerle yer verseler de hukuki meşruiyet, performans meşruiyeti, toplumsal meşruiyet, normatif meşruiyet ve demokratik meşruiyet⁸⁰ temelinde bu yaklaşımların kesiştiğini söylemek mümkündür.

Birliğin meşruiyetinin bileşenlerinden ilki olarak dolaylı meşruiyet, ya da diğer adıyla hukuki meşruiyet, kurucu antlaşmaların ve ulusal onaylama sürecinden kaynaklanan demokratik girdilerinin yanı sıra ikincil hukukun uygulanması ile karar alma sürecindeki zaten demokratik yönetimler olarak varlığını sürdüren üye devletlerin rolünden kaynaklanmaktadır.⁸¹ Demokratik üye devletler antlaşmalar yoluyla egemenliklerinin bir kısmını Birliğe devretmişlerdir.⁸² Aynı zamanda meşru ve demokratik olan üye devletlerin özellikle Zirve ve yanı sıra Komisyon'un yetki ve

⁷⁸ Andreas Follesdal, "Legitimacy Theories Of The European Union ", **ARENA Working Papers** 15, 2004, s. 7-8.

⁷⁹ **Ibid.**, 2004, s. 12. Haluk Özdemir, **Avrupa Mantığı: Avrupa Bütünleşmesinin Teori Ve Dinamikleri**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, Ekim 2012, s. 390.

⁸⁰ Baykal, **op.cit.**, 2005, s. 126-127. Yünel, **op.cit.**, 2007, s. 19-27.

⁸¹ Baykal, **op.cit.**, 2005, s. 126.

⁸² Follesdal, **op.cit.**, 2004, s. 7.

görevleri üzerinden Birlik içerisindeki belirleyici rolü düşünüldüğünde Birliğin dolaylı yoldan meşruiyetinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

AB'nin hukuki meşruiyeti kurucu antlaşmalardan gelmektedir ve Alman Anayasa Mahkemesi'nin Maastricht Antlaşması'nın hukukiliğine dair verdiği kararında olduğu gibi Birliğin yetkili makamları hukuka uygun davrandığı sürece hukuki meşruiyetini sağlamakta, bu anlamda sınırları aştığında ise meşruluğunu kaybetmektedir.⁸³

İkinci bileşen ise Jensen'in etkinlik kavramıyla yer verdiği ve Lord ve Magnette'in teknokratik meşruiyet ifadesiyle büyük oranda örtüşen performans meşruiyeti mefhumudur.

Söz konusu AB olduğunda, performans AB'nin meşrulaştırılmasında her zaman başat unsur olmuştur.⁸⁴ Zira üye devletlerin egemenliklerinin bir kısmını devrederek oluşturdukları Birliğin varlığının vatandaşlar tarafından sorgulanması ile Birliğin göstereceği performans birbiriyle çok sıkı bir bağ içerisinde. Ekonomik büyüme⁸⁵, Avrupa'da barış, insan hakları, çevre sorunlarının giderilmesi⁸⁶ yanı sıra özellikle son dönemde Ortadoğu'da yaşanan olaylar ve artan çatışmaların etkisiyle daha da artan göç, terörizm gibi sorunlar sadece üye devletlerin değil Birliğin de uğraşması

⁸³ Follesdal, **op.cit.**, 2004, s. 7.

⁸⁴ David Beetham ve Christopher Lord, **Legitimacy And The European Union**, New York, Routledge, 1998, s. 127. Bkz: https://books.google.com.tr/books?id=gmrXAwAAQBAJ&pg=PR3&dq=performance+legitimacy+of+european+union&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q=performance%20legitimacy%20of%20european%20union&f=false (Erişim Tarihi 24. 06. 2015).

⁸⁵ Ki bugün Birliğin içinde bulunduğu ekonomik kriz düşünüldüğünde bu ayrı bir önemi haizdir.

⁸⁶ Follesdal, **op.cit.**, 2004, s. 8

gereken meselelerdir. Bu bağlamda, Birliğin bu sorunları çözmedeki başarısı, bu sorunlardan doğrudan etkilenen ve etkilenecek olan Birlik vatandaşlarının Birliğin meşruluğunu sorgulamasının önüne geçecektir. Bu anlamda, performans meşruiyeti vatandaşların taleplerinin karşılanması ile sağlanmış olacaktır. Dolayısıyla performans meşruiyeti, Birlik vatandaşlarının hayat standardını artırma ve taleplerini karşılamadaki kabiliyeti; yani problem çözmedeki başarısıdır.⁸⁷ Bu nedenledir ki Birlik vatandaşlarının taleplerinin karşılanmasında Birlik kurumlarının göstermiş olduğu başarısızlık bu kurumlara yönelik desteğin azalmasına yol açmaktadır. Bunun için AB'nin nasıl sorunun bir parçası olduğunun değil, önemli sorunların çözümünde nasıl bir rol oynadığını göstermesi⁸⁸ ehemmiyet arz etmektedir.

Avrupa Birliği problem çözücü⁸⁹ bir örgüttür. Ancak Birliğin bu görevi yerine getiremediği ve yeterli performans sergileyemediği zamanlar olması mümkündür. Bu ise Birliğin meşruiyetinin tartışılmasına neden olacaktır⁹⁰ ki bugün Birliğin Euro krizi karşısında “başarısı” da buna örnektir.

Üçüncü bileşen olan toplumsal meşruiyetle sorunsallaştırılan ise aslında Avrupa düzeyinde bir halkın (*demos*) yokluğudur.⁹¹ Bu çerçevede toplumsal meşruiyetin kimliği vurguladığı söylenebilir. Çünkü “halkın” Birliğin oluşturduğu sisteme kendini ait hissetmesi, Birlik arasında bir aidiyet bağı kurması toplumsal meşruiyet

⁸⁷ Bache, George ve Bulmer, **op.cit.**, 2011, s. 71. Ayrıca bkz: Eriksen ve Fossum, **op.cit.**, 2004, s. 439.

⁸⁸ Follesdal, **op.cit.**, 2004, s. 19.

⁸⁹ Fritz W. Scharpf, “Problem Solving Effectiveness And Democratic Accountability In EU”, **Max-Planck-Institut Dür Gesellschaft Sforchung Working Paper**, NO.3/1, Şubat 2003.

⁹⁰ Yünel, **op.cit.**, 2007, s. 22.

⁹¹ Jensen, **op.cit.**, 2009, s.5.

için gereklilik arz etmektedir ve bu noktada kimlik ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla kimlik inşası toplumsal meşruiyetin sağlanmasında önemlidir.⁹²

AB üye devlet vatandaşlarının ulusal kimliklerinin baskın niteliği AB'nin meşruiyetinin sorgulanmasına sebep olmaktadır.⁹³ Öte yandan bir Avrupalı kimliğinin oluşumundaki sorunlar kamuoyu, ortak bilinç gibi unsurların oluşmasında engel teşkil etmekte, Birliğin faaliyetlerinden yeterince haberdar olamama, aynı olaya üye ülkelerin verdiği tepkilerin farklı olması ve gerekli katılımın sağlanamamasına yol açmaktadır. Bu da AB içerisinde kimliğe bağlı bir meşruiyet problemini de beraberinde getirmektedir.⁹⁴

Bu bağlamda toplumsal meşruiyet, kimliği vurgulayarak aidiyet duygusu ve vatandaşlık bağı ile ortak kararların alınmasına yardımcı olmaktadır. Ancak bunu sağlayabilmek için “biz” duygusunun yaratılması; gelenek ve değerler oluşturularak Avrupalılık fikrinin sağlanması; halkın eğitimi ve sembolik değerlerin yardımıyla kimlik unsurunun yerleştirilmesi ve kapsamlı bir demokratik düzenin oluşturulmasıyla bireylerin katılımının artırılması⁹⁵ ile Birlikle arasındaki mesafenin kapatılması gerekmektedir.

Birliğin meşruiyetinin dördüncü bileşeni olarak normatif meşruiyet, demokratik karakteriyle yakından ilişkili olarak hükümetin etik ve adil bir süreç ve değerler

⁹² **Ibid.**, 2009, s. 6.

⁹³ Metin Çelik, “Avrupa Birliği’nde Yaşanan Meşruiyet Krizi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 15, S. 2, 2013, s.165.

⁹⁴ Çelik, **op.cit.**, 2013, s. 167.

⁹⁵ Yünel, **op.cit.**, 2007, s. 26.

oluşturmasından kaynaklanmakta ve temelde AB'nin ortak/paylaşılan değerlerinin yer aldığı kurucu antlaşmaları yansıtmaktadır.⁹⁶

Yasalar ve yetkililer, ancak bu yasalara tabi olan halk tarafından bu yasaların meşru bulunması ve onlara uymanın bir ahlaki görev olarak dayatılması ile normatif olarak meşrulaşmaktadır.⁹⁷ Üstelik vatandaşların ve yetkililerin normatif meşruiyete dair paylaştıkları görüş, Birliğe güvenin sağlanmasında esas teşkil ettiği yönündedir. Vatandaşlar diğer Birlik üye devlet vatandaşlarının da itaat edeceklerine dair güven yaratıldığı ve kurumları, usulleri, yetkilileri ve kararlarını normatif olarak meşru gördükleri takdirde itaat edecektir. Aksi takdirde Birliğe ve diğer vatandaşlara duyulan güven sarsıldığında vatandaşlar alınan kararlara riayet etmeyecektir. Bu tür şüpheleri azaltmak için yetkililer adilce yöneteceklerini ispat etmek durumunda kalmaktadır. Bu çerçevede yetkililerin güvenilirliğini pekiştirmede kullanabileceği mekanizmalar olarak demokratik kontrol, insan hakları, şeffaflık, yetkililerin denetlenmesi, eleştirel basın özgürlüğü ve güçlü muhalefet partileri örnek gösterilebilir.⁹⁸

Birliğin meşruiyetinin bileşenlerinden sonuncusu sıklıkla demokrasi açığının yerine kullanılan ya da iç içe geçen demokratik meşruiyet kavramıdır.⁹⁹

Demokratik meşruiyet, temelde AP'nin yapısı ve işleyişini yansıtan temsil, katılım, şeffaflık, hesap verebilirlik, kapsayıcılık ve eşitlik bakımından süreçlerin ve usullerin

⁹⁶ Baykal, **op.cit.**, 2005, s. 127.

⁹⁷ Follesdal, **op.cit.**, 2004, s. 8.

⁹⁸ Follesdal, **op.cit.**, 2004, s. 18-19.

⁹⁹ Azman, **op.cit.**, 2011, s. 247.

demokratik doğasından kaynaklanmaktadır.¹⁰⁰ Ancak Birliğin kurumsal mimarisi düşünüldüğünde AB için demokratik meşruiyetini sağlamak sorunlu bir konu haline gelmektedir.

Demokratik sistemlerde halkın temsilcisi olması ve halkın da yönetime katılmasında doğrudan bir etkisi olan parlamentolar meşruiyetin temel kaynağı olmaktadır. Fakat AB'nin kurumsal yapısı içerisinde Parlamento'nun meşruiyetin gerçek sembolü olarak yönetime katılımındaki yetersizlik Birliğin demokratik meşruiyetini sarsmaktadır.¹⁰¹

Öte yandan AB'nin demokratik meşruiyetinin sağlanmasında Birliğin kamusal alan yaratmadaki eksikliği, bir Avrupa kamuoyunun oluşturulamaması¹⁰² da engel teşkil etmektedir.

Sonuç olarak çeşitli meşruiyet bileşenlerinin bir kesişim noktası olarak Birliğin meşruiyetinin temellerini ortaya koyabilmek için ortak bir meşruiyet anlayışının ortaya konması gerekmektedir. Bu nedenle AB'yi tanımlamada girdi (*input*)- çıktı (*output*)¹⁰³ ve süreç (*throughput*)¹⁰⁴ meşruiyetleri¹⁰⁵ öne çıkmaktadır.

¹⁰⁰ Baykal, **op.cit.**, 2005, s. 127.

¹⁰¹ Nesrin Demir, **Avrupa Birliği'nde Demokrasi Kavramı, Gelişimi ve Uluslararası Etkileşim**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2006, s. 86.

¹⁰² Çelebi, **op.cit.**, 2002.

¹⁰³ Svetlozar A. Andreev, "The EU 'Crisis of Legitimacy' Revisited: Concepts, Causes, And Possible Consequences For The European Politics And Citizens", **Political Perspectives EPRU**, C. 2, S. 7, 2007, s. 5. Richard Bellamy, "Democracy Without Democracy? Can the EU's Democratic 'Inputs' Provided By Competitive Parties And Majority Rule?", **Journal Of European Public Policy**, C. 17, S. 1, 2010, s. 2-19. Lord ve Magnette, **op.cit.**, 2004, s. 187. Yünel, **op.cit.**, 2007, s. 27-29. Joseph Weiler, "In The Face Of Crisis-Input Legitimacy, Output Legitimacy And The Political Messianism

E. Meşruiyet Bileşenleri Bağlamında Girdi ve Çıktı Meşruiyeti İle Süreç Meşruiyeti

AB'nin meşruiyetinin temelinde, girdi ve çıktı meşruiyeti (faydacı- *ututitarian* görüş¹⁰⁶ olarak da nitelendirilir) ve süreç (*throughput*) meşruiyeti bulunmaktadır.

Scharpf tarafından literatüre dâhil edilen girdi ve çıktı meşruiyeti kavramları¹⁰⁷, Birliğin meşruiyetini analiz etmede kullanılan farklı sınıflandırmaları bir bakıma bir çatı altına getiren şemsiye niteliğinde bir kavramsallaştırmadır. Girdi meşruiyeti, seçimle göreve gelen Avrupa Parlamentosu ile doğrudan meşruiyetin sağlanması, vatandaşların katılımı ve kararların alınmasında daha şeffaf olunması, yani kısacası halk tarafından yönetimi ifade etmektedir.¹⁰⁸ Dolayısıyla AB politikaları ancak üye devletler tarafından yetkilendirilme yoluyla dolaylı meşruiyetin sağlanmasına, seçimlere, haklara saygı duyulmasına dayandığı ölçüde meşru olmaktadır.¹⁰⁹

Of European Integration”, **Peking University School Of Transnational Law Review**, C. 1, S. 2, 2013, s. 292-311.

¹⁰⁴ Vivien Schmidt, “Democracy And Legitimacy In The European Revisited: Input, Output and Throughput”, **Kolleg- Forschergruppe Working Paper Series**, No.21, Kasım 2010, s. 1-31. Vivien A. Schmidt, “Democracy And Legitimacy In The European Union Revisited: Input, Output And ‘Throughput’”, **Political Studies**, C. 61, 2013, s. 2-22. Risse ve Kleine, **op.cit.**, 2007, s. 72-74.

¹⁰⁵ Katılım (*input*), sonuç (*output*) ve süreç (*throughput*) meşruiyetleri sınıflandırması için bkz: Wimmel, **op.cit.**, 2008, s. 10-11.

¹⁰⁶ Açıkmeşe, **op.cit.**, 2003, s. 38 ve Horeth, **op.cit.**, 1999, s. 251.

¹⁰⁷ Bkz: Fritz Scharpf, **Governing In Europe: Effective And Democratic?**, New York, Oxford University Press, 2011, s. 7-42.

¹⁰⁸ Andreev, **op.cit.**, 2007, s. 5. Ayrıca bkz: Viktor Bekkers ve Arthur Edwards, “Legitimacy And Democracy: A Conceptual Framework For Assessing Governance Practices”, ed. Viktor Bekkers (et.al.), **Governance And Democratic Deficit: Assessing The Democratic Legitimacy Of Governance Practices**, Burlington, Ashgate Publishing Company, 2007, içinde, s. 35-60, s. 43.

¹⁰⁹ Lord, **op.cit.**, 2003, s. 4.

Çıktı meşruiyeti ise Birliğin vatandaşların hedeflerine ulaşmada ve problemlerini çözmedeki becerisi ne kadar yüksek olursa Birliğin de o oranda meşru olacağını ifade etmektedir.¹¹⁰ Çıktı meşruiyeti, bu nedenle daha önce söz konu edilen performans meşruiyeti ile hukuki/dolaylı meşruiyete tekabül etmektedir.¹¹¹ Çıktı meşruiyeti, alınan siyasi kararlar sonucu etkin ve iyi işleyen neticeler elde edilmesi ve bu kararların halkın dileklerini yansıtması bağlamında hükümetin performansı ve hesap verebilirliğin ne ölçüde sağlandığı ile alakalıdır.¹¹²

Akademik çalışmalarda, AB'nin demokratik meşruiyeti teorileştirilirken yaygın olarak girdi ve çıktı meşruiyetine yer verilmektedir. Ancak üçüncü bir normatif kriter olarak karşımıza süreç (*throughput*) meşruiyeti çıkmaktadır.¹¹³ Bu bağlamda, çıktı meşruiyetini kısaca halk için yönetim; girdi meşruiyetini ise halk tarafından yönetim¹¹⁴ olarak tanımlamak mümkünken süreç meşruiyeti en basit haliyle halk ile birlikte yönetim olarak nitelendirilebilir.¹¹⁵ Süreç meşruiyeti, halk ile gerçekleştirilecek çoğulcu bir müzakerenin yanı sıra AB karar alma süreçlerinin sorgulanabilirliği, şeffaflığı ve etki düzeyini değerlendirmektedir.¹¹⁶ Aslında süreç meşruiyeti, Schmidt'in deyimiyle, siyasi sistemin kara kutusunun içinde, girdi ve çıktı arasında neler olduğunu merkezine alan bir performans kriteridir. Meşruiyet burada AB yönetim süreçlerinin niteliğine odaklanmaktadır. Yani, sadece ne kadar

¹¹⁰ Horeth, **op.cit.**, 1999, s. 259.

¹¹¹ Baykal, **op.cit.**, 2007, s. 127.

¹¹² Bekkers ve Edwards, **op.cit.**, 2007, s. 45.

¹¹³ Schmidt, **op.cit.**, 2013, s. 2.

¹¹⁴ Andreev, **op.cit.**, 2007, s. 5.

¹¹⁵ Schmidt, **op.cit.**, 2013, s. 2.

¹¹⁶ Schmidt, **op.cit.**, 2010, s. 5.

verimli olduğuna değil aynı zamanda hesap verebilirlik, şeffaflık ve sivil topluma açıklıkla da ilgilidir.¹¹⁷

Bu anlamda çıktı, girdi ve süreç meşruiyetleri arasındaki fark şöyle dile getirilebilir: çıktı meşruiyeti vatandaşların demokratik ideallerini, değerlerini ve kimliğini yansıtmanın yanı sıra politikaların etkin bir şekilde işlenmesini gerektirmektedir. Girdi meşruiyeti ise vatandaşların hem kendi ulusal benlikleri hem de topluluk bilinci yoluyla desteğinin oluşması ve temsil yoluyla kurumsal ve müzakereci bir şekilde vatandaşların taleplerini ifade etmektedir. Bunlardan farklı olarak süreç meşruiyeti ise bir yandan etkileşimi sağlarken diğer yandan hem kapsayıcı hem de iyi işleyen süreçleri gerektirmektedir.¹¹⁸ Kolektif karar alma sürecinin nasıl gerçekleştirildiği, karar alma süreçlerine katılımın ve karar alma süreçlerinde yer alan denge ve fren sisteminin nitelikleri süreç meşruiyetine dairdir.¹¹⁹ Özetle, girdi meşruiyeti temsil ve kamuoyu tartışması (*public contestation*) mekanizmaları üzerinden yöneten ve yönetilen arasındaki uyuma dair bir varsayıma dayanırken; yasallık, hesap verebilirlik- şeffaflık ve sürecin niteliğine dair olmaktadır. Çıktı meşruiyeti ise etkinlik ve verimliliğe ilişkindir.¹²⁰

AB'nin demokratik meşruiyetine dair farklı bakış açıları sunan bu normatif kriterler genelde ayrı ayrı ele alınmaktadır. Lakin girdi ve çıktı meşruiyeti bir bütün olarak ele alınmalı ve süreç meşruiyeti de bu bütünün içine dâhil edilmelidir.

¹¹⁷ **Ibid.**, 2010, s. 7.

¹¹⁸ **Ibid.**, 2010, s. 9.

¹¹⁹ Bekkers ve Edwards, **op.cit.**, 2007, s. 44-45.

¹²⁰ Risse ve Kleine, **op.cit.**, 2007, s. 72-74. Ronald Hozlchacker, "Democratic Legitimacy And The European Union", **Journal Of European Integration**, C. 29, S. 3, 2007, s. 259.

F. Avrupa Birliğinin Demokratik Meşruiyeti

AB'nin orijinal tasarımına bakıldığında Avrupa Topluluklarının yetkileri ve karar alma mekanizmaları bağlamında teknokratik ve fonksiyonalist bir yaklaşım sergilediği görülür. Komisyon, Antlaşmaların bekçisi ve yasama sürecini başlatmadaki ayrıcalıklı konumuyla demokratik olmayan bir organ iken Zirve ise üye devletlerin aralarında siyasi uzlaşmayı gerçekleştirdikleri kapalı bir kutuydu. Parlamento ise daha çok bir danışma organı niteliğine haizdi.¹²¹ Zamanla Parlamento'nun yetkileri artmış, salt bir danışma organı görünümünden çıkmış olsa da Birliğin diğer organları karşısında yetki ve görevleri açısından ulusal demokrasilerdeki parlamentoların aksine yeterli güce erişememiştir.

Esasen AB kuruluş yıllarında bir ekonomik bütünleşme maksadı ile yola çıkmış ve bu süreçte Birliğin meşruiyeti üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Aslında Birliğin demokratik meşruiyeti siyasi bütünleşmeye doğru adımlar atılmaya başlandığında daha fazla sorgulanan ve tartışılan bir konu haline gelmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan genel kanı Birliğin, demokratik meşruiyet zemini üzerinde ayakta duramadıdır.

AB'nin demokratik meşruiyet bağlamında sahip olduğu sorun literatürde çeşitli şekillerde analiz edilirken demokrasi açığı kavramı ile birlikte anıldığı görülmektedir. Hatta demokrasi açığı ile demokratik meşruiyet kavramlarının özdeş

¹²¹ Stefano Micossi, "Democracy In The European Union", **Center For European Policy Studies Working Document**, No. 286, Şubat 2008, s. 3.

ya da türev olarak kullanıldığı da görülmektedir. Lakin AB literatüründe demokrasi ve meşruiyet kavramları arasındaki ilişkinin her zaman için bir belirginlik arz etmediğini söylemek mümkündür.¹²² Demokratik meşruiyet kavramı, demokrasi açığını kapsayan fakat bir ölçüde onu aşan bir duruma işaret etmektedir.

Demokrasi açığı ve demokratik meşruiyet arasındaki ayrımı ortaya koymak için genel olarak başvuru sınıflandırma, Bentham ve Lord'un liberal demokrasilerde meşruiyete ilişkin dile getirdiği üç kritere ilişkindir: demokrasi, kimlik ve performans.¹²³ Dolayısıyla demokrasi, meşruiyetin sağlanmasında gerekli kriterlerden biri olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda demokrasi açığı, meşruiyet kavramı çerçevesinde toplumsal rızanın olumsuz bir şekilde etkilenmesi, bozulmaya uğraması şeklinde tanımlanabilmektedir.¹²⁴ Nitekim demokrasi kavramı bakımından bir değerlendirme yapıldığında AB kurumlarının yetkilendirme, hesapverebilirlik ve temsil açısından bir eksiklik içerisinde olduğu kabul edilmektedir. Bu unsurlar aynı zamanda demokratik meşruiyetin de unsurlarını teşkil etmektedir.¹²⁵ Dolayısıyla Birliğin demokratik açıdan bir eksiklik içerisinde olmasının nedenleri, demokrasinin

¹²² Bache, George ve Bulmer, **op.cit.**, 2011, s. 77.

¹²³ David Beetham ve Christopher Lord, **Legitimacy And The European Union**, New York, Routledge, 1998, s. 3. Bkz: https://books.google.com.tr/books?id=gmrXAwAAQBAJ&pg=PR3&dq=performance+legitimacy+of+european+union&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q=performance%20legitimacy%20of%20european%20union&f=false (Erişim Tarihi 20.06.2016). Beetham, D. and Lord, C. (1998), *Legitimacy and The European Union*, London and New York: Longman, Bache, George ve Bulmer, **op.cit.**, 2011, s. 68'den atfen.. Özdemir, **op.cit.**, Ekim 2012, s. 391. Lord, Christopher ve Beetham, David, "Legitimizing The EU: Is There A 'Post-Parliamentary Basis' For Its Legitimation?", **Journal Of Common Market Studies**, C. 39, s. 3, Eylül 2001, s. 444. Çelik, **op.cit.**, 2007, s. 36.

¹²⁴ **Ibid.**, 2007, s. 38. William Wallace, Julie Smith, "Democracy Or Tecnocracy? European Integration And The Problem Of Popular Consent", **West European Politics**, C. 18, S. 3, 1995, s. 137-157.

¹²⁵ Smith, A. (1992), 'National Identity And The Idea Of European Identity', *International Affairs*, 68:55-76, Bache, George ve Bulmer, **op.cit.**, 2011, s. 68'den atfen.

demokratik meşruiyetin bir bileşeni olmasından ötürü aynı zamanda demokratik meşruiyetin de nedenleri teşkil etmektedir. Kavramların birbiri yerine kullanılması asıl olarak buradan kaynaklanmaktadır. Ancak Birliğin demokratik meşruiyet açısından bir yokluk ya da en azından bir eksiklik içerisinde olmasının ardında pek çok neden yatmaktadır. Birliğin demokratik yapısına ilişkin dile getirilen sorunlar ya da eleştiriler bunlardan birkaçını teşkil etmektedir.

Birliği demokratik meşruiyet sorununun arkasında yatan nedenlere bakıldığında öncelikle söylenebilecek olan karar alma süreçlerinde katılım ve şeffaflığın gerekli ölçüde sağlanamamasıdır. Birlik demokrasinin ve dolayısıyla meşruiyetin iki önemli unsuru haline gelen katılım ve şeffaflık hususunda problemleri bir yapı arz etmektedir.

Öte yandan Birliğin meşruiyeti aynı zamanda bir kimlik sorunudur da. Zira Birlik vatandaşları ile Birlik arasında aidiyet bağı sağlanabilmiş değildir. Bu bakımdan meşruiyet, Koslowski'nin de dediği gibi, eğer sadece temsil açısından değil, aynı zamanda AB üzerinden kendini tanımlama- kimliklendirme ve Birliği destekleme anlamında “tanımaya” (*recognition*) işaret eden bir kavram ise AB vatandaşlarının etkisi önemli görünmektedir.¹²⁶ Bu ise, bir ortak bilinç ve Avrupalı kimliğinin oluşması gerçekleştirilemediğinden AB vatandaşlarının Birliğin işleyişine katılımını olumsuz etkilemektedir. Diğer yandan, bir Avrupa *demos*’unun eksikliği¹²⁷ de AB üyesi vatandaşlarının ortak bir bilinç ile karar alma süreçlerinde Birliği etkilemek adına hareket etmelerine engel teşkil etmektedir.

¹²⁶ Rey Koslowski, “EU Citizenship: Implications For Identity And Legitimacy”, ed. Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, **Legitimacy And The European Union: Contested Policy**, Londra ve New York, Routledge, 1999, içinde, s. 155-179, s. 161.

¹²⁷ “No Demos” Tezi için bkz: Weiler, Haltern ve Mayer, **op.cit.**, 1995, s. 12.

Birlik ile AB vatandaşları arasındaki mesafe¹²⁸ Birliğin bir elitist proje olarak ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Birliğin bu elitist yapısı, Birliğin bir Avrupa kamusal alanı ve kamuoyu eksikliğinden muzdarip olmasına¹²⁹ neden olmaktadır.

AB çapında bir politik seçenek eksikliği yaşanması da Birliğin meşruiyetini olumsuz etkileyen koşullardan biridir. AB'nin hükümet fonksiyonu gören bir organı olarak Komisyon'un bir siyasi programdan yoksun oluşu siyasi sorumluluğunu azaltırken, AB vatandaşlarının Birliğe olan ilgisini de azaltmaktadır Bunun yanı sıra, farklı seçenekler arasından herhangi bir siyasi programı iktidara getirmek, bir başka siyasi görüşe şans tanınması mevzu bahis değildir.¹³⁰ Bu açıdan Avrupa seçimlerinin ikinci düzey seçimler olarak görülmesi önemlidir. Medya ve ulusal parlamentolar Avrupa seçimlerine yeterince ilgi göstermemektedir. Seçimler ulusal politik meselelere dair görülmekte ve seçmenler ulusal politikacılara bir mesaj gönderme aracı olarak yaklaşmaktadır.¹³¹

Her ne kadar AB'nin meşruiyetine ilişkin eleştiriler, çeşitli analizler veya çözüm önerileri dile getirilse de Birlik, çeşitli adımlarla demokratik yapısını güçlendirmeye ve meşruiyet sorununu çözmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede atılan adımlardan bazıları şunlardır:

¹²⁸ Birlik vatandaşları arasından AB kurumları içinde en fazla bilinen kurum olarak AP'nin öne çıkması ile Avrupa seçimlerine katılım oranlarının düşüklüğü arasındaki tezat bu mesafenin en aşikâr göstergelerinden biridir: Eurobarometer, **One Year to go to the 2014 European Elections**, 2013, s. 33. Tam metni için bkz: <http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election3/SyntheseEB795ParlemetreEN.pdf> (Erişim Tarihi 01.12. 2014).

¹²⁹ Eriksen ve Fossum, **op.cit.**, 2002, s. 404.

¹³⁰ Baykal, **op.cit.**, 2004, s. 133.

¹³¹ McCormick, **op.cit.**, 2008, s. 195-198.

- *AP'nin Yetki ve Sorumluluklarının Artması*: Birliğin demokratik yapısına ilişkilerin merkezi tarihsel olarak AP'nin yetki ve sorumluluklarına ilişkin olmuştur. Nitekim zaman içerisinde AB getirdiği çeşitli düzenlemeler ile AP'nin yetki ve sorumluluklarını artırmıştır. Avrupa Tek Senedi (ATS) ile birlikte nitelikli oy çokluğunun uygulanması buna örnek teşkil eden düzenlemelerden biridir.¹³² Maastricht Antlaşması ile ortak karar alma usulü çerçevesinde AP'nin yetkileri genişletilmeye devam ederken¹³³ Amsterdam Antlaşması ile ortak karar alma usulünün uygulama alanı genişletilmiş ve söz konusu usul sadeleştirilmiştir.¹³⁴ Nice Antlaşması ile de yetkileri artırılmaya devam eden AP'nin yetki ve sorumluluklarına ilişkin son düzenlemeler Lizbon Antlaşması ile gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeler arasında Spitzenkandidat ilkesi¹³⁵ ile anılan Zirve'nin önerisi üzerine AP'nin Komisyon başkanını seçmesi¹³⁶; ortak karar alma usulünün olağan yasama usulü olarak belirlenmesi ve uluslararası antlaşmalar ile bütçeye ilişkin yetkilerinin artırılması gösterilebilir.¹³⁷
- *Ulusal Parlamentoların Rolünün Artırılması*: Birliğin demokratik yapısını güçlendirmeye ve meşruiyet sorununu çözmeye yönelik adımlardan biri de

¹³² Bache, George ve Bulmer, **op.cit.**, 2011, s. 154.

¹³³ **Ibid.**, 2011, s.161.

¹³⁴ Mindek, Can, **Avrupa Birliği'nde Demokrasi Açığı Sorunu ve Avrupa Parlamentosu**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s. 53-54.

¹³⁵ "The Rise of The Spitzenkandidat", **National Online Review**, <http://www.nationalreview.com/corner/377613/rise-spitzenkandidat-andrew-stuttaford> (Erişim tarihi 03.01.2015).

¹³⁶ **Ibid.**, s. 33.

¹³⁷ **Ibid.**, s. 132. Erhan Akdemir, "Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi", ed. Belgin Akçay, İlke Göçmen, **Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Temmuz 2012, içinde, s. 35-63, s. 59.

ulusal parlamentoların rolünün artırılması olmuştur. Örneğin, Lizbon Antlaşması ile ulusal parlamentoların 1/3'ünün talebi üzerine Komisyon'un hazırladığı yasa tasarılarının yeniden incelenmek amacıyla Komisyon'a geri gönderilebilecek olmasıdır.¹³⁸

- *AB ile Birlik Vatandaşları Arasındaki Mesafenin Giderilmesine Yönelik Adımlar:* Birlik ve vatandaşları arasında aidiyetinin tesisi için atılan adımlara gösterilebilecek ilk örnek Maastricht Antlaşması ile "Avrupa vatandaşlığı" kavramının getirilmesidir.¹³⁹ Bir diğer örnek ise Lizbon Antlaşması ile getirilen "Vatandaş Girişimi"dir. Buna göre farklı üye devletlerden en az bir milyon Birlik vatandaşı, Komisyon'dan yeni siyasi önerilerin sunulmasını talep edebilmektedirler.¹⁴⁰

Özetle, AB içerisinde bulunduğu meşruiyet sorununu çözüme kavuşturmak amacıyla attığı adımlarla çeşitli mekanizmalar geliştirmiştir. Bu yönde geliştirilen mekanizmalar AB'nin meşruiyet sorununu çözmede olumlu gelişmeler olarak değerlendirilse de yeterli görülmemektedir. Üstelik ortaya çıkan yeni gelişmeler de Birliğin demokratik meşruiyetini zorlayıcı bir etki sunmaktadır. Bugün, AB'nin meşruiyetini sarsan yeni bir etken olarak Euro krizi ve krizin yönetiminde gerek Birlik kurumlarının gerekse üye devletlerin tutumları karşımıza çıkmaktadır. Euro krizi, başlangıçta ekonomik niteliği haiz olan bir kriz olsa da zamanla Birlik kurumlarının ve Birlik üye devletlerinin krize tepkileri ve krizle mücadele

¹³⁸ **Ibid.**, Temmuz 2012, s. 60.

¹³⁹ Bache, George ve Bulmer, 2011, s. 164.

¹⁴⁰ Akdemir, **op.cit.**, Temmuz 2012, s. 60.

erevesinde attığı adımlar Birliğin demokratik niteliğine dair tartışmalara ivme kazandırırken Birliğin bir meşruiyet krizi içerisinde olduğu şeklindeki inancı da güçlendirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Euro krizinin Birliğin meşruiyeti üzerindeki menfi etkisinin bir analizini yapmadan önce Euro krizi ve kriz karşısında Birlik ve ye devletlerince verilen tepkilerin analizini yapmak gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın ikinci bölümünde Euro krizine yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

EURO KRİZİ

I. EURO KRİZİ

Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun kurulması ile ilk temelleri atılan ve daha sonra yapılan Avrupa Tek Senedi, Maastricht Antlaşması gibi çeşitli bir dizi antlaşmayla bütünleşme sürecini devam ettiren Avrupa Birliği'nin en önemli niteliklerinden biri ekonomik bütünleşmeyi sağlaması olmuştur. Ekonomik ve Parasal Birlik, 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile oluşturulmuş olsa da kökleri 1960'lı yıllardaki gelişmelere kadar gitmektedir.¹⁴¹ Ancak 1 Ocak 1999 tarihinde hayata geçirilen Ekonomik ve Parasal Birlik ve sonrasında 2002 yılında Euro'nun somut bir değişim aracı olarak tedavüle girmesi¹⁴² her ne kadar büyük bir heyecan yaratsa da son yıllarda Birliğin içerisinde bulunduğu ekonomik kriz bu heyecanı gölgede bırakmış Birliğin hem ekonomik hem de siyasi varlığına ilişkin çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Euro krizi Lemke'nin deyimiyle çok boyutlu ve karmaşık bir krizdir; söz konusu kriz bir bankacılık krizi, bir kamu borcu krizi, bir ekonomik büyüme ve rekabet

¹⁴¹ Ekonomik ve Parasal Birliğe ulaşılması yolunda Birliğin attığı adımların tarihsel bir görünümü için bkz: "One Currency For One Europe: The Road To The Euro", **European Commission**, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6730_en.pdf (Erişim Tarihi 29.11.2015).

¹⁴² Ahmet Gökdere, "Zayıf Euro Avrupa Birliği'ni Bölüyor mu?", ed. Belgin Akçay (**et.al.**), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Kasım 2008, içinde, s. 51-68, s.55.

edebilirlik krizi olduğu kadar bir siyasi ve toplumsal krizdir.¹⁴³ Bu çerçevede, bu bölümün ilk kısmında Birliğin içerisinde bulunduğu krizin ortaya çıkışı ve gelişim süreci, krizin nedenleri, Birliğin kriz karşısındaki tutumuna yer verilecektir. Söz konusu bölümün ikinci kısmında ise Birlik üye devletlerinin ve halklarının krize karşı bakış açıları ve dolayısıyla tepkileri ele alınacaktır.

A. Euro Krizinin Gelişim Süreci

2008 yılı dünya ekonomisi için bir kırılma noktası olmuştur. Dünyanın en büyük dördüncü yatırım bankası¹⁴⁴ *Lehman Brothers*'ın devasa bir borç yükü ile batması yalnızca ABD için değil dünya ekonomisi için de sancılı bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ancak küresel ekonomik krizin boyutu hususunda Avrupa ülkelerindeki karar alıcılar, Kutlay'ın da belirttiği gibi sağlam bir çıkarımda bulunamamışlardır.¹⁴⁵ Bu bağlamda, 6-7 Ekim 2008 tarihlerinde toplanan Euro Grubu ve ECOFIN Konseyi (*Economic and Finance Ministers Council*), müşterek bir eylemin gerçekleştirilmesi hususunda anlaşmaya varamamıştır.¹⁴⁶ Müşterek hareket etmek yerine tek taraflı tedbirlere başvurulması krizi adım adım daha da karmaşık bir yapıya büründürmüştür.¹⁴⁷

¹⁴³ Christiane Lemke, "Challenging the "Ever Closer Union": Political Consequences Of The Eurozone Crisis", **American Foreign Policy Interests**, C.36, S.1, 2014, s. 19.

¹⁴⁴ Melih Özsoz (ed.), "Kriz Sözlüğü, 100 Kelimedede Avrupa'nın Ekonomik Krizi", **İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları**, Yayın No: 263, İstanbul, 2013, s. 23.

¹⁴⁵ Mustafa Kutlay, "Euro Krizinin Politik Ekonomisi ve AB'nin Uluslararası Sistemdeki Geleceği", ed. Fikret Şenses, Ziya Öniş ve Caner Bakır, **Ülke Deneyimleri Işığında Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2013, içinde, s. 169-185, s. 170.

¹⁴⁶ Belgin Akçay ve Ferhat Çamlıca, "Yunan Borç Krizinden Avro Krizine", ed. Belgin Akçay, **Avrupa'yı Saran Kriz**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2013, içinde, s. 53-114, s. 99.

¹⁴⁷ Örneğin İrlanda'nın banka mevduatlarına tek taraflı devlet garantisi vermesi, bkz: Kutlay, **op.cit.**, 2013, s. 170.

Birlik üyesi devletlerin kendi ekonomik koşullarının küresel ekonomik krizin yarattığı etkiyle birleşmesi ve Birliğin kriz yönetimindeki yetersizliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan Euro krizinin vuku bulmasında en önemli kırılma noktası 2009 yılında olmuştur. 2009 yılında, resmi olarak % 3,7 oranında bir bütçe açığı beklemekte olan Yunanistan'ın, eski hükümetin öngörülerinden farklı olarak % 12,7'lik bir bütçe açığı tahmininde bulunması ve aksine yılı % 15,4 gibi bir oranla tamamlaması bütün Euro bölgesi üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır.¹⁴⁸ 2009 yılının gelişmeleri ışığında Yunan tahvillerinin faiz oranları yükselmeye başlamıştır. Benzer şekilde, 2010 yılının başlarında, yalnızca birkaç ay sonra İrlanda ve Portekiz'in uzun vadeli devlet tahvillerinin faiz oranlarında da daha az şiddetli bir şekilde olsa da yükseliş gerçekleşmiştir. 2010 yılının yazında İspanya ve İtalya'nın uzun vadeli tahvillerinin oranları da bu duruma uyum sağlamış¹⁴⁹ ve kriz yayılmıştır.

Ancak giderek bir Euro krizi halini alan süreç, her ülkede farklı bir nitelik sergilemektedir: İrlanda ve İspanya için büyük bir kısmı, büyük bir bankacılık krizine yol açan spekülatif konut balonundan kaynaklanmıştır. Yunanistan şoku ve küresel ekonomik kriz ise bu ülkelerdeki durumu daha da ciddi hale getirmiştir. Portekiz ve İtalya ise genel bir ekonomik zayıflıklar tablosu çizmektedir; düşük büyüme oranı, reform eksikliği ve borç sorunları... Örneğin Portekiz, küresel ekonomik kriz ile Yunanistan ve İrlanda şoku ile karşılaştığında uzun yıllardır süreklilik arz eden yüksek cari ve bütçe açıkları bünyesinde barındıran kırılgan bir

¹⁴⁸ Carlo Bastasin, **Saving Europe: How National Politics Destroyed The Euro**, Washington D.C., Brookings Institution Press, 2012, s. 135. Seppo Honkapohja, "The Euro Area Crisis: A View From The North", **Journal Of Macroeconomics**, C. 39, Kısım B, 2014, s. 260. Mustafa İslamoğlu, **2008 Küresel Krizi Sonrası Avrupa'da Yükselen Popülist Hareketler**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012, s. 94.

¹⁴⁹ Honkapohja, , **op.cit.**, Mart 2014, s. 260.

ekonomiye sahipti. Yunanistan ise küresel ekonomik kriz şoku bu ülkeyi etkilediğinde yüksek kamu borcu ve cari açıkları ile birlikte yüksek dış borç stokuna sahip bir ülke görünümü çizmekteydi.¹⁵⁰

Bütün bu ekonomik kırılganlıklar, yüksek bütçe açıkları ve küresel ekonomik kriz başta Yunanistan olmak üzere İrlanda, Portekiz, İspanya ve İtalya'yı ciddi bir ekonomik krizin içerisine sokmuştur. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) de etkilendiği bu süreçte, Yunanistan ile başlayan Euro krizi süreci 2010 yılının Nisan ayına gelindiğinde başka bir boyuta bürünmüştür: Yunan hükümeti, Euro alanındaki diğer ülkelerden ve Uluslararası Para Fonu'ndan (*International Monetary Fund-IMF*) finansal destek talebinde bulunmuştur. Bu çerçevede, 2 Mayıs 2010 tarihinde Euro grubu finansal desteğin verilmesi konusunda anlaşma sağlamıştır.¹⁵¹ Yunanistan'ın ardından İrlanda (2010), Portekiz (2010), İspanya (2011) ve GKRY (2012) finansal destek talebinde bulunmuştur.¹⁵² Sonuç olarak Yunanistan, İrlanda, Portekiz, İspanya ve GKRY ile kurtarma paketleri imzalanmıştır.¹⁵³ Bu antlaşmalar, üç taraflı melez bir

¹⁵⁰ *Ibid.*, Mart 2014, s. 260 ve Akçay (ed.), *op.cit.*, 2013.

¹⁵¹ "Financial Assistance To Greece", **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/greek_loan_facility/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.12.2015). Ayrıca bkz: İhsan Dağdelen, "Avrupa Bütünleşme Sürecinde Yunanistan'ın Borç Krizi", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.10, S.2, 2011, s. 3. V. D. Mamadouh ve H.H. Van Der Wusten, "The European Union In The Grip Of Accumulated Governance Crises: The Euro, The Reform Efforts, And The Public-Support Dynamics", **Eurasian Geography and Economics**, C. 54, S.2, 2013, s. 170.

¹⁵² Begüm Şeren Güler ve Ferhat Çamlıca, "Krizle Karşı Alınan Önlemler", ed. Belgin Akçay, **Avrupa'yı Saran Kriz**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2013, içinde, 281-416, s. 290.

¹⁵³ *Ibid.*, Haziran 2013, s. 290-294. Mamadouh ve Van Der Wusten, , *op.cit.*, 2013, s. 170. "Financial Assistance To Greece", **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/greek_loan_facility/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.12.2015). "Post- Programme Surveillance for Ireland", **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/ireland/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.12.2015). "Post- Programme Surveillance of Portugal", **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz:

yapı olan¹⁵⁴, *TROIKA* (Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve IMF) tarafından müzakere edilmiştir.¹⁵⁵

B. Euro Krizinin Ardında Yatan Nedenler

Euro krizinin ortaya çıkışının arkasında birçok neden bulunmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi borç krizi içerisinde bulunan üye devletlerin ekonomik zayıflıkları ve küresel ekonomik kriz bunlardan bazılarıdır. Ancak mevzubahis edilen krizin vuku bulmasında temelde iki açıklamanın getirildiği görülmektedir. Hâkim anlatı, krizin sorumluluğunu belirli üye devletlere ve bu üye devletlerin sorumsuz mali politikaları ile ekonomik olarak rekabet edebilme yeteneğinden yoksun oluşuna yüklemektedir. Bu üye ülkelerden sermaye kaçıışı, bu sorumsuz mali politikaların ve temel ekonomik sorunların basit bir sonucudur. İkincil bir açıklama ise krizin serbest sermaye akımlarının bir ürünü olduğu yönündedir. Buna göre Euro'nun oluşumundan sonra kuzeyli bankalardan özellikle güneydeki üye ülkeler olmak üzere birçok AB üyesi devlette aşırı bir sermaye akışı gerçekleşmiştir.¹⁵⁶ Ancak her ne kadar Euro alanının

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/portugal/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.12.2015). “Post- Programme Surveillance for Spain”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/spain/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.11. 2015) ve “Economic Adjustment Programme for Cyprus”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/cyprus/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.11.2015).

¹⁵⁴ Sophia Kaitatzi- Whitlock, “Greece, The Eurozone Crisis And The Media: The Solution Is The Problem”, **Javnost- The Public**, C. 21, S. 4, 2014, s. 26.

¹⁵⁵ Mamadouh ve Van Der Wusten, , **op.cit.**, 2013, s.170.

¹⁵⁶ Miguel Poiarés Maduro, “A New Governance For The European Union And The Euro: Democracy And Justice”, **Robert Schuman Center For Advanced Studies Policy Papers**, 2012/11, 2012, s. 111-115.

niteliklerinden kaynaklanan ve özellikle iktisadi unsurların ağır bastığı nedenlerin¹⁵⁷ varlığından söz etmek mümkün olsa da Euro krizinin ortaya çıkışı ve gelişiminde Euro bölgesinde süregelen uygulamaların (ya da icra edilmeyen uygulamaların) siyasi karakteri ile kriz yönetimi hususunda Birliğin yetersizliği veya yapılan hatalar da etkili olmuştur.

Bu çerçevede krizin nedenlerine ilişkin öne sürülen ilk unsur İstikrar ve Büyüme Pakti'nin (İBP) uygulanmasına ilişkindir. Maastricht Antlaşması çerçevesinde Euro bölgesinde yer alan ülkelerin sağlaması gereken ekonomik kriterlere paralel olarak Avrupa Birliği, İBP'nin oluşturulmasına karar vermiştir. Bazı önleyici ve caydırıcı düzenlemeleri bünyesinde barındıran İBP, Euro bölgesinde ortaya çıkabilecek mali istikrarsızlık doğurucu durumları engelleyebilmeyi, üye devletlerin kamu açığı kriterlerini aşması durumunda bütçe açıklarını sınırlandırmalarını hedeflemektedir.¹⁵⁸ Fakat İBP'nin oluşturulmasından günümüze kadar gelen süreçte başarılı bir uygulamasının sergilenemediği görülmektedir.

Mali kuralların kriz öncesi dönemde üye devletlerin birçoğu tarafından ihlal edildiği bir gerçektir. 2001-2006 döneminde AB üyelerinin üçte biri tarafından bu kuralların ihlali mevzubahis olmasına rağmen yaptırım mekanizmasının işletilmesinde ikili bir durum ortaya çıkmıştır. Örneğin Portekiz ve Macaristan'a yaptırım uygulanırken 2003 yılında Fransa ve Almanya tarafından bütçe kurallarının ihlali karşısında bir

¹⁵⁷ Krizin yapısal nedenlerine dair bir açıklama için örneğin bkz: Akçay ve Çamlıca, **op.cit.**, 2013, s. 71-96.

¹⁵⁸ Özlem Genç, "İstikrar ve Büyüme Pakti", ed. Belgin Akçay (**et.al.**), **Avrupa Birliği'nin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Kasım 2008, içinde s. 69-91, s. 72. Akçay ve Çamlıca, **op.cit.**, 2013, s. 90.

yaptırım söz konusu olmamıştır. Komisyon tavsiyelerine rağmen Zirve yaptırım kararı almamıştır; bilakis İBP'nin kabulüne öncülük eden iki ülkenin kural ihlalini tespit etmek yerine İBP'nin askıya alınması ve gözden geçirilmesi benimsenmiştir. Neticede 2005 yılına gelindiğinde yeni bir anlaşma sağlanmıştır.¹⁵⁹

Ancak Almanya ve Fransa'nın cezalandırılmamaları diğer ülkelerde bu iki ülke söz konusu olduğunda kuralların işletilmediği fikrini oluştururken¹⁶⁰ çifte standart izlenimi vermesinin yanı sıra üye devletler üzerinde bütçe disiplini uygulamak da imkânsız hale gelmiştir. Ayrıca aşırı bütçe açığını düzeltmekte başarısız olan devletlere para cezasının uygulanmasının öngörülmesine rağmen bu husus hiçbir zaman icra edilmemiştir.¹⁶¹ Dolayısıyla bu çifte standart izlenimi ve yaptırımların etkin uygulanmasına ilişkin soruların varlığı İBP'nin inanılabilirliğine ve yaptırım gücüne zarar vermiştir.¹⁶²

Krizin nedenlerine ilişkin öne sürülen bir diğer açıklama ise hükümetlerin sorumsuz maliye politikalarına dairdir.¹⁶³ Bu noktada Yunanistan'ın istatistiklerde oynamasının meydana çıkması bu savı güçlendirir niteliktedir. Fakat burada iki husus bu savın etkisini azaltmaktadır. İlki, İspanya'nın İBP'yi hiçbir zaman ihlal etmemiş olması

¹⁵⁹ Akçay ve Çamlıca, **op.cit.**, 2013, s. 92. Marco Buti ve Nicolas Carnot, "The EMU Debt Crisis: Early Lessons And Reforms", **Journal Of Common Market Studies**, C.50, S. 6, 2012, s. 902. Oktar Türel, "Avrupa Birliği'nde Ekonomik ve Parasal Birlik Süreci: Geçmiş Ve Gelecek", **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi**, C.40, S.2, 2013, s. 414. Genç, , **op.cit.**, 2008, s. 83-85.

¹⁶⁰ Thomas Klau ve François Godement, "Beyond Maastricht: A New Deal For The Eurozone", **European Council On Foreign Relations**, ECFR/26, Aralık 2010, s. 3.

¹⁶¹ Dilek Yiğit, "Küresel Ekonomik Kriz Öncesi ve Krizin Etkileri İle Mücadele Sürecinde Avrupa Birliği'nde Ekonomi Yönetimi", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C. 11, S. 1, 2012, s. 146.

¹⁶² Dağdelen, , **op.cit.**, 2011, s. 13.

¹⁶³ Kutlay, , **op.cit.**, 2013, s. 174.

örneğinde kendini göstermektedir.¹⁶⁴ İkinci unsur ise daha siyasi nitelikte bir duruma işaret etmektedir. Yunanistan'ın istatistiklerle oynadığı bir gerçektir. Lakin Yunanistan, kamu borç yükünün GSMH'ye oranının % 60'ı geçmemesine dair uyum kriterini yerine getirememesine rağmen Euro bölgesine dâhil edilmiştir. Bu hususta, Yunanistan ise 2010 yılında bu oranı gerçekleştireceği iddiasında bulunmuştur.¹⁶⁵ Dolayısıyla Yunanistan gibi ekonomik kriterleri sağlamayan bir ülkenin Euro bölgesine dâhil edilmesinde siyasi etmenlerin etkili olduğunu ve bu nedenle Birliğin burada siyasi bir saik ile hareket ettiğini söylemek mümkündür.

Öte yandan her yıl üye devletler tarafından bütçe öngörülere rapor edilmektedir. Ulusal istikrarları ve yakınsama kriterleri sıklıkla bu öngörülere uygun gerçekleşir fakat uygulama genellikle planlardan farklı olurdu. Yunanistan gibi bir uç örnekte ise bu durum, kamu maliyesinin mevcut durumuna ilişkin resmen yanlış bildirimde bulunmaya kadar varmıştır.¹⁶⁶ Fakat burada dikkat çekici husus Yunanistan bütçe verilerine ilişkin Birlik içerisinde daha önce itirazların gelmiş olmasıdır. Örneğin, Avrupa İstatistik Ofisi, *Eurostat* 2004 yılında Brüksel'e Yunan hükümeti tarafından aktarılan mali verileri doğrulamayı reddetmiştir. Bu vesileyle Avrupa Komisyon'u Yunanistan'ı sert bir dille “tedbirsiz” ve “özensiz” mali politikalarla suçlamıştır. Hatta o sırada Zirve, ulusal hesapları denetlemede *Eurostat*'a nasıl daha fazla yetki verilebileceğini tartışmaya başlamış, fakat bu kritik karar Fransa ve Almanya

¹⁶⁴ **Ibid.**, 2013, s. 174. Mark Leonard, “Four Scenarios For The Reinvention Of Europe”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/43, Kasım 2011, s. 2.

¹⁶⁵ Dunn, Matthew, “The Economy”, ed. Imogen Bell, **Regional Surveys of the World- Central and South Eastern Europe-2004**, Europa Publications, Londra ve New York, 2003, içinde, s. 282-287, s. 283-286. Dağdelen, **op.cit.**, 2011, s. 2.

¹⁶⁶ Buti ve Carnot, **op.cit.**, 2012, s.901-902.

tarafından veto edilmiştir.¹⁶⁷ Hakikaten, Yunan ekonomisine ilişkin sorunların mevcudiyeti bilinmekteydi; sadece krize kadar üzeri örtülmüştü. Öyle ki Yunan hükümeti Birlik'ten mali yardım talebinde bulunduğunda 2009 yılında su yüzüne vuran ekonomik sorunlar birçok AB ülkesi tarafından şaşkınlıkla karşılanmamıştır.¹⁶⁸

Diğer bir taraftan krizin ortaya çıkmasında olmasa da süregelmesi ve derinleşmesinde Birlik kurumlarının ve Birlik üye devletlerinin tutumları da etkili olmuştur. Krize karşı ortak bir tutumun benimsenilmesinde hızla hareket edilmemiş, geç kalınmıştır. Buna ilaveten gerek Birlik kurumlarınca gerekse Fransa ve Almanya gibi Birliğin öncü ülkelerince Yunanistan'ın sorununu Yunanistan'ın kendisinin çözmesi gerektiği şeklinde bir tutum sergilenmiştir.¹⁶⁹ Bu durum ise krizin diğer üye devletlere yansımada ve bir Euro krizine dönüşmesinde etkili olmuştur. Dolayısıyla Euro krizi, küresel ekonomik krizin etkisinin yanı sıra hâkim anlatının aksine salt birkaç ülkenin sorum(suz)luluğundan kaynaklanmayıp Birlik kurumları ve tüm Birlik üye devletlerin uygulamaları ve politikalarının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁶⁷ Bastasin, **op.cit.**, 2012, s. 94. Eurostat, 2004 yılında kapsamlı bir raporla Yunan hükümetinin bütçe açığı ve borç rakamlarının revizyonuna ilişkin bir rapor ortaya koymuştur. Bu rapor, Yunan istatistik uzmanlarının 1997 ve 2003 yılları arasında bütçe açığı ve borç rakamlarına dair yanlış bildirimde bulunduğunu göstermektedir. Sonradan beş durumda, yılda iki kez verdiği basın bülteniyle bu hususa ilişkin Yunan verilerine dair şüphelerini dile getirmiştir. **Ibid.**, 2012, s. 143. 2010 yılında Avrupa Komisyonu da sunduğu bir raporla Yunanistan'ın Euro bölgesine dâhil olmasından bu yana sunduğu istatistiksel verilerin güvenilirliğine dair tartışmaların mevcudiyetini ve birçok kez söz konusu verilerin revize edildiğini ortaya koymuştur. Örneğin 2000, 2001 ve 2002 yıllarında gayri safi yurt içi hâsıla % 2'lik bir orandan daha fazla bir artış gösterecek şekilde revize edilmiştir. 2004 yılında ise % 1,7 olarak açıklanan bütçe açığının gayri safi yurt içi hâsılaya oranı daha sonra % 4, 6 olarak değiştirilmiştir. Bkz: "Report On Greek Government Deficit And Debt Statistics", **European Commission**, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/DOC/?uri=CELEX:52010DC0001&from=EN> (Erişim Tarihi 02.12. 2015). Dağdelen, **op.cit.**, 2011, s. 8-9. Bastasin, **op.cit.**, 2012, s. 143.

¹⁶⁸ Akçay ve Çamlıca, **op.cit.**, 2013, s. 105.

¹⁶⁹ **Ibid.**, 2013, s. 97-99.

C. Avrupa Birliğinin Kriz Karşıısındaki Tepkisi

Avrupa Birliği kurumları Euro krizi başladığından bu yana çeşitli politikalar ve geliştirilen mekanizmalarla kriz yönetimini sağlamaya ve Birliğin içerisinde bulunduğu sorunu nihayete erdirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, krize karşı belirleyici rol oynayan Birlik kurumları, Zirve (tamamı ya da Euro bölgesi oluşumu) ile Avrupa Merkez Bankası (AMB) olmuştur. Bu süreçte ne Bakanlar Konseyi'nin, ne Avrupa Komisyonu'nun ne de Parlamento'nun gündem belirleyici bir rol üstlendiği görülmemektedir. Bu nedenle, AB'nin kriz karşıısındaki tepkisini anlamak için öne çıkan ilk unsur Zirve kararları olmaktadır. Zira Devlet ve Hükümet Başkanlarının müşterek tepkileri, ortak toplantılarının resmi açıklamalarını ve sonuç belgelerini içermektedir.¹⁷⁰

Bu çerçevede, 2009 yılı itibariyle Yunanistan sorunu AB gündeminde yer almaya başlasa da henüz AB kurumlarının ya da Euro bölgesi devletlerinin tehlikeyi kavrayabildiklerine ya da bu aşamada harekete geçmeye hazır olduklarına dair bir kanıt yoktur. Üstelik sorun, henüz Yunanistan'ın kendi meselesi ve dolayısıyla

¹⁷⁰ Brigid Laffan, "Framing The Crisis, Defining The Problems: Decoding The Euro Area Crisis", **Perspectives On European Politics And Society**, C. 15, S.3, 2014, s.269. Bu noktada belirtmeli ki, 2008 yılında Zirve toplantısından üç gün önce Euro Bölgesi Devlet ve Hükümet Başkanları ile AMB Başkanı Jean-Claude Trichet ile bir araya gelmiş, bundan sonraki süreçte de Euro bölgesi için ayrı önlem ve kurallar almak zorunda kalmışlardır. Bkz: Jörg Bibow, "The Euroland Crisis And Germany's Euro Trilemma", **International Of Applied Economics**, C.27, S. 3, 2013, s. 362-363. "Trichet: No Fiscal Stimulus Here, Please", **The Wall Street Journal**, bkz: <http://blogs.wsj.com/economics/2008/02/07/trichet-no-fiscal-stimulus-here-please/> (Erişim Tarihi 02.12.2015). Bertrand Benoit, "Germany Sees An End To US Hegemony", **Financial Times**, 26 Eylöl 2008, bkz: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/a8ab34ea-8b63-11dd-b634-0000779fd18c.html#axzz3t9XJpLjH> (Erişim tarihi 02.12.2015).

Yunanistan tarafından çözülmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir.¹⁷¹ Bu noktada ilk olarak 11 Şubat 2010 tarihli açıklamada belirtilen ve daha sonraki açıklamalarda da yinelenen, Yunanistan'ın AB ve IMF'den resmi yardım talebine yanıt verilen 7 Mayıs 2010 tarihli Euro Bölgesi Devlet ve Hükümet Başkanları açıklamasında da yer alan tutum; Euro bölgesinde bir bütün olarak mali istikrarı sağlamada eşgüdümlü hareket edileceği şeklindedir. Ayrıca 7 Mayıs tarihli kararda Euro bölgesinin tüm kurumlarının (Komisyon, Zirve, AMB) yanı sıra tüm üye devletlerin Euro bölgesinin istikrarını temin etmek için her türlü uygun araca başvuracakları konusunda anlaşmaya vardıkları da görülmektedir. Böylece “krizin” varlığı da kabul edilmiştir.¹⁷²

¹⁷¹ Bastasin, **op.cit.**, 2012, s.170-171. Bu süreçte, Yunanistan'ın Euro bölgesinden çıkması, yani *Grexit* tartışmaları da yaşanmıştır. “Grexit”, **Investopedia**, bkz: <http://www.investopedia.com/terms/g/grexit.asp> (Erişim Tarihi 08.12.2015). Bu çerçevede Alman Maliye Bakanı, Yunanistan'ın Euro'dan çıkması ve Drahmi'nin yeniden kullanılması üzerine bir senaryoya hazırlık için talimat verirken Merkel ve Sarkozy, 2011 G20 Zirvesinde ilk kez açıkça *Grexit*'den bahsetmiş, daha az ülkeli bir Euro'dan söz edilmeye başlanmıştır. Detay için bkz: Leonard, **op.cit.**, Kasım 2011, s. 5. Ancak eski Euro Bölgesi Başkanı, Juncker Almanya ve müttefiklerinin (Finlandiya, Hollanda ve Avusturya) “*Grexit* senaryosunda” ısrar etmesi halinde eğer Yunanistan'ı Euro Bölgesinde çıkarma planları gerçekleşirse istifa edeceğini söylemiştir. . Bkz: Kaitatzi-Whitlock, **op.cit.**, 2014, s. 30. Özellikle Yunanistan'ın 2015 yılında söz konusu kurtarma paketlerinin sonucunu referanduma götürme kararının ardından bu tartışmalar AB gündeminde ivme kazanarak devam etmiştir. Bkz: Kaitatzi-Whitlock, **op.cit.**, 2014, s. 30.

¹⁷² **Statement Of The Head Of State Or Government Of The European Union**, 11 Şubat 2010, Brüksel. Bkz: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/112856.pdf. (Erişim Tarihi 05.04.2016). **Statment Of The Head Of State Or Government Of The Euro Area**, 7 Mayıs 2010, Brüksel. Bkz: http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/pdf/114295.pdf (Erişim Tarihi 24.11.2015). Laffan, 2014, s. 270. Ayrıca bkz: **Statement Of The Heads Of State Or Government Of The Euro Area**, 25 Mart 2010, Brüksel. Bkz: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113563.pdf (Erişim Tarihi 05.04.2016).

Bu süreçte İrlanda, Portekiz gibi diğer ülkelerle de kurtarma paketi yapılmıştır ve süreç *TROIKA*¹⁷³ tarafından yönetilmektedir. Buna ilaveten, kurtarma paketlerinde öne çıkan ise kemer sıkma politikalarının ve yapısal reformun Zirve tarafından kriz karşısında öne sürülen çözümler olmasıdır.¹⁷⁴

Öte taraftan Euro krizi sürecinde öne çıkan bir diğer kurum AMB olmuştur. Kriz süresince ekonomik yönetimdeki rolü değişen AMB, 2007'nin başlarından itibaren

¹⁷³ TROIKA, taraflarını AMB, IMF ve Komisyon'un oluşturduğu bir yapıdır. Bkz: **Statement By The Heads Of State Or Government Of The European Union**, 11 Şubat 2010, Brüksel. Bkz:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/112856.pdf (Erişim Tarihi 24.11.2015). Bu çerçevede, IMF'nin sürece dâhil edilmesi sorgulanmış ve Zirve'ye "politikalarını IMF ile ortaklaşa yürüten Avrupa'nın ne tür bir Avrupa?" olduğu şeklinde yazılı bir soru yöneltilmiştir. Verilen yanıtta ise "tüm AB üye devletlerinin IMF üyesi olduğundan ve IMF bütçesine kendi katkılarını yaptıklarından IMF'nin yetki alanlarına giren operasyonlarda yer almasının meşru" olduğu açıklaması yer almıştır. Bkz: Niki Tzavela, "Parliamentary Questions: Question For Written Answer To The Council", **European Parliament**, 2 Temmuz 2010. Bkz:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2010-5018+0+DOC+XML+V0//EN&language=en> (Erişim Tarihi 05.04. 2016). "Parliamentary Questions: Reply", **European Parliament**, 15 Eylül 2010. Bkz: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-5018&language=EN> (Erişim Tarihi 05.04.2016).

¹⁷⁴ Fransa ve Almanya Euro krizinin yönetiminde kendilerine merkezi bir rol atfetmişlerdir. İki ülkenin kriz yönetimine dair izlenecek politikaları belirlemede üstlendiği bu rol ise *Merkozy*, *Merkollande* gibi kavramlar üzerinden anılmaya başlamıştır. Bkz: Ulrike Guérot ve Thomas Klau, "After Merkozy: How France An Make Germany Can Make Europe Work", **European Council On Foreign Relations**, ECFR/56, Mayıs 2012, s.1-16. Ancak özellikle ekonomik gücüne paralel olarak Almanya'nın kriz yönetimindeki rolü daha belirgin olmuştur. Bu noktada Almanya'nın kemer sıkma önlemlerinin alınmasını krizin çözümü için gerekli görmesinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca AMB Başkanı Draghi tarafından yakın zamanda kemer sıkma önlemlerinin sona erdirilmesi çağrısında bulunulması yanı sıra Almanya'nın kemer sıkma önlemlerinde ısrar ettiği görülmektedir. Bkz: Wolfgang Schäuble, "Why Austerity Is Only Cure For Eurozone?", **Financial Times**, 5 Eylül 2011. Bkz: <http://www.ft.com/cms/s/0/97b826e2-d7ab-11e0-a06b-00144feabdc0.html#axzz44y8UJFYc> (Erişim Tarihi 05.04.2016). Vivien A. Schmidt, "The Eurozone's Crisis Of Democratic Legitimacy: Can The EU Rebuild Public Trust And Support For European Economic Integration?", **European Commission**, European Economy Discussion Papers 015, Lüksemburg, Eylül 2015, s. 38. Buna ilaveten, Almanya'nın Euro krizi sürecindeki belirgin etkisi, önemli kısa vadeli önlemlerin Frankfurt tarafından alınmış olmasına rağmen krizin çözülmesinde Brüksel'den ziyade Berlin'in merkezi bir konumda olduğu yorumuna yol açmıştır. Bkz: Ramūnas Vilpišauskas, "Eurozone Crisis And European Integration: Functional Spillover, Political Spillover?", **Journal of European Integration**, C. 35, S. 3, 2013, s. 368.

mali piyasalardaki müdahalelerle mevcut krizin yönetiminde etkili olmuştur.¹⁷⁵ TROIKA içerisinde de yer alan AMB, krizin başlangıcında son kredi mercii (*lender of last resort*) olmadığı ve olamayacağı konusunda ısrarcı olmuştur. Ancak AMB'nin bu tutumu, krizin İspanya ve İtalya'ya da yayılmaya başlaması ile birlikte değişiklik göstermeye başlamıştır. Nitekim 2012'de AMB Başkanı Draghi'nin AMB'nin Euro'yu korumak için ne gerekiyorsa yapmaya hazır olduğunu belirtmesi son kredi mercii olarak hareket edeceği şeklinde yorumlanmıştır.¹⁷⁶ Bu çerçevede, kemer sıkma önlemlerinin ve yapısal reformun gerçekleştirilmesi gerekliliği AMB tarafından da savunulmasının yanı sıra AMB, ulusal düzeyde reformların uygulanması için üye devletlerin yönlendirilmesine de doğrudan dâhil olmuştur. Nitekim dönemin İtalya ve İspanya başbakanlarına gönderilen Trichet ve Draghi imzalı mektuplarda bu yönde taleplerde bulunulması da bunun örneğini teşkil etmektedir.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Daniela Schwarzer, "The Euro Area Crises, Shifting Power Relations And Institutional Change In The European Union", **Global Policy**, C. 3, S. 1, Aralık 2012, s. 34.

¹⁷⁶ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 32-33. "Speech by Mario Draghi, President Of European Central Bank", **Global Investment Conference**, Londra, 26 Temmuz 2012. Tam metin için bkz: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html> (Erişim Tarihi 08.12.2015). Ayrıca bkz: Stephanie Hare, "The Democratic Legitimacy Of Euro- Area Bailouts", **Mediterranean Politics**, C. 17, S. 3, 2012, s. 463.

¹⁷⁷ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 35. Schwarzer, **op.cit.**, Aralık 2012, s. 34. Jean Claude- Trichet ve Mario Draghi, "Letter Of The European Central Bank To Silvio Berlusconi", **Voltaire.net.org**, 5 Ağustos 2011, <http://www.voltairenet.org/article171574.html> (Erişim Tarihi 15.12.2015). Guy Dinmore ve Ralph Atkins, "ECB Letter Show Pressure On Berlusconi", **Financial Times**, 29 Eylül 2011, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/3576e9c2-eaad-11e0-aeca-00144feab49a.html#axzz3uOP4DoSH> (Erişim Tarihi 15.12. 2015). Susannah Verney ve Anna Bosco, "Living Parallel Lives: Italy And Greece In Age Of Austerity", **South European Society And Politics**, C. 18, S. 4, 2013, s. 403. Ayrıca bkz: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/2011-08-05-letter-from-trichet-and-fernandez-ordonez-to-zapateroen.pdf?e5c1a67f9627c5f087d5c7f02168e0da> (Erişim Tarihi 05.04.2016).

Komisyon'un kriz karşısında verdiği yanıt ise bir yandan kemer sıkma önlemlerinin ve yapısal reformun dayatılmasını içerirken diğer yandan kuralların daha iyi sonuçlar almak adına yeniden düzenlenmesi için adımların atılması yönünde hareket etmek olmuştur.¹⁷⁸ *TROIKA*'nın bir parçası olarak kurtarma paketlerine ilişkin müzakerelerde önemli bir rol oynayan Komisyon'un ekonomik yönetişime dair yapılan reformlarla fiili etkisinin arttığı görülmektedir.¹⁷⁹ Bu bağlamda, Birliğin krize karşı verdiği yanıt, özellikle ekonomik yönetişiminin güçlendirilmesini, kriz yönetiminin etkin bir şekilde sağlanmasını ve geleceğe yönelik olarak benzer bir kriz ihtimali karşısında hazırlıklı olmayı hedefleyen bir dizi mekanizmaların geliştirilmesi ve bu yönde çeşitli adımların atılması olmuştur.

Bu çerçevede, AB tarafından atılan adımlar mali destek, mali denetim ve mali disiplin adı altında sınıflandırılabilir.¹⁸⁰ Bu bakımdan denetim organı olarak Avrupa Bankacılık Otoritesi, Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi ile Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Otoritesi kurulmuştur. Ayrıca mali destek çerçevesinde Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması (AFİM) ile Avrupa İstikrar Mekanizması (AİM) oluşturulmuştur. Buna ilaveten Mali Antlaşma, İkili Paket, Altılı Paket, Avrupa Dönemi gibi bir takım düzenlemeler yoluyla da uzun vadeli yanıtlar aranmıştır.¹⁸¹

¹⁷⁸ Schmidt, *op.cit.*, Eylül 2015, s. 8.

¹⁷⁹ Schwarzer, *op.cit.*, Aralık 2012, s. 32. Michael W. Bauer ve Stefan Becker, "The Unexpected Winner Of The Crisis: The European Commission's Strengthened Role In Economic Governance", *Journal Of European Integration*, C. 36, S. 3, 2014, s. 215.

¹⁸⁰ Frank Schimmelfenning, "Differentiated Integration Before And After The Crisis", ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, *Democratic Politics In A European Union Under Stress*, Oxford University Press, Oxford, 2015, içinde, s. 120-134, s. 130.

¹⁸¹ AB tarafından gerçekleştirilen düzenlemeler ve 2010-2014 yılları arasında Euro krizi karşısında verilen yanıt bağlamında AB hukukuna genel bir bakışa dair tablo için bkz: *Ibid.*, 2015, s.130-131.

2010 yılında Euro bölgesi devletlerince geçici bir çözüm mekanizması olarak oluşturulan AFİM¹⁸² kapsamında İrlanda, Yunanistan ve İspanya'ya mali yardım sağlanırken 2013 yılında bu mekanizma yerini daimi bir mekanizmaya bırakmıştır: AİM.¹⁸³ Bu mekanizma içerisinde Komisyon'a mali yardımın yapılmasına ilişkin kararın verilisinde önemli bir rol verildiği görülmekte, müzakereleri yürütmek ve mutabakat zaptının kabulü halinde metnin imzalanması, söz konusu metnin uygulanışının takibi gibi görevleri üstlendiği görülmektedir.¹⁸⁴ Yine Altılı Paket ve Mali Antlaşma ile de üye devletlerin ekonomik ve bütçesel politikaları üzerinde Komisyon'un yetkileri artırılırken “ters nitelikli çoğunluk oylaması” ile Komisyon'un değerlendirmelerine daha fazla ağırlık yüklenmiştir. Nitekim bu yolla Komisyonca alınan bir yaptırım kararının uygulanmaması için Zirve tarafından alınan ayrı bir kararın gerekmesi ekonomik yönetişimi güçlendirmek için atılan düzenlemelerle birlikte Komisyon'un yetkilerinin arttığına dair bir başka örneği

Ayrıca bkz: “Responding To The Debt Crisis”, **European Commission**, http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/responding_to_the_debt_crisis/index_en.htm (Erişim Tarihi 06.04.2016). “Responding To The Financial Crisis”, **European Commission**, http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/responding_to_the_financial_crisis/index_en.htm (Erişim Tarihi 06.04.2016).

¹⁸² “About EFSF”, **European Financial Stability Facility (EFSF)**, bkz: <http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm> (Erişim Tarihi 03.05.2016)

¹⁸³ “Key Facts”, **European Financial Stability Facility (EFSF)**, bkz: <http://www.efsf.europa.eu/about/key-figures/index.htm>. (Erişim Tarihi 03.05.2016) Bu çerçevede belirtmeli ki AFİM kuruluşu Lüksemburg hukukuna göre şirketleştirilmiş bir özel şirket iken AİM, uluslararası kamu hukukuna göre kurulmuş hükümetlerarası bir kuruluştur. Euro bölgesi üye devletlerince imzalanan hükümetlerarası bir antlaşma yoluyla oluşturulmuştur. “European Stability Mechanism”, **European Central Bank Monthly Bulletin**, Temmuz 2011, s. 74. Piotr Buras, “EU’s Silent Revolution”, **European Council On Foreign Relations**, ECPR/87, Eylül 2013, s. 3.

¹⁸⁴ Bauer ve Becker, **op.cit.**, 2014, s. 218. Ayrıca **European Stability Mechanism Treaty**, 13. madde/2,3 ve 7. fıkralara bkz.

teşkil etmektedir.¹⁸⁵ Ayrıca Avrupa Dönemi ile her yıl Komisyon'un AB üye devletlerinin bütçesel, makroekonomik ve yapısal reforma dair planlarını detaylı bir analizden geçirmeyi üstlendiği ve sonraki 12-18 aylık süreç için tavsiyelerde bulunduğu görülmektedir.¹⁸⁶

Komisyon kriz yönetimine yetkilerinin artmasına paralel olarak dâhil olurken bu süreçte AP'nin rolü ise daha sınırlı kalmıştır. Ekonomik yönetişimin reformuna dair üye devletlerce alınan önlemlerin dışında kalan AP, getirdiği eleştirilerle karar alma sürecindeki etkisini artırmaya çalışmıştır. Nitekim AP'nin kriz yönetimi ve yönetim reformuna çeşitli şekillerde dâhil olmaya çalıştığı görülmektedir. Schwarzer'e göre bunlardan ilki Finansal Denetim Mekanizması ve Altılı Paket'in (Parlamento'nun Ekonomik ve Parasal İlişkiler Komitesi (ECON) için ECOFIN'in duruşundan daha supranasyonal bir düşünceyi üye devletlere benimsetmek için iki fırsat) oluşturulmasında yasama sürecinde karar verici aktörlerden biri olmasıdır. İkincisi, AP geçici bir CRIS Komitesi (mali, ekonomik ve toplumsal kriz üzerine) oluşturmuştur. Bu Komite, AB ve üye devletler için bu krizin sonuçlarını ve boyutunu analiz etmekle ve mali piyasanın istikrarı için önlemler önermekle görevlidir. Parlamento, AMB Başkanı ile olan üç aylık mali diyaloguna ilaveten Euro Grubu Başkanı ile de gayriresmi diyalogunu sürdürmektedir. Son örnek ise Avrupa

¹⁸⁵ Schwarzer, **op.cit.**, Aralık 2012, s. 32. Bauer ve Becker, **op.cit.**, 2014, s. 221. Dilek Yiğit, "Avrupa Komisyonu'nun Meşruiyeti Ve Siyasi Sorumluluğu", **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, C. 21, S. 2, 2013, s. 83.

¹⁸⁶ "Making It Happen: The European Semester", **European Commission**. Bkz: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_en.htm (Erişim Tarihi 01.12. 2015).

Dönemi'nin çatısı altında organize edilen yeni ekonomik ve mali politika koordinasyonunda yer almıştır.¹⁸⁷

Özetle, krize karşı Avrupa'nın verdiği yanıt ekonomik olarak zor durumdaki üye devletlere koşulluluk çerçevesinde mali desteğin sağlanması, kemer sıkma önlemlerinin ve yapısal reformun dayatılmasının yanı sıra Birlik ekonomik yönetişiminin reformlar yoluyla güçlendirilmeye çalışılması olmuştur. Bu süreçte, Zirve ve AMB etkin iki aktör olarak ortaya çıkarken gerçekleştirilen reformlara paralel olarak Komisyon'un yetkilerinin artması ile beraber süreçteki rolünün arttığı ve giderek önem kazandığı görülmektedir. Öte yandan AP bu süreçte daha düşük düzeyli bir profil çizerek ekonomik yönetişimin reformu ya da *TROIKA* tarafından yürütülen üye devletlere yapılan mali yardım sürecinin görece dışında kalmıştır. Buna ilaveten Birliğin krize karşı gösterdiği tepki, krizin gelişimi ile birlikte değerlendirildiğinde yavaş olmakla beraber nihayetinde ortak bir yanıt verilmesinin mümkün olduğu, ancak borçlu AB üye devletlerine orantısız bir şekilde reform maliyeti empoze edildiğini de söylemek mümkündür.¹⁸⁸

II. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE DEVLETLERİ VE EURO KRİZİ

Euro krizi, sadece Euro bölgesi üye devletlerini değil genel olarak tüm üye devletleri etkilemiştir. Öyle ki fakir Güney ve zengin Kuzey şeklinde Avrupa'da yeni bir

¹⁸⁷ Schwarzer, *op.cit.*, Aralık 2012, s. 32-33. Schmidt, *op.cit.*, Eylül 2015, s. 49.

¹⁸⁸ Peter A. Hall, "The Economics And Politics Of The Euro Crisis", *German Politics*, C. 21, S. 4, 2012, s. 363.

ayrımdan dahi bahsedilmeye başlanmıştır.¹⁸⁹ Bu bakımdan, bazı üye devletlerce kriz, krizden ciddi olarak etkilenen üye devletlerin mali sorumsuzluklarının bir ürünü olarak görünmektedir. Bu ülkelerin birçoğu bu eleştiriyi kabul ederken krizin derinleşmesini komşularının anemik desteğine ve bu desteğin karşılığında sunulan sert koşullara bağlamaktadır.¹⁹⁰ Bu bakımdan bugün Birlik içerisinde borçlu AB üye devletleri ve diğer AB üye devletleri şeklinde bir ayrımdan söz etmek mümkündür. Dolayısıyla Birlik üye devletleri arasında gerek krize gerekse krizin çözümüne dair farklı fikirler ve borçlu ülkeler ile diğer AB üye ülkeleri arasında yeni algılar oluşmuş durumdadır. Bu nedenle bu kısımda Birlik üye devletlerinin ve halklarının Euro krizine karşı tepkileri, borçlu AB üye devletleri ile diğer Birlik üye devletleri açısından olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir.

A. Borçlu Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Euro Krizi Üzerindeki Etkisi

Euro krizi, AB üye devletleri arasında başta Yunanistan olmak üzere İrlanda, İtalya, Portekiz ve İspanya'yı etkilemiştir. GKRY gibi diğer Birlik üye devletlerinin de etkilendiği bu krizin etkisinin boyutu ve ciddiyeti düşünüldüğünde ise bu beş ülke öne çıkmaktadır. Krizin bu ülkelerdeki başlıca etkisi ve buna bağlı olarak gelişen kamuoyu tepkilerinin bir sonucu olarak Euro krizinin bu ülkelerdeki yansımalarını, siyasi ve düşünsel olmak üzere iki düzlemde yaşanan değişiklikler olarak nitelemek mümkündür. Siyasi düzlemde yaşanan değişiklikler hükümet değişiklikleri, popülist partilerin yükselişi gibi olgular üzerinden kendisini gösterirken düşünsel düzlemde

¹⁸⁹ Clause Offe, "Europe In Trap", **Eurozine**, 2013, s. 2.

¹⁹⁰ Hall, **op.cit.**, 2012, s. 355.

yaşanan değişiklikler ise AB'ye ve diğer Birlik üye devletlerine yönelik bu ülkelerdeki mevcut algının yapısına ilişkin değişiklikler, Euroseptisizm, yabancı düşmanlığı, egemenliğin kaybına yönelik hâkim bakış açısı gibi çeşitli unsurlarla kendisini somutlaştırmaktadır. Bu çerçevede borçlu Birlik üye devletlerinin ve halklarının Euro krizine yönelik tepkisi bu iki düzlem üzerinden ele alınacaktır.

1. Siyasi Düzlem

Euro krizi başladığından bu yana iktidar partileri, oylarını ve ulusal parlamentolardaki koltuklarını kaybetmiş, geniş çaplı protesto gösterileri düzenlenmiştir.¹⁹¹ Bu çerçevede, örneğin İrlanda'da mevcut krizin etkisiyle yapılan erken seçim ile hükümet değişikliğine gidilmiş, 2011 yılında *Fine Gael* (Gael Ulusu) ve *Labor Party* (İşçi Partisi) tarafından koalisyon hükümeti oluşturulmuştur.¹⁹² Diğer yandan ekonomik kriz karşısında Portekiz hükümeti tasarruf önlemleri paketi ile çözüm arayışına giderken bunun halk nezdindeki tezahürü grevler olarak yansımıştır. Parlamento'nun yeni önlemler paketini kabul etmemesiyle de birlikte Başbakan José Sócrates istifa etmiştir. 2011 yılının Haziran ayında yapılan genel seçimlerle beraber yeni başbakan Pedro Passos Coelho olmuştur. Bu tarihten dört yıl sonra, 2015 yılında yapılan genel seçimden sonra kurulan Coelho hükümeti ise güvenoyu alamayarak düşürülmüş, 26 Kasım'da António Costa başbakanlığa gelmiştir.¹⁹³

¹⁹¹ W.P.C. van Gent, V. D. Mamadouh ve H. H. van der Wusten "Political Reactions To The Euro Crisis: Cross-National Variations And Rescaling Issues In Elections And Popular Protests", **Eurasian Geography and Economics**, C. 54, S. 2, 2013, s.135.

¹⁹² Alan Ahearne, "Political- Economic Context In Ireland", **Resolving The European Debt Crisis**, Washington, Peterson Institute For International Economics, Şubat 2012, içinde, s.37-49, s. 38.

¹⁹³ "Portekiz- Almanca Kurslarına Hücum", **İktisadi Kalkınma Vakfı E-Sözlüğü**, http://esozluk.ikv.org.tr/?ust_id=5&id=520 (Erişim Tarihi 15.10. 2015).

TROIKA'nın müdahalesine yol açmak için Başbakan Sócrates'in istifa etmesinin ardından ise görülüyor ki 2011 seçimlerinde güç kazanan sağ kanat partilerce bu müdahale, ciddi bir oranda desteklenmektedir. İktidar partileri ve medya, 2011 Mutabakat Antlaşması'nı Portekiz için bir "dış yardım" olarak sunmuştur. Ana akım medya ve siyasi söylem, bu "yardımın" gerekliliği üzerine fikir birliği içerisinde olmuştur ve bu "desteğin" daha iyi yaşam koşulları getireceğine dair yaygın bir görüş bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı Silva da *TROIKA*'nın önlemlerinin ve *post-TROIKA* döneminde, yani 2014 sonrasında kemer sıkma politikalarının derinleşmesinin kaçınılmaz olduğunu savunmuştur.¹⁹⁴

İspanya'da ise krizle mücadele sürecinde alınan önlemlere paralel olarak işsizlik sorunları ciddi boyutlara ulaşmış ve ülke genelinde protestolar görülmeye başlanmıştır. Bu bakımdan Mayıs 2011'de "15M Hareketi" (Öfkeliler-*Los Indignados*) adı altında ülkenin pek çok yerinde kemer sıkma politikalarına karşı protestolar düzenlenmiş, gençlerce meydanlar, hükümet binaları ve bankalar işgal edilmiştir. Bu hareketlerin sonucu ise ülkede erken seçime gidilmesi ve nihayetinde Kasım 2011 tarihli seçimleri sağ görüşlü Halk Partisi'nin kazanması, Mariano Rajoy'un başbakan seçilmesi olmuştur.¹⁹⁵

Öte yandan krizden en ağır etkilenen ülke olan Yunanistan ve yanı sıra İtalya'da da hükümet değişiklikleri görülürken bu iki ülke kriz sürecince teknokratik hükümet tecrübesini de deneyimlemiştir.

¹⁹⁴ Helena Sousa ve Luís António Santos, "Portugal at the Eye of the Storm: Crisis, Austerity and the Media", **Javnost - The Public**, C.21, S.4, 2014, s. 50-52.

¹⁹⁵ "İspanya- İşsizliğin Pençesindeki Kayıp Nesil", **İktisadi Kalkınma Vakfı E-Sözlüğü**, <http://esozluk.ikv.org.tr/?id=511> (Erişim Tarihi 15.12.2015).

Krizin etkilerini ciddi anlamda hisseden bir diğer ülke olarak İtalya’da, dönemin başbakanı Berlusconi mükerreren krizin ehemmiyetini reddetmiştir.¹⁹⁶ Fakat 5 Ağustos 2011 tarihli, Trichet ve Draghi imzalı Berlusconi’ye gönderilen mektupla mali sürdürülebilirlik ve yapısal reformları gerçekleştirmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir. İtalya hükümeti buna bütçeyi dengeleme yönünde yanıt verse de genelde reformlar ertelenmiştir. Hükümetin büyüme ve yapısal reformlar üzerine olan vaatlerini yerine getirmekteki yetersizliği içeride desteğin azalmasına sebep olmuştur.¹⁹⁷ Öte yandan kemer sıkma politikalarını hükümetin onaylamasıyla birlikte ülkede birçok grev gerçekleşirken Başbakan Berlusconi istifa etmiş, Cumhurbaşkanı tarafından yeni hükümeti kurma görevi Mario Monti’ye verilmiştir. Teknokratlardan oluşan yeni hükümet birçok reform girişiminde bulunmuş, daha sonra öngörüldüğü üzere 2012 yılında Başbakan Monti istifa etmiş ve 2013 yılında genel seçimler gerçekleştirilmiştir. Ancak ardından hükümet kurma başarısızlıkları ve birkaç aylık siyasi belirsizliğin ertesinde Enrico Letta başkanlığında yeni hükümet kurulmuştur.¹⁹⁸

Yunanistan ise borçlu üye ülkeler arasında siyaseten en çalkantılı döneme giren ülke olmuştur. Ülke, 2009-2015 döneminde ikisi 2012 yılında ikisi 2015 yılında yapılan seçimlerle ve yine 2015 yılında bir referandumla beş kez sandık başına gitmiştir.

¹⁹⁶ Öyle ki G-20 Zirvesi’nin sonunda, İtalya’nın “ dolu restoranlarıyla zengin bir ülke”, “uçuş rezervasyonu yapmanın zor olduğu” bir yer oluşuna ilişkin ifadeler kullanmıştır. Verney ve Bosco, **op.cit.**, 2013, s. 403. “Berlusconi Nasıl Kurtulur?”, **Milliyet**, 7 Kasım 2011, <http://www.milliyet.com.tr/berlusconi-nasil-kurtulur-/dunya/dunyadetay/07.11.2011/1460316/default.htm> (Erişim Tarihi 15.12.2015).

¹⁹⁷ Claude-Trichet ve Draghi, **op.cit.**, 5 Ağustos 2011. Dinmore ve Atkins, **op.cit.**, 29 Eylül 2011, Verney ve Bosco, **op.cit.**, s. 403.

¹⁹⁸ “İtalya- Krizin Süper Kahramanları: Teknokratlar”, **İktisadi Kalkınma Vakfı E-Sözlüğü**, http://esozluk.ikv.org.tr/?ust_id=5&id=513 (Erişim Tarihi 15.10.2015).

2009 yılında Yunanistan bütçe verilerine dair açıklamayı yapan ve 2010 yılında ilk krediyi alan Papandreou iktidarı, kemer sıkmaya gerek olmadığı sözü ve “Para var” sloganından birkaç ay sonra seçilmişti. Ancak 2010 Mayısındaki kurtarma paketi hükümetin meşruiyetini azaltmaya başlamıştır.¹⁹⁹

2011 yılında ikinci kurtarma paketinin kabul edilmesi ve bu durumun Yunan halkı tarafından geniş çaplı protestolarla karşılanması üzerine, dönemin başbakanı, Papandreou, ikinci paketin referanduma götürülmesine ilişkin bir açıklama yapmıştır: Yeni “kurtarma kredisinin” koşullarını kabul edip etmeyeceklerine Yunan halkı karar verecektir. Bu, fiilen Yunanlıların Euro Bölgesi politikaları konusunda karar vermeleri demektir. Ancak bu süreçte referandum kararı, kaçınılmaz bir şekilde Yunanistan’ın Euro Bölgesinde kalmasının devamına ilişkin bir sorgulamanın yapıldığı bir referandum haline gelmiştir. Piyasalar, Yunanistan’ı ikinci *Lehman Brothers* olarak görmeye başlayınca da bu karara yönelik Yunanistan içinden ve dışından olumsuz tepkiler çok güçlü bir hal almıştır. Bunun sonucunda Yunan Başbakan bu “tehlikeli referandum” kararını geri almaya zorlanmış ve istifa etmiştir.²⁰⁰ Bunun sonucu ise Yunanistan’da teknokratik bir hükümetin kurulması olmuştur.

¹⁹⁹ Verney ve Bosco, **op.cit.**, 2013, s. 403.

²⁰⁰ Loukas Tsoukalis, “Greece In The Euro Area: Odd Man Out, Or Precursor Of Things To Come?”, ed. William R. Cline ve Guntram B. Wolff, **Resolving The European Debt Crisis**, Washington, Peterson Institute For International Economics, Şubat 2012, içinde, s.19-35, s. 32. Mai’a K. Davis Cross ve Xinru Ma, “EU Crises And Integrational Panic: The Role Of The Media”, **Journal Of European Public Policy**, C.22, S. 8, 2015, s. 1064. Kaitatzi- Whitlock, **op.cit.**, 2014, s.30-31. “Greek Crisis: Papandreou Promises On EU Deal”, **BBC News**, 1 Kasım 2011, bkz: <http://www.bbc.com/news/world-europe-15526719> (Erişim Tarihi 10 Aralık 2015). “Prime Minister’s Statement In Cannes”, **Hellenic Republic Prime Minister**, 2 Kasım 2011, bkz: <http://www.primeminister.gov.gr/english/2011/11/02/prime-ministers-statement-in-cannes/> (Erişim Tarihi 10.12. 2015).

AMB'nin daha önce başkanlığını yapmış olan teknokrat, Lucas Papademos'un başbakanlığını yaptığı yeni hükümetin temel görevi, 26 Ekim 2011 tarihinde Euro Zirvesi'nde alınan kararların uygulanmasını sağlamak²⁰¹ ve erken seçimlere Yunanistan'ı hazırlamak olmuştur.²⁰² Böylece ikinci kurtarma paketi üzerinde anlaşmaya varılmıştır.

Ancak 2012 yılının Mayıs ayında erken seçime giden Yunan halkı, Haziran ayında bir kez daha sandığa gitmiş fakat sonuç neredeyse değişmemiştir. Bu seçimlerin dikkat çekici sonuçları; 2009 yılında henüz kurulmamış olan ANEL (Bağımsız Yunanlılar) ve DIMAR'ın (Demokratik Sol) meclise girmesi, SYRIZA'nın (Radikal Sol İttifak) ikinci parti ve dolayısıyla ana muhalefet partisi olarak meclise girerken Golden Dawn'ın (Altın Şafak) oylarında da artış yaşanması olmuştur.²⁰³ Toplumsal hareketlerin taleplerinin çoğunu içerir bir şekilde (2010'un Nisan ayında Yunanistan ve kreditorlerle yapılan kredi anlaşması) “Memorandum’un” ve kemer sıkma politikalarının iptalini de içeren çeşitli politikaları parti programında²⁰⁴ barındıran SYRIZA, 2015 yılındaki seçimlerden iktidar olarak çıkmıştır. İktidara geldikten sonra reform planları üzerine SYRIZA, TROIKA ile anlaşma sağlayamamıştır. Bunun sonucu, SYRIZA hükümeti nin referandum kararı alması olmuştur. Söz konusu referandumda kurtarma paketinin şartlarını kabul edip etmediği yönünde sorulan

²⁰¹ Kaitatzi-Whitlock, **op.cit.**, 2014, s. 31. “Letter To The Heads Of The European Council, European Commission, The Eurogroup, the ECB and IMF”, Hellenic Republic Prime Minister, 30 Kasım 2011. Bkz: <http://www.primeminister.gov.gr/english/2011/11/30/letter-to-the-heads-of-the-european-council-european-commission-the-eurogroup-thw-ecb-and-imf/> (Erişim Tarihi 10.12.2015).

²⁰² Tsoukalis, **op.cit.**, Şubat 2012, s. 32.

²⁰³ Nazlı Usta, “Yunan Yazılı Basınında ‘Avrupalılaşıma’ Tartışmaları: Bir Politik Kriz Dönemi İncelemesi”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 10, S. 39, 2014, s. 159.

²⁰⁴ Yannis Stavrakakis ve Giorgos Katsambekis, “Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA”, **Journal Of Political Ideologies**, C. 19, S. 2, 2014, s.126.

soruya Yunan halkı, hayır diyerek (referandumun sonucunda % 61,31 oranında hayır, % 38,69 evet oyu çıkmıştır) karşılık vermiştir.²⁰⁵ Ancak referandum sonrası Başbakan Tsipras'ın, halktan hayır oyu talep ederken kreditorlerle anlaşmaya varması yeni tartışmaları ve erken seçim kararını da beraberinde getirmiştir. 2009'dan bu yana beşinci kez sandığa gitmek zorunda kalan Yunanistan'da SYRIZA, ANEL ile anlaşarak yeni hükümeti kurmuştur.²⁰⁶

Diğer yandan, başta siyasi belirsizlik sürecini en belirgin olarak yaşayan Yunanistan olmak üzere bu ülkelerde hükümet değişiklikleri, iktidara gelen hükümetlerin kemer sıkma politikalarını kabul etmesi ve uygulamaya koyması ile birlikte grevlere, çeşitli protesto gösterilerine sahne olan bir süreçle paralel olarak gerçekleşmiştir. Kemer sıkma politikalarının olumsuz etkileri bu ülkelerdeki halkların tepkisiyle karşılanmıştır. Zira kamu harcamalarının kısılması, regresif vergi artışları, emeğin korunması ve emeklilik reformlarının azaltılması ile karakterize edilen kemer sıkma önlemleri, Avrupa Konseyi (*Council of Europe*) tarafından yayınlanan raporda da ortaya konduğu üzere rekor işsizlik seviyeleri ile belirginleşen ciddi insani sonuçlara

²⁰⁵ Prime Minister Alexis Tsipras' Speech To Parliament Regarding The July 5th Referendum", **Hellenistic Republic Of Prime Minister**. Bkz: <http://www.primeminister.gov.gr/english/2015/06/28/prime-minister-alexis-tsipras-speech-to-parliament-regarding-the-july-5th-referendum/> (Erişim Tarihi 10.12. 2015). "Prime Minister Alexis Tsipras' Address Concerning The Referendum To Be Held On The 5th of July", **Hellenistic Republic Of Prime Minister**. Bkz: <http://www.primeminister.gov.gr/english/2015/06/27/prime-minister-alexis-tsipras-address-concerning-the-referendum-to-be-held-on-the-5th-of-july/> (Erişim Tarihi 10.12.2015). "Greek Referendum: Full Results", **The Guardian**. Bkz: <http://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/jul/05/live-results-greek-referendum> (Erişim Tarihi 10.12.2015). Referandumda Yunan halkına sorulan soru ve referandumun bir değerlendirmesi için bkz: Korkut Boratav, "Yunanistan Referandumu Üzerine", **Mülkiye Haber**, 3 Temmuz 2015. Bkz: <http://mulkiyehaber.net/?p=7865> (Erişim Tarihi 06.07.2015).

²⁰⁶ Mustafa Kutlay, "Yunanistan Seçimleri ve SYRIZA'nın Açmazları", **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Uzman Analizleri**, 21 Ekim 2015. Bkz: http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2434&cat=405#.VmlFvtJ97IU (Erişim Tarihi 10.12.2015).

yol açmış ve insan hakları ihlali üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.²⁰⁷ Eurostat verilerine göre 2010 yılında Yunanistan’da işsizlik oranı % 12,7 iken bu oran 2014 itibariyle % 26,5’a ulaşmıştır. Keza bu süre içerisinde İtalya’da % 8,4’ten % 12,7’ye; İspanya’da % 19,9’dan % 24,5’e; Portekiz’de % 12’den % 14,1’e yükselmiştir. GKRY’de de bu oran, % 6,3’ten % 16,1’e yükselmiştir. İrlanda’da ise 2010 yılında % 13,9 olan bu oran, 2014 yılı itibariyle % 11,3’e gerilemiştir. Genç işsizlerin oranı ise 2014 yılı itibariyle Yunanistan’da % 52,4; İspanya’da % 53,2; İtalya’da % 47,2; Portekiz’de % 34,7 ve GKRY’de % 35,9’dur. İrlanda’da ise bu oran % 23,9 olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰⁸ Dolayısıyla borçlu Birlik üye devletlerinden İspanya ve Yunanistan’da genç nüfusun yarısından fazlası işsizken, İrlanda haricindeki diğer borçlu ülkelerde de işsiz genç nüfus oranı yüksektir.

Özellikle söz konusu politikaların işsizlik oranlarının artışıdaki etkisi, bilhassa genç işsiz oranının artması, yoksulluk riskinin ve toplumsal dışlanma gibi olguların artışıdaki olumlu etkisi gibi Euro krizinin ciddi ekonomik ve sosyal sonuçları ile hükümetlerin kemer sıkma önlemlerini dayatan kurtarma paketlerini kabul etmek durumunda kalmaları arasındaki gerilimin sonucu, söz konusu Birlik üye devletlerinde siyasi düzlemde yaşanan değişim olmuştur. Bu durum, söz konusu Birlik üye devletlerinde oturmuş, mevcut siyasi partilerin karşısında yeni siyasi arayışlara girilmesi şeklinde kendisini göstermiştir. Bu durum ise popülist partilerin bu ülkelerde yükselişe geçmesi ile neticelenmiştir. Bunun yansıması İrlanda’da *Sinn Féin* (Biz Kendimiz) ve İşçi Partisi’nin, İspanya’da *Podemos*’un, Yunanistan’da

²⁰⁷ Nicholas Lusiani ve Ignacio Saiz (haz.), “Safeguarding Human Rights In Times Of Economic Crisis”, **Council Of Europe Commissioner For Human Rights**, Issue Paper, Kasım 2013, s. 7.

²⁰⁸ **Eurostat**, “Unemployment Statistics”, 4 Nisan 2016, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics, (Erişim Tarihi 14.04.2016).

SYRIZA başta olmak üzere, Altın Şafak, Bağımsız Yunanlılar ve Demokratik Sol'un, İtalya'da Beş Yıldız Hareketi (5MS), Kuzey Ligi (KL-Northern League) ve *Forza Italia*'nın (Haydi İtalya) ivme kazanmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu popülist partiler, ücretleri, emekli maaşlarını ve kamu sektörünü etkileyen kemer sıkma önlemlerine karşı bir tutum benimsemeleriyle dikkat çekmektedir.²⁰⁹ Bunun yanı sıra, Euro bölgesine ve AB'ye dair de genel olarak olumsuz bir görüş içerisindedirler. Örneğin 5MS, Euro bölgesinden ve AB'den ayrılmak için referandum çağrılarını yaparken KL de Euro'ya ilişkin referandum çağrısında bulunmuş ve AB'ye daha fazla yetki devrini engellemek istemektedir. 2014 yılında Öfkeli hareketinden doğan *Podemos* da her ne kadar Euro bölgesinden ve AB'den çıkışa ilişkin bir talebi dile getirmese de kemer sıkma ve reform politikalarını reddetmektedir. Yunanistan'da şuan iktidar partisi olan SYRIZA da Euro bölgesinden ve AB'den çıkışı desteklememekle birlikte kemer sıkma politikalarına karşı çıkmaktadır. Asgari ücreti artırmak, emekli aylıklarındaki ve memur maaşlarındaki kesintileri ertelemek istemektedir. Öte yandan ekonomik krizin ve bu doğrultuda uygulanan politikaların yarattığı olumsuz koşullar, göçmenlere bakış açısında da etkili olmuştur. Bu çerçevede, M5S daha fazla göçe karşı çıkarken KL de Afrika ve Müslüman ülkelerinden gelecek göçmenlere karşı çıkmakta göçmenlerin ülkelerine iade edilmesi çağrısında bulunmaktadır. Diğer taraftan *Podemos* ve SYRIZA'nın göçmenlere karşı daha açık bir tutum benimsediği görülmektedir. *Podemos*

²⁰⁹ Offe, *op.cit.*, 2013, s. 2.

göçmenlerin haklarının iyileştirilmesi çağrısında bulunurken *SYRIZA* da göçmen politikasını hafifletmek istemektedir.²¹⁰

Düşünsel düzlemde yaşanan değişimi bir anlamda somutlaştıran bu popülist partilerin yükselişe geçişi sadece ulusal düzeyde olmamış, Birlik düzeyinde 2014 yılında yapılan AP seçimlerinde de yansımaları olmuştur. Bu seçimlerin sonucunda İtalya’da 5MS % 21,15 ile ikinci sırada çıkan parti olurken *Forza Italia* ve KL de sırasıyla üçüncü ve dördüncü parti olmuştur. İrlanda’da *Sinn Féin* ve İşçi Partisi de sırasıyla dördüncü ve beşinci partiler olmuştur. *Podemos* da % 7,98’lik bir oy oranıyla AP’ye girmeyi başarırken Yunanistan’da *SYRIZA* seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. Altın Şafak partisi ise üçüncü sırada yer almaktadır. Bütün bu veriler gerek ulusal düzeyde gerekse AB düzeyinde popülist partilerin güçlenişine işaret etmektedir.²¹¹

2. Düşünsel Düzlem

Euro krizinin borçlu ülkelerdeki bir yansıması da düşünsel düzlemde olmuştur. Bu çerçevede Birliğe ve diğer Birlik üye devletlerine yönelik bu ülkelerdeki görüş ve hâkim tutumun daha çok olumsuz bir anlam kazandığını, bunun yanı sıra egemenliğin kaybı, yabancı düşmanlığı ve Euroseptisizm gibi olguların da bu ülkelerde artış gösterdiği görülmektedir.

²¹⁰ Barbara Böttcher (ed.), “A Profile Of Europe’s Populist Parties: Structures, Strenghts, Potential”, **Deuscthe Bank Research: EU Monitor, European Integration**, 28 Nisan 2015, s. 8-10 ve 13.

²¹¹ **European Parliament**, “Results Of The European Elections”, <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/election-results-2014.html> (Erişim Tarihi 14 Mart 2016).

Krizden ciddi ölçüde etkilenen bu ülkelerdeki pek çok insan, Almanya ve Brüksel tarafından dayatılan kemer sıkma politikalarının karşısında kendilerini kaybedenler olarak görmektedirler.²¹² *TROIKA*'nın borç yönetimindeki rolü ve kemer sıkma politikalarının dayatılması bu ülke halklarınca egemenliğin kaybı olarak yorumlanmıştır.

Kabul edilen kurtarma paketleriyle gelen vergi artışları, maaş ve emeklilik kesintileri karşısında örneğin krize bakış açısı Euro Bölgesinde kalmak ile *TROIKA*'nın talepleri karşısında bir üçüncü dünya ülkesi olmak arasında şekillenen²¹³ Yunanistan'da ulusal parlamentonun oldubittileri onaylayan bir noter durumuna indirgendiğini belirten Douzinas'sa göre, yürütme, yasama ve yargı gücü AB ve IMF'ye aktarılmıştır. Kamu harcamaları ve vergi değişiklikleri *TROIKA* tarafından onaylanmak zorundadır.²¹⁴ Buna paralel olarak, AB'nin kriz yönetimi karşısında mesele, Yunan halkı tarafından Başbakan Tsipras'ın da belirttiği gibi bir egemenlik ve onur²¹⁵ meselesi olarak algılanmıştır.

²¹² Ulrick Beck, **German Europe**, Cambridge ve Madlen, Polity Press, 2013, s. 7.

²¹³ Stauros Lygeros, “Ἐ tykhodiōtikē eksisōsē ‘eurō ison Mnēmonio’” (Maceracı denklem ‘Euro eşittir memorandum’), *Ἐ Kathēmerinē*, 1 Haziran 2012, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_columns_2_01/06/2012_484003, Usta, **op.cit.**, 2014, s.159'dan **atfen**.

²¹⁴ Bu bağlamda Douzinas, Schmitt'in egemene dair istisna hali getirebilen ve hukukun üstünlüğünü askıya alabilen kişi şeklindeki tanımlamasından yola çıkarak Yunanistan'da egemenliğin *TROIKA*'da olduğunu iddia etmektedir. Costas Douzinas, **Krizde Felsefe ve Direniş: Yunanistan ve Avrupa'nın Geleceği**, İstanbul, Metis Yayınları, Nisan 2015, s. 80-82.

²¹⁵ “Prime Minister Alexis Tsipras' Speech To Parliament Regarding The July 5th Referendum”,

Hellenistic Republic Of Prime Minister. Bkz:

<http://www.primeminister.gov.gr/english/2015/06/28/prime-minister-alexis-tsipras-speech-to-parliament-regarding-the-july-5th-referendum/> (Erişim Tarihi 10.12.2015).

https://twitter.com/tsipras_eu/status/614691899186786305 (Erişim Tarihi 10.12.2015).

Bir diğerk örnek ise İrlanda'dır. İrlanda'da da *TROIKA* yönetiminin bir egemenliğe müdahale meselesi olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Örneğin, kurtarma paketinin ertesinde *Irish Times*, “egemenliğimizi bugün Avrupa Komisyonu, AMB ve IMF'ye teslim ettik” şeklinde bir yorum yapmıştır.²¹⁶ Yine İrlanda'nın AB/IMF programına dâhilinden kısa bir süre sonra, Aralık 2010'da yapılan bir ankete göre halkın % 51'i bu anlaşmayı olumlu karşılasa da % 37'si karşılamamıştır. Buna ilaveten söz konusu anketten görülmektedir ki halkın % 56'sı egemenliğin teslim edildiğine inanmaktadır. Fakat belirtmeli ki % 33'lük bir kesim bu yönde düşünmemektedir.²¹⁷

Bunun yanı sıra, borçlu Birlik üye devletlerinin vatandaşları, krizde diğerk Birlik üye devletlerinin benimsemiş olduğu tutum karşısında bu ülkelere karşı eleştirel bir bakış açısı benimsemiştirler. Buna göre diğerk Birlik üye devletlerinin vatandaşları kendilerinden beklenen düzeyde dayanışmayı göstermemiş ve bunun yerine, kolektif bir cezalandırma biçimini dayatmışlardır.²¹⁸ Ayrıca 2012 yılında yürütölen bir ankete göre, Yunanların % 83'ü, İspanyolların % 47'si ve İtalyanların % 39'u diğerk AB üyesi devletleri kendi ulusal ekonomileri için “büyük bir tehdit” olarak nitelendirmektedirler.²¹⁹ Özellikle Almanya'ya karşı, krizden Almanya'nın kazançlı

²¹⁶ Stefan Auer, “The Limits of Transnational Solidarity and the Eurozone Crisis in Germany, Ireland and Slovakia”, **Perspectives on European Politics and Society**, C. 15, S. 3, 2014, s. 324. “Was It For This?”, **Irish Times**, 18 Kasım 2010, <http://www.irishtimes.com/opinion/was-it-for-this-1.678424> (Erişim Tarihi 18.12.2015).

²¹⁷ Stefan Collins, “Majority Back Bailout But Say Sovereignty Lost”, **Irish Times**, 8 Aralık 2010, <http://www.irishtimes.com/news/majority-back-bailout-but-say-sovereignty-lost-1.687997> (Erişim Tarihi 13.12.2015). Ayrıca bkz: Ahearne, **op.cit.**, Şubat 2012, s. 46-47.

²¹⁸ Maduro, **op.cit.**, 2012, s. 117.

²¹⁹ Sara B. Hobolt, “Public Attitudes Towards The Euro Crisis”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford University Press, Oxford, 2015, içinde, s. 48-66, s. 48.

çıkacağına dair negatif bir görüş gelişmiştir. Gerçekten de Almanya, Euro'dan başlıca faydalanan ülke olmuştur ve krizde bile kar elde etmiş, daha önce olduğundan daha ucuz krediye ulaşmıştır.²²⁰ Bu durum, Almanya'nın kemer sıkma politikaları ve yapısal reformlar konusundaki ısrarı ile de birleşince bir Almanya karşıtlığı ortaya çıkmıştır. Fakat 2012 yılında yürütülen bir ankete göre Yunanistan'da % 78'lik bir oran Almanya'ya karşı olumsuz görüş içerisindeyken İspanya ve İtalya gibi ülkelerde bu oranın oldukça düşük olduğu da bir gerçektir. (Sırasıyla % 20 ve % 27). Yine de 2011 yılı ile kıyaslandığında Almanya'ya karşı lehte olan görüş, İspanya'da 10 puan düşmüştür.²²¹

Ekonomik kriz, kemer sıkma politikaları, artan işsizlik oranları göçmen karşıtlığını da besleyen bir etki yaratmıştır. 2014 yılında yapılan bir ankete göre göçmenler Yunanistan'da % 70 oranında ekonomik yük olarak görülürken İtalya'da (% 69) ve İspanya'da (% 46) da bu görüş paylaşılmaktadır.²²²

Bu ülkelerdeki kamuoyu görüşü, krizle birlikte AB'ye karşı da bir değişim içerisinde olmuştur. Bu bağlamda, Birliğe yönelik kamuoyu görüşünde tarihi kaymaların olduğunu söylemek mümkündür.²²³ Buna göre, 2010 ve 2015 yılları arasında gerçekleştirilen Eurobarometer araştırmalarına bakıldığında görülmektedir ki ilk kez 2010 yılında Birliğe olan güvende azalma olmuştur. Bu oran 2010 yılında

²²⁰ Offe, *op.cit.*, 2013, s. 8.

²²¹ **Pew Research Center Global Attitudes Project**, "European Unity On The Rocks", 29 Mayıs 2012, s. 35-36.

²²² **Pew Research Center Global Attitudes Project**, "A Fragile For EU Image On Eve Of European Parliament Elections", 12 Mayıs 2014, s. 28.

²²³ Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, "A European Union Under Stress", ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s.1-15, s. 2.

Yunanistan'da % 37 iken 2015 yılına gelindiğinde % 18'e düşmüş, keza İrlanda'da da bu oran % 39'dan % 33'e inmiştir. İspanya'da 2010 yılında görece yüksek olan bu oran (% 43) 2015 yılına gelindiğinde % 25'e düşmüştür. İtalya'da da benzer şekilde 2015 yılında söz konusu oranın % 31'e gerilediği görülmektedir. 2010 yılında Birliğe güven konusunda bu ülkeler arasında en yüksek orana (% 50) sahip olan Portekiz'de dahi bu oran düşmüş, 2015 yılında % 42'e gerilemiştir.²²⁴ (Bkz: Tablo 1).

Ayrıca ilk kurtarma paketinin kabul edildiği yıl olan 2010'da bu ülkelerde Birliğin imajı ilk kez olumsuz bir görünüm almış, kurtarma programını bırakan ilk ülke olan İrlanda haricindeki ülkelerde 2015 yılı itibariyle Birliğin olumsuz imajı hâkim görüş haline gelmiştir. Ancak İrlanda'da dahi Birliğe karşı mevcut olumlu ve olumsuz görüşler arasındaki fark çok azdır.²²⁵ (Bkz: Tablo 2).

Her ne kadar ekonomik sebepler dikkate alındığında olağan görülmesi muhtemel bir diğer ilginç nokta Avrupa bütünleşmesine azalan desteğin aksine Euro'ya ve ekonomik bütünleşmeye olan desteğin yüksek bir oranda seyretmesidir. 2011 ve 2015 yılları arasında gerçekleştirilen *Eurobarometer* verilerine göre, zaman zaman

²²⁴ **European Commission**, Standart Eurobarometer 74, Kasım 2010. **European Commission**, Standart Eurobarometer 84, Ağustos 2015. Ayrıca bkz: Mamadouh ve van der Wusten, **op.cit.**, 2013, s.173. Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 55-56. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s.23. Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 2-3.

²²⁵ **European Commission**, Standart Eurobarometer 74, Kasım 2010. **European Commission**, Standart Eurobarometer 84, Ağustos 2015. Ayrıca bkz: . Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 3. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 23.

ekonomik bütünleşmeye verilen destek de azalmalar görülse de genel olarak bu destek % 50'nin üzerinde seyretmiştir.²²⁶ (Bkz: Tablo 3).

Kısacası, Euro krizi borçlu Birlik üye devletleri kamuoyunda egemenliğin kaybı, diğer Birlik üye devletlerine karşı olumsuz görüş, ekonomik bütünleşmenin desteklenmesine nazaran Avrupa bütünleşmesine desteğin azalması, göçmen karşıtlığı gibi olgular üzerinden düşünsel düzlemde değişikliğe yol açmış ve bu durum mevcut taleplerin geleneksel siyasi partilerce karşılanamaması ile paralel olarak yukarıda ortaya konduğu gibi siyasi düzlemde popülist partilerin desteklenmesi ile kendisini ortaya koymuştur.

B. Diğer Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Euro Kriz Üzerindeki Etkisi

Diğer AB ülkelerini Euro bölgesi üye devletleri ve Euro bölgesine üye olmayan Birlik üyesi devletler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu çerçevede Euro bölgesi üye devletleri de kriz karşısında gösterdikleri tepkiler bakımından ikiye ayrılabilir: “Onların suçu” diyen Almanya, Avusturya, Hollanda ve Finlandiya ile münferit tepkiler gösteren Fransa, Belçika, Lüksemburg, Estonya, Slovakya, Slovenya ve Malta. Benzer şekilde Euro bölgesine dâhil olmayan üye devletleri de kendi içerisinde ikiye ayırarak incelemek olanaklıdır: Euro dışında kalma seçeneğine (opt-

²²⁶ Avrupa bütünleşmesi ve Euro'ya olan destek ve Euro krizi ile ilişkisi bağlamında analiz için örneğin bkz: Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 57-62. Mamadouh ve van der Wusten, **op.cit.**, 2013, s.172-175. Theresa Kuhn ve Florian Stoeckel, “When European Integration Becomes Costly: The Euro Crisis And Public Support For Economic Governance”, **Journal of European Public Policy**, C. 21, S. 4, 2014, d. 624-641. Sara Hobolt ve Christopher Wratil, “Public Opinion And The Crisis: The Dynamics Of Support For The Euro”, **Journal of European Public Policy**, C. 22, S. 2, 2015, s. 238-256. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 23. Felix Roth, Lars Jonung ve Felicitas Nowak- Lehmann D., “Crisis And Public Support For The Euro:1990-2014”, **Journal Of Common Market Studies**, 2015, s. 1-17.

out) sahip olan ülkeler (Danimarka, Birleşik Krallık) ve İsveç ile 2004 yılında Birliğe üye olan merkezi Doğu Avrupa ülkeleri...²²⁷

Bu ülkelerin mevcut ekonomik krizin etkisiyle AB'ye ve Avrupa ekonomi yönetişimine bakış açıları ile krizi ele alış biçimleri borçlu üye devletlerden farklılık gösterdiği gibi kendi içerisinde de çeşitlilik arz etmektedir. Örneğin, Almanya, Hollanda, Finlandiya ve Slovakya²²⁸ gibi ülkelerdeki popüler tartışmalar yapılması muhtemel transferler ve kemer sıkma politikalarını sorunsallaştırmaktadır.²²⁹ Buna ilaveten BK, Letonya, Macaristan ve Avusturya'da Avrupa ekonomi yönetişimine destek ve Birliğe yönelik destek birbirleriyle ilişkilendirilmekte ve her ikisi de düşük oranları haizdir. Diğer taraftan İsveç, Polonya, Danimarka ve Litvanya'da Avrupa ekonomi yönetişimine destek düşük düzeydeyken Avrupa bütünleşmesine yönelik destek görece daha yüksek bir oranda görülmektedir.²³⁰ Bu bakımdan bu kısımda kriz içerisinde öne çıkan ve tarihsel bağlamda Birlik içerisindeki yerlerine paralel olarak kriz sürecince önemli bir yer arz eden üç ülke; Almanya, Fransa ve Birleşik Krallığa öncelik verilmek üzere diğer Birlik üyesi devletlerin krize tepkileri ele alınacak ve nihayetinde krize ve Avrupa bütünleşmesine yönelik oluşan tutumun genel bir değerlendirmesi ortaya konmaya çalışılacaktır.

²²⁷ van Gent, Mamadouh ve van der Wusten, **op.cit.**, 2013, s.135-161.

²²⁸ Slovakya'da Euro bölgesi içerisindeki borçlu ülkelere, özellikle de Yunanistan'a verilecek kurtarma paketlerine karşı olan kızgınlık, AB yanlısı, 2012 yılında merkez- sağ hükümetin düşmesi ve yerine popülist lider Robert Fico'nun liderliğinde yeni bir hükümetin kurulması ile sonuçlanmıştır.

Bkz: Auer, **op.cit.**, 2014, s. 324.

²²⁹ Vılpišauskas, **op.cit.**, 2013, s.371.

²³⁰ Kuhn ve Stoeckel, **op.cit.**, 2014, s. 633.

Euro krizi karşısında bazı üye devletler ve vatandaşları, diğerlerinin hatalarını ödediklerini ve hatta aldatıldıklarını düşünmektedirler.²³¹ Almanya, Finlandiya, Avusturya ve Hollanda’da birçok insan, bir devletler grubuna neden yardım etmeleri gerektiğini anlamakta zorluk çekmiştir.²³² Bu durum, krizden “tembel, aşırı harcama yapan, savurgan” devletlerin sorumlu tutulması şeklinde hâkim bir anlatının krizin varlığını açıklamada kullanılmasıyla yakından ilintilidir. Nitekim 2012 yılında yapılan bir ankete göre Almanya’da ve BK’de, AB üye devletleri arasından Yunanistan tembel (*least hardworking*) olarak nitelendirilirken, Fransa’da İtalya’nın benzer şekilde nitelendirildiği görülmektedir.²³³ Örneğin, bu çerçevede, Almanya’da hâkim eğilim, borç krizinin Ekonomik ve Parasal Birliğe dâhil olduktan sonra sunulan düşük faiz oranlarını istismar eden sorumsuz hükümetlerin aşırı harcamalarının bir sonucu olduğudur. Dolayısıyla yaygın görüş, AFİM ya da AİM’den alınacak kredilerin pahalı olması gerektiği iken kurtarma paketlerinin müsrif ülkelerdeki hükümetleri teşvik edici bir risk taşıdığına dair genel bir şüphecilik de mevcuttur. Aşırı hükümet harcamaları krizin sebebi olarak görüldüğünden kurtarma paketleri gerçek bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Kurtarma paketleri nihayetinde katlanılması gereken bir durumdur (*necessary evil*).²³⁴

²³¹ Maduro, *op.cit.*, 2013, s. 117.

²³² Matthias Matthijs ve Kathleen McNamara, “The Euro Crisis’ Theory Effect: Northern Saints, Southern Sinners, And The Demise Of The Eurobond”, *Journal Of European Integration*, C. 37, S. 2, 2015, s. 239.

²³³ **Pew Research Center Global Attitudes Project**, “European Unity On The Rocks”, 29 Mayıs 2012, s. 2.

²³⁴ Sebastian Dullien ve Ulrike Guérot, “The Long Shadow Of Ordoliberalism: Germany’s Approach To The Euro Crisis”, *European Council On Foreign Relations*, ECFR/49, Şubat 2012, s.4.

Kurtarma paketi tartışmalarının yürütüldüğü sırada yapılan anketler de Alman vatandaşlarının da olumsuz bir görüş içerisinde olduğunu göz önüne sermektedir. Anketler gösteriyor ki Almanların % 67'si Yunanistan'ı kurtarmaya şiddetle karşı çıkmaktadır. O zaman ki tüm anketlere göre Almanların büyük bir çoğunluğu Yunan kurtarma paketini AB Antlaşmaları'nın ihlali olarak görmektedir. Almanların üçte ikisi Atinalılara para transferine karşı çıkmaktadırlar.²³⁵ Buna ilaveten, yapılan bir araştırmanın gösterdiği üzere Almanların % 53'ü Yunanistan'ın Euro bölgesinden atılmasını istemektedir.²³⁶ Bastasin'in aktardığı üzere, *Emnid Institute* tarafından yapılan bir başka ankete göre ise Almanların % 71'i AB tarafından Yunanistan'ın kurtarılmasına karşı çıkmaktadır. Ayrıca % 25'i ise Alman vergi mükelleflerine bu yardıma dâhil olmanın sorulmasının doğru olacağı görüşündedir.²³⁷ Kendilerini Euro krizinin mağdurları olarak gören Almanlar, ihanete uğramış hissetmektedirler.²³⁸

Buna ilaveten, 2012 yılında yapılan bir ankete göre kurtarma paketlerine kendi ülkelerinin dâhili konusunda BK (% 62), Fransa (% 56) ve Almanya'da (% 48) ciddi oranda karşı çıktığı görülmektedir.²³⁹ Kısacası bu üye ülkelerde kriz karşısındaki hâkim sorular: "Neden 'biz', 'onlar' için ödeme yapmalıyız, onlara herhangi bir şey

²³⁵ Allensbach-Analyse, "Vertrauensverlust für den Euro (Loss Of Trust In The Euro)", **Frankfurter Allgemeine Zeitung**, 28 Nisan 2010, **Ibid.**, 2012, s.154'den **atfen** ve s.171.

²³⁶ Jones, **op.cit.**, 2010, s.29. Edmund Conway, "Most Germans Want Greece Thrown Out Of Euro", **Telegraph**, 14 Şubat 2010, <http://www.telegraph.co.uk/finance/currency/7238035/Most-Germans-want-Greece-thrown-out-of-euro.html> (Erişim Tarihi 17.12. 2015). Madeline Chambers, "Germans Say Euro Zone May Have To Expel Greece: Poll", **Reuters**, 14 Şubat 2010, <http://www.reuters.com/article/us-eurozone-germany-idUSTRE61D0ZC20100214> (Erişim Tarihi 17.12. 2015).

²³⁷ Bastasin, **op.cit.**, 2012, s. 172.

²³⁸ Jose Ignacio Torreblanca (**et.al.**), "The Wide- Continent Rise Of Euroscepticism", **European Council On Foreign Relations Policy Memo**, Mayıs 2013, s.4.

²³⁹ **Pew Research Center Global Attitudes Project**, "European Unity On The Rocks", 29 Mayıs 2012, s. 8.

vermeliyiz?”, “Neden para vermekten ziyade nihayetinde Yunanistan’ı örnek olsun diye cezalandırmıyoruz?” olmuştur.²⁴⁰ Bu argümanlar ise popülist partilerin bu ülkelerde de güçlenme eğilimi içerisine girmesine sebep olmuştur.

Tıpkı borçlu AB üye devletleri içerisinde olduğu gibi diğer Birlik üye devletleri arasında da popülizmin artışına dair emarelerden bahsetmek mümkündür. Örneğin Almanya’da 2013 yılında kurulan *Alternative For Germany* (Almanya için Alternatif- AfD) bunlardan bir tanesidir. AfD, ulusal para birimlerine geri dönmeyi veyahut Almanya’yı Avusturya, Finlandiya ve Hollanda gibi kuzey ülkeleriyle homojen bir para bloğu içerisine dâhil etmeyi savunmaktadır.²⁴¹ AB dışından gelen göçmenlere karşı daha sıkı düzenlemeleri ve bu konuda emek piyasasının ihtiyaçlarına göre hareket edilmesini savunan AfD, göçmenler, ulusal borç, işsizlik gibi konulara bakışta Alman kamuoyuyla paralellik göstermektedir.²⁴²

Fransa’da ise *Front National*’nin (Ulusal Cephe-FN) güç kazanmaya başladığı görülmektedir. FN açıkça Euro’dan ve AB’den çıkışı desteklerken diğer yandan da göçmen sorunu ile yüksek işsizlik oranını ilişkilendirmektedir. Bu durum ise, AB dışından göçe yönelik % 35’lik bir oranın olumlu görüş içerisinde olduğu Fransa ile uyumlu görünmektedir. Birleşik Krallık’ta ise *United Kingdom Independence Party* (Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi- UKIP) güçlü bir Euroseptisizm sergilemekte ve AB’den ayrılışı dile getirmektedir. Keza bu parti de göçmenler konusunda olumsuz

²⁴⁰ Offe, *op.cit.*, 2013, s.4.

²⁴¹ Vural Yavaş, “Almanya’da Yeni Parti: ‘Euro’yu Ortadan Kaldırılım!’”, **Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi E-Bülten**, Y.5, S. 54, Mart 2013, s.1-3.

²⁴² Böttcher, *op.cit.*, 2015, s. 5.

görüş içerisinde.²⁴³ Sadece bu üç ülkede değil, diğer Birlik üye devletlerinde de popülizmin etkili olduğu görülmektedir. Finlandiya’da *Finns Party* (Fin Partisi), Hollanda’da *Party for Freedom* (Özgürlük Partisi), Avusturya’da *Freedom Party of Austria* (Avusturya Özgürlük Partisi) buna örnek gösterilebilir. Bu partilerin ortak özelliği popülist ve Euroskeptik olmalarının yanı sıra göçmen karşıtı bir tutum içerisinde olmalarıdır.

Popülizmin kamuoyu nezdinde bir destek bulduğu da açıktır. Geleneksel partilerin kamuoyunun taleplerine cevap verememesi popülist partilere yönelimde etkili olmuştur. Zira 2015 yılında yapılan bir ankete göre, AfD’nin, FN’nin ve UKIP’in yükselişi sırasıyla bu ülkelerde % 50, % 36 ve % 66 oranında iyi bir şey olarak görülmektedir.²⁴⁴

Öte yandan AB’ye ve ekonomik bütünleşmeye dair görüşlerde de bir değişim gözlenmektedir. 2008 ve 2015 yılları arasında gerçekleştirilen *Eurobarometer* araştırmalarına göre, Birliğin olumlu bir imaja sahip olduğunu düşünenlerin oranında bir düşüş yaşanmıştır. Almanya’da bu oran 2015 yılı itibariyle % 34 iken Fransa’da % 35’tir. (Bkz: Tablo 3). 2010-2015 yılları arasındaki *Eurobarometer* araştırmalarına göre Birliğe karşı olan güvende ise yine azalma görülmüştür. Almanya’da 2010 yılı itibariyle % 36 olan bu güven oranı 2015 yılına gelindiğinde % 28’e düşmüştür. Fransa’da da % 39 ‘dan 2015 yılında % 26’ya gerilemiştir. (Bkz: Tablo 1). Buna mukabil, bu ülkelerde Euro’ya ve ekonomik bütünleşmeye dair desteğin yüksek bir

²⁴³ Böttcher, *op.cit.*, 2015, s. 7 ve 14.

²⁴⁴ **Pew Research Center Global Attitudes Project**, “Faith European Project In Reviving”, 2 Haziran 2015, s. 25.

orana sahip olduğu gör÷lmektedir. 2011 ve 2015 yılları arasındaki *Eurobarometer* araştırmalarına göre Almanya’da sürekli olarak artan destek, 2015 yılında % 73’ü bulmuştur. Fakat Fransa’da 2013 yılında her ne kadar % 50’nin altına inmemiş olsa da düşme eğilimi gösteren bu destek, artmaya devam etmiş ve 2015 yılında % 67’yi bulmuştur. (Bkz: Tablo 2).

Bu noktada Birleşik Krallığın AB’ye ve ekonomik bütünleşmeye dair görüşlerini ayrı bir başlık altında incelemek gerekmektedir. Burada en önemli etken BK’nin AB üyeliğini referanduma götürme kararı alması ve yaşanan *Brexit* tartışmalarıdır. Euro bölgesinin yeniden inşasına olumsuz bir tutum sergileme eğiliminde olan BK, bunun yanı sıra 2011 yılında AB’nin temel antlaşmalarında Ekonomik ve Parasal Birliğe yeni bir mali ve ekonomik eklemenin yapılması çabasını veto etmiştir. Fakat Mali Antlaşmanın hükümetlerarası bir stratejiyle onaylanması üzerine 2013 yılında Başbakan Cameron, Birlik içerisinde Euro bölgesi ile Euro bölgesi üyesi olmayan ülkeler arasındaki farklılıkları tanzim etmek için temel AB Antlaşmalarının yeniden müzakere edilmesi talebinde bulunmuştur.²⁴⁵ Ayrıca Muhafazakâr Partinin (*The Conservative Party*) 2015 yılında yeniden iktidara gelmesi halinde BK’nin AB üyeliğinin devam edip etmemesini sorgulayan bir referandumun 2017 yılında gerçekleştirileceğini açıklamıştır.²⁴⁶ Buna ilaveten “Kasım 2012’de gör÷lmektedir ki

²⁴⁵ Mamadouh ve Van Der Wusten, *op.cit.*, 2013, s. 168-169.

²⁴⁶ John Todd, “The British Self Continental And Order”, **Centre For European Studies**, Arena Report No: 1/15, Mart 2015, s.79-80. İngiliz Parlamentosu daha sonra 2017 yılı sonunda gerçekleştirilmesi beklenen referanduma dair yasayı onaylamıştır. “David Cameron AB’yi Reforma Zorlamak İçin İkna Turunda”, **Euronews**, 28 Mayıs 2015, <http://tr.euronews.com/2015/05/28/david-cameron-ab-yi-reformzorlamak-icin-ikna-turunda/> (Erişim Tarihi 29.05. 2015). Nitekim bugün gelinen noktada BK, referandum tarihini 23 Haziran 2016 olarak açıklamıştır. Bkz: “EU Referendum: Cameron sets June date for UK vote”, **BBCNEWS**, 20 Şubat 2016, <http://www.bbc.com/news/uk-politics-35621079> (Erişim Tarihi 15.06.2016).

İngilizlerin % 30'u AB içerisinde kalmak istemektedir. Buna karşılık % 51'lik bir oran BK'nin ayrılması gerektiğine inanmaktadır. Cameron'ın 2013 Ocak'taki konuşmasının arifesinde ise % 40'ı AB içerisinde kalmak isterken % 34'ü ise AB'den ayrılmaktan emin...²⁴⁷ 2015 yılı itibariyle yapılan bir başka ankete göre ise AB içerisinde kalmak isteyenlerin oranı % 55, ayrılmak isteyenlerin oranı ise % 36'dır.²⁴⁸ Bütün bunların yanı sıra "BK, AB'ye yönelik desteğin gerçekten negatif olduğu tek ülke olmuştur."²⁴⁹ Bu anlamda, 2004'ten 2012 yılına gelindiğinde Birliğe yönelik güvensizlik eğilimi % 48'den % 80'e ulaşmıştır.²⁵⁰ 2015 yılında Birliğe duyulan güven % 23 oranındadır. Nitekim % 30'luk bir kısım AB'ye dair pozitif düşüncelere sahiptir. (Bkz: Tablo 2).

C. Genel Bir Değerlendirme

Euro krizi Birlik içerisinde Euro bölgesi ülkeleri ile Euro bölgesine dâhil olmayan ülkeler, kuzey-güney gibi ayrımları derinleştirmesinin yanı sıra Avrupa bütünleşmesine dair yapılan tartışmalarda kamuoyu görüşü de daha önce olmadığı kadar önemli hale gelmiştir.²⁵¹ Kriz borçlu Birlik üye devletlerinde önemli hükümet değişikliklerine ve siyasi belirsizliklere yol açarken gerek bu ülkelerde gerekse diğer AB üye devletlerinde mevcut ekonomik koşulların ve bunlara yönelik çözüm arayışlarıyla beraber ilerleyen siyasi gelişmelerin vatandaşların taleplerine cevap

²⁴⁷ Juha Jokela, "David Cameron's European Policy", **The Finnish Institute Of International Affairs**, Briefing Paper 124, Şubat 2013, s. 8.

²⁴⁸ **Pew Research Center Global Attitudes Project**, Faith European Project In Reviving, 2 Haziran 2015, s. 9.

²⁴⁹ Juan Díez Medrano, "The Limits Of European Integration", **Journal Of European Integration**, C. 34, S. 2, 2012, s. 192.

²⁵⁰ Torreblanca (et.al.), **op.cit.**, Mayıs 2013, s. 5.

²⁵¹ Vılpišauskas, **op.cit.**, 2013, s. 370.

ver(e)memesi ana akım siyasi partiler karşısında alternatif partilerin güçlenmesine ve popülizmin yükselişe geçmesine neden olmuştur.

Euro krizi üye devletlerin siyasi düzlemlerinde yarattığı değişiklik kadar düşünsel düzlemde Birlik üye devletleri vatandaşlarının diğer Birlik üye devletlerine ve Birliğin kendisine karşı algısı ve desteği üzerinde de etkili olmuştur. Bu çerçevede borçlu üye devletlerde diğer Birlik üye devletlerine, özellikle başta Almanya'ya karşı kriz karşısında dayanışma ruhunu göstermemeleri ve mali yardım çerçevesinde dayatılan sert koşullar bağlamında eleştiriler yöneltilmiş ve olumsuz bir tutum içine girilmiştir. Öte yandan diğer Birlik üye devletleri ise krizden etkilenen bu ülkeleri kendilerini aldatmakla suçlamakta ve neden yardım etmeleri gerektiğini sorgulamaktadırlar.

Bütün bunlara ilaveten AB'ye olan güvende de olumsuz anlamda bir değişim gözlenmiştir. Borçlu Birlik üye devletlerinde AB'ye olan güvende ciddi oranda bir azalma olurken diğer Birlik üye devletleri arasında da Birliğe olan güvende bir azalma görülmektedir. Bu ülkelere başlıca örneklerin Almanya, Fransa ve BK olmasının yanı sıra bütüne bakıldığında da AB içerisinde Birliğe olan güvenin 2010 yılından bu yana (2014 yılı hariç) sürekli bir düşüş göstermiş olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 1).

TABLO 1:*AB'ye Duyulan “Güven”*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Borçlu AB Üye Devletleri						
Yunanistan	% 37	% 29	% 18	% 21	% 23	% 18
İrlanda	% 39	% 24	% 29	% 34	% 37	% 33
İspanya	% 43	% 30	% 20	% 21	% 30	% 25
İtalya	% 47	% 32	% 31	% 23	% 29	% 31
Portekiz	% 50	% 31	% 34	% 25	% 39	% 42
GKRY	% 47	% 47	% 31	% 17	% 25	% 17
Diğer AB Üye Devletleri						
Almanya	% 36	% 30	% 30	% 29	% 34	% 28
Fransa	% 39	% 30	% 34	% 28	% 36	% 26
Birleşik Krallık	% 20	% 17	% 20	% 19	% 26	% 23
AB	% 43	% 34	% 33	% 31	% 37	% 32

Kaynak: Standart Eurobarometer Araştırmaları<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/index#p=1&instruments=ST>[ANDARD](#)(Erişim tarihi 15.06.2016).

Ayrıca Birliğin olumlu imajı, 2010 yılında ilk kez olumsuz bir imaj olarak Birlik üye devletlerinde yer almıştır. Tablo 2’de görüldüğü üzere % 50’nin altında seyretmekle beraber ülkelere göre farklılık göstermiştir. Borçlu Birlik üye devletleri arasında da değişim gösteren bu eğilim, 2015 yılı itibariyle Yunanistan’da ve GKRY’de diğer borçlu üye devletlere nazaran en düşük oranlar ile kendisini gösterirken İrlanda’da %

54 gibi bir oranla AB olumlu bir imaj sergilemektedir. Öte yandan diğer Birlik üye devletlerinde de bu oran ciddi bir azalma göstermiştir.

TABLO 2:

AB'nin Olumlu İmajı

	2008	2009	2010	2011	2013	2014	2015
Borçlu AB Üye Devletleri							
Yunanistan	% 41	% 45	% 29	% 28	% 16	% 23	% 22
İrlanda	% 59	% 57	% 48	% 37	% 40	% 53	% 54
İspanya	% 51	% 52	% 32	% 26	% 26	% 31	% 33
İtalya	% 46	% 56	% 53	% 42	% 26	% 34	% 38
Portekiz	% 48	% 49	% 40	% 26	% 22	% 38	% 42
GKRY	% 50	% 52	% 33	% 39	% 17	% 24	% 22
Diğer AB Üye Devletleri							
Almanya	% 48	% 46	% 32	% 30	% 34	% 38	% 34
Fransa	% 46	% 44	% 38	% 32	% 31	% 41	% 35
Birleşik Krallık	% 26	% 22	% 19	% 13	% 22	% 30	% 30
AB	% 45	% 45	% 38	% 31	% 31	% 39	% 37

Kaynak: Standart Eurobarometer Araştırmaları

<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/index#p=1&instruments=ST>
[ANDARD](#) (Erişim tarihi 15.06.2016).

Son olarak Avrupa bütünleşmesine desteğin aksine Euro'ya olan destek, Tablo 3'te de görüldüğü üzere 2011 yılından bu yana AB genelinde düşmüştür. Ancak borçlu

üye devletlerde genel olarak Euro'ya desteğin zaman zaman düşüşler göstermiş olsa da bu üye devletlerde Euro'ya olan destek genel olarak % 50'nin üzerinde seyretmiştir. Bunun tek istisnası GKRY olmuştur. Diğer yandan kriz yönetimindeki rolleri ve bütünleşme sürecindeki tarihsel konumları dikkate alındığında Almanya'da Euro'ya desteğin artarak devam ettiği (2015 yılı hariç) görülmektedir. Fransa'da da Euro'ya desteğin devam ettiğini söylemek mümkündür.

TABLO 3:

Euro'ya Destek

	2011	2012	2013	2014	2015
Borçlu AB Üye Devletleri					
Yunanistan	% 75	% 65	% 62	% 63	% 70
İrlanda	% 78	% 67	% 70	% 76	% 76
İspanya	% 63	% 63	% 56	% 65	% 67
İtalya	% 57	% 57	% 53	% 54	% 55
Portekiz	% 54	% 55	% 50	% 58	% 67
GKRY	% 55	% 48	% 44	% 51	% 49
Diğer AB Üye Devletleri					
Almanya	% 66	% 69	% 71	% 74	% 73
Fransa	% 63	% 69	% 63	% 67	% 67
AB	% 64	% 53	% 52	% 56	% 56

Kaynak: Standart Eurobarometer Araştırmaları

<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/index#p=1&instruments=ST>

[ANDARD](#)(Erişim tarihi 15.06.2016).

Sonuç olarak bu veriler ışığında da görülmektedir ki Avrupa bütünleşmesinin anlamı muğlaklaşmıştır.²⁵² Üye devlet hükümetlerinin artık daha fazla egemenlik devri, kaynakları birleştirme ve işbirliğinin icrası hususunda hazır olduğunu söylemek çok mümkün görünmemektedir.²⁵³ Dolayısıyla hükümet değişiklikleri, toplumsal protestolar, *TROIKA* yönetimi, hâkim parti sistemlerinde yaşanan aşınma, ulusal kurumlara ve Birliğe olan güvende yaşanan düşüş gibi olgular Euro krizinin aynı zamanda bir demokrasi krizine dönüşmesinde etkili olmuştur.²⁵⁴ Bu çerçevede Birliğin demokratik meşruiyetinin sorgulanması büyük bir önem arz etmektedir. Bu nedenle son bölümde Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyeti üzerindeki etkisi ele alınacaktır.

²⁵² Beck, **op.cit.**, 2013, s. 44.

²⁵³ Offe, **op.cit.**, 2015, s. 57.

²⁵⁴ Damian Chalmers ve Mariana Chaves, “EU Law-Making And The State Of European Democratic Agency”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, , 2015, içinde, s. 155-179, s.155.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN DEMOKRATİK MEŞRUIYETİ

I. EURO KRİZİ VE AVRUPA BİRLİĞİ

Euro krizi olarak adlandırılan ve ekonomik, siyasi ve sosyal sonuçlarıyla birlikte çok boyutlu bir kriz niteliği taşıyan süreç, Birliğin ve Euro bölgesinin yapısına ve geleceğine dair birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir.²⁵⁵

Her ne kadar sorunun adı Euro krizi olsa da Birliğin mevcut sorununa dair çeşitli saptamalara gidildiği görülmektedir. Offe, Birliğin sadece bir kriz içerisinde olmadığını, krizin de en uç noktasında, yani bir kapanın içinde olduğunu dile getirerek kapana kısılmış bir AB'den bahsetmektedir.²⁵⁶ Beck ise risk toplumu kavramına da gönderme yaparak AB'nin içerisinde bulunduğu krizin bir borç krizi olmadığından bahsetmektedir. Bu çerçevede, Birliğin krize vereceği yanıtın demokratik araçlar yoluyla mevcut krizin üstesinden gelmek ya da krize karşı verilecek teknokratik tepkilerin demokrasinin sonu anlamına gelmesi şeklinde iki alternatif yol olduğunu dile getirmektedir.²⁵⁷

Cramme ve Hobolt ise mevcut krizin “normal” bir kriz olmadığı, Birliğin bugün baskı altında olduğunu belirtmektedir. Birlik içerisinde yaşanan bir takım gelişmelerin ise bu baskının göstergelerini teşkil ettiğini savunmaktadır. Bu

²⁵⁵ Euro bölgesinin geleceğine dair senaryolar için örneğin bkz: Ziya Öniş ve Mustafa Kutlay, “Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliği'nin Geleceği”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 9, S. 33, Bahar 2012, s. 10-14.

²⁵⁶ Claus Offe, *Europe Entrapped*, Cambridge ve Madlen, Polity Press, 2015, s. 3.

²⁵⁷ Ulrich Beck, *op.cit.*, 2013, s. 19 ve s. 23-28.

Cramme ve Hobolt ise mevcut krizin “normal” bir kriz olmadığı, Birliğin bugün baskı altında olduğunu belirtmektedir. Birlik içerisinde yaşanan bir takım gelişmelerin ise bu baskının göstergelerini teşkil ettiğini savunmaktadır. Bu göstergelerden ilkinin, kamuoyu görüşünde yaşanan tarihsel kaymalar oluşturmaktadır. Birliğin krize verdiği yanıtta eksiklikleri bir başka gösterge olarak sunan Cramme ve Hobolt, bu anlamda, işsizlik oranlarının İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde tarihi seviyelere ulaşması ya da üye devletlerdeki ekonomik performanslar arasındaki farklılıklara dikkat çekmektedir. Son olarak üye devletler arasında zengin- fakir; kreditor-borçlu, dürüst-günahkar ve benzeri şekillerdeki ayrımlar üzerinden bir kutuplaşmanın yaşanması ve bu durumun AB karşıtı ve Euro karşıtı partilere zemin hazırlamasını öne sürmektedir.²⁵⁸

Majone ise 2009 yılında bir kamu borcu olarak başlayan krizin tam anlamıyla bir kamu güveni krizini tetiklediğini dile getirmektedir: ekonomiye, ekonomik bütünleşmenin yararlarına, AB içerisindeki üye devletlere, Euro’ya...²⁵⁹ Schmidt ise Birliğin sadece ekonomik bir krizden değil aynı zamanda bir demokratik meşruiyet krizinden de muzdarip olduğundan bahsetmektedir.²⁶⁰ Bu çerçevede, Euro krizinin

²⁵⁸ Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 2-4.

²⁵⁹ Majone, **op.cit.**, 2014, s. 16.

²⁶⁰ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 7. Benzer şekilde, Euro krizinin Birlik içerisinde bir meşruiyet krizine dönüştüğünü dile getiren çalışmalar için örneğin bkz: Andreas Follesdal, “Democratic Standards In An Asymmetric Union”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s. 199-216. Maduro, **op.cit.**, 2012. Huw Macartney, **The Debt Crisis And European Democratic Legitimacy**, New York, Palgrave Macmillan, 2013. Hare, **op.cit.**, Kasım 2012, s. 459-465. Daniela Schwarzer ve Richard Youngs, “Crises In The Euro Area And Challenges For The European Union’s Democratic Legitimacy”, **The Euro Future Project Paper Series**, Mayıs 2013, s. 1-5.

Birlik üzerindeki etkisinin farklılaştırılmış bütünleşme (*differentiated integration*)²⁶¹, Birlik kurumlarının Euro krizi ile birlikte değişen rolü²⁶², üye devletler açısından krizin ulusal düzlemde ele alınış biçimi²⁶³ gibi olgular üzerinden değerlendirilmesine gidildiği görülmektedir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikle Birliğin demokratik meşruiyetine dair teorik yaklaşımlar çerçevesinde Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyeti açısından sorunlu bir etkisinin olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır. Daha sonra söz konusu krizin bu olumsuz etkisi, Birliğin meşruiyetinin bileşenleri bağlamında değerlendirilerek Euro krizinin Birliğin meşruiyetini olumsuz yönde etkilediğine dikkat çekilecektir.

II. AVRUPA BİRLİĞİNİN MEŞRUIYETİNE TEORİK YAKLAŞIMLAR VE EURO KRİZİ

Birinci bölümde ortaya konduğu üzere AB'nin meşruiyetine ilişkin dört yaklaşımdan söz etmek mümkündür: Majone tarafından ortaya konan “düzenleyici devlet modeli”; özellikle Moravcsik tarafından dile getirilen liberal hükümetlerarasıcı yaklaşım; çok katmanlı yönetim ve müzakereci demokrasi. Bu çerçevede, Euro krizinin Birliğin meşruiyeti üzerinde bıraktığı etki öncelikle bu yaklaşımlar üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır.

²⁶¹ Thomas Beukers, “The Eurozone Crisis And The Legitimacy Of Differentiated Integration”, ed. Bruno de Witte, Adrienne Héritier ve Alexander H. Trechsel, **The Euro Crisis And The State Of European Democracy**, San Domenico di Fiesole (FI), European Union Institute, , 2013, içinde, s. 7-30. Schimmelfenning, **op.cit.**, 2015, s. 120-134. Buras, **op.cit.**, Eylül 2013, s. 1-8.

²⁶² Örneğin bkz: Bauer ve Becker, **op.cit.**, 2014. Lemke, **op.cit.**, 2014, s. 23-24.

²⁶³ Örneğin bkz: Hanspeter Kriesi ve Edgar Grande, “The Europeanization Of The National Political Debate”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s. 67-86. Sophia Kaitatzi-Whitlock, **op.cit.**, 2014, s. 25-45. Paula M. Baranowska, “The Coverage Of The Eurozone Economic Crisis In The British Press”, **Perspectives On European Politics And Society**, C. 15, S. 4, 2014, s. 500-517.

Birliği betimlerken “düzenleyici devlet” tanımlamasından yola çıkan Majone’nin yaklaşımına göre, Birliğin meşruiyeti ile ilgili sorunun kaynağı, Komisyon’un esas regülatör olarak düzenlemenin yanı sıra bugün pek çok şeyi yapıyor olması ve AB içerisinde düzenleyici işlevin, makro ekonomik istikrar ve yeniden dağıtımın üye devletlere nazaran daha önemli hale gelmesi ile ilişkilidir.²⁶⁴ Bu çerçevede, Euro krizine karşı bir çözüm amacıyla izlenen ve borçlu üye devletlere dayatılan kemer sıkma politikaları ve yapısal reformların beklendiği ya da sunulduğu gibi bir büyüme değil ekonomik durgunluğu ve işsizlik oranlarında, özellikle genç işsiz oranlarındaki artışı beraberinde getirmesini (Bkz. 2. Bölüm) Birliğin “düzenleyici” işlevini gerçekleştirilmede görece başarısız olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür. Üstelik 2009 yılında Yunanistan’da başlayıp İspanya, İtalya gibi diğer Birlik üye devletlerine sirayet etmesiyle tam olarak krizin 2010 yılında bir Euro krizi haline geldiği varsayılırsa altıncı yıla girilmesine rağmen etkin bir sonuç alınamaması Birliğin bu yönünü zayıflatmaktadır.

Ayrıca Komisyon’un siyasallaşması bağlamında Euro krizi boyunca ekonomik yönetişimi güçlendirmek adına atılan adımlar önemlidir. İkinci bölümde yer verildiği üzere, *TROIKA* içerisinde yer alan ve dolayısıyla kriz yönetiminde etkin bir rol üstlenen Komisyon’un bu süreçte yetkilerini artırdığı görülmektedir. Altılı Paket, İkili Paket, Mali Antlaşma ve Avrupa Dönemi gibi düzenlemeler ve AİM gibi mekanizmalarla üye devletler üzerindeki yetkileri artan Komisyon’un özellikle üye

²⁶⁴ Majone, *op.cit.*, 2014, s. 1217.

devletlerin bütçesel politikaları üzerindeki yetkisi ayrı bir önemi haizdir.²⁶⁵ Bu durum bir sonraki başlıkta daha detaylı incelenecek olup teknokratik bir niteliği olan ve hesap verebilirlik açısından sorunlu olan Komisyon'un bu yeni yetkileri, Majone'nin Komisyon'un düzenlemenin ötesinde pek çok şeyi yapıyor olduğu yönündeki savını ve Majone'nin güvenilirlik sorunu²⁶⁶ olarak nitelendirdiği Birliğin demokrasiye ve meşruiyete dair sorunlarını güçlendirir niteliktedir. Bu anlamda, Euro krizinin Majone'nin yaklaşımı bağlamında Birliğin meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki bıraktığı ve AB'nin meşruiyet sorununu daha da derinleştirdiğini söylemek mümkündür. Ancak buna mukabil Majone, supranasyonal ajansların oluşumunu güvenilirlik sorununun çözümünde olumlu bir etmen olarak görmektedir. Bu açıdan, Yiğit'in de belirttiği gibi, Euro krizi ile mücadele kapsamında Avrupa Bankacılık Otoritesi, Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi ile Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Otoritesi'nin kurulmasının Majone'nin güvenilirlik sorununun çözülmesinde söz konusu ajansların oluşturulduğu savını güçlendirir niteliktedir.²⁶⁷

Daha çok Moravcsik ile öne çıkan liberal hükümetlerarasıcı yaklaşımın ise Birliğin demokratik meşruiyeti konusunda üye devletlere ağırlık verdiği aşikârdır. Bu yaklaşım, Birliğin meşruiyetini ulusal hükümetlerin hesap verebilirliğine dayandırmaktadır. Euro krizinin Birliği daha az demokratik hale getirdiği yönündeki eleştirilere karşılık olarak Moravcsik, AB'nin seçilmiş ulusal politikacılar tarafından

²⁶⁵ Dilek Yiğit, "Majone'nin Düzenleyici Avrupa Devleti Modeli Ve Avrupa Birliği'nde Demokrasi Açığı Tartışmalarına Etkisi", **Ege Akademik Bakış**, C. 14, S. 3, Temmuz 2014, s. 408.

²⁶⁶ Majone, **op.cit.**, Haziran 2000, s. 273.

²⁶⁷ **Ibid.**, Temmuz 2014, s. 408. Hansen ve Williams, **op.cit.**, Haziran 1999, s. 245'den **atfen**.

sıkı bir şekilde yönetilmeye devam ettiğini belirtmektedir.²⁶⁸ Her ne kadar her üye devletin iç politikaları üzerinde tek taraflı bir takım denetimlere teslim olduğunu kabul etse de Moravcsik'e göre, bunun karşılığı olarak diğer devletlerin politikalarını etkilemeyi garantilediğini söylemek mümkündür. Kısacası, her bir üye devlet serbestçe Birlik içerisinde hareket etmeyi tercih ettiği sürece Moravcsik'e göre demokratik haklar ihlal edilmemiş demektir. Bu çerçevede asıl sorunu, herhangi bir ulusal merkez bankasından daha fazla bağımsız olan bir AMB'nin varlığına bağlamaktadır ve dengeli bir Euro bölgesini demokratik bir zorunluluk olarak görmektedir.²⁶⁹

Ancak üye devletlerin Birliğin meşruiyetini sağlamadaki paylarını esas almanın Birliğin dolaylı yoldan meşruiyetinin sağlanması bağlamında geçerli bir husus olarak görülmesi olanaklı olmakla birlikte Euro krizi ile birlikte bu savın gücünde bir aşınmanın olduğunu da belirtmek muhtemel görünmektedir. Nitekim *TROIKA* ve Almanya tarafından koşulluluk çerçevesinde kurtarma paketlerinin sunulması, dayatılan kemer sıkma önlemleri ve yapısal reformlar karşısında borçlu üye devlet hükümetlerinin bu politikaları izlemesi, bu ülkelerde söz konusu hükümetlerin kendi meşruiyetini sorgulattır hale getirmiştir. (Bkz. 2. Bölüm). Bu bağlamda, söz konusu ülkelerin hepsinde de hükümet değişiklikleri yaşanmış ancak uygulanmaya devam eden politikalar bu üye devlet vatandaşları tarafından memnuniyetsizlikle karşılanmaya devam etmiştir. Bu durum ise üye devletlerin kendi içerisinde de demokrasi krizine neden olmuştur. Ayrıca salt borçlu üye devletlerde değil diğer

²⁶⁸ Moravcsik, *op.cit.*, 2002. Rousseau, *op.cit.*, s. 12. Ward, *op.cit.*, 2010, s. 118.

²⁶⁹ Andrew Moravcsik, "Europe After The Crisis: How To Sustain A Common Currency", **Foreign Affairs**, C. 91, S. 3, Mayıs/Haziran 2012, s. 66-67.

Birlik üyesi devletlerde de benzer bir husus söz konusudur. Kurtarma paketlerine tepkili olan ve neden yardım edilmesi gerektiğini sorgulayan diğer Birlik üye devletleri vatandaşlarının da ulusal hükümet politikalarına karşı çıkması ve popülist partilerin güçlenmesi liberal hükümetlerarasıcı yaklaşım açısından da artık bugün Birliğin bir meşruiyet sorunu olduğunun dile getirilmesini mümkün kılmaktadır. Nitekim borçlu üye devletlerin vatandaşları tarafından egemenliklerini kaybettiklerine dair oluşan algı da bu durumu beslemektedir. (Bkz. 2. Bölüm).

Ayrıca, bu yaklaşım AB'nin bir kuvvetler ayrılığı sistemi olduğundan bahsetmekte ve Komisyon, Zirve, Divan ve Parlamento arasındaki yetki paylaşımını dile getirmektedir. (Bkz. 1. Bölüm) Ancak bu bağlamda Euro krizinin bir değerlendirilmesi yapılırsa kriz yönetiminde etkin rol oynayan kurumlar arasında Parlamento'nun yer almaması da ayrı bir önem arz etmektedir. Ayrıca Euro krizi süresince Zirve'nin krizde öne çıktığı, gündem belirleyici olarak davrandığı görülmektedir ve bu durum hükümetlerarasıcı niteliği pekiştirmektedir.²⁷⁰ Fakat bunun yanı sıra, Zirve içerisinde bir ülkenin, Almanya'nın izlenecek politikaların belirlenmesinde görece belirgin bir role sahip olması da Birlik içerisinde bir üye devletin etkin bir role bürünmesi²⁷¹ bağlamında özellikle diğer üye devletler açısından sorunlu bir husustur. Kısacası, bugün Birliğin içerisinde olduğu ekonomik kriz liberal hükümetlerarasıcı yaklaşım bağlamında da Birliğin demokratik meşruiyetini zayıflatıcı etkiye sahiptir.

²⁷⁰ Laffan, **op.cit.**, 2014, s. 269.

²⁷¹ Almanya'nın krizdeki için örneğin bkz: Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s.38. Vilpišauskas, **op.cit.**, 2013, s. 368.

Çok katmanlı yönetim bağlamında da Euro krizinin Birliğin meşruiyeti üzerindeki etkileri sorunlu görünmektedir. Zira Birliğin problem çözücü rolü, Euro krizinin yönetiminde baştan etkin bir çözüm için Birlik ve dolayısıyla üye devletlerce gerekli adımların atılmasındaki çekimser tutum, daha sonrasında bir cezalandırma ve dayatma olarak görülen politikaların krizden çıkış için çözüm olarak sunulması ve ekonomik olarak verimli bir sonucun elde edilememiş olması (Bkz. 2. Bölüm) bakımından zarar görmüştür. Nitekim bu husus, Banchoff ve Smith'in dikkat çektiği, AB'nin çıkarların gerçekleştirilmesinde kazançlı bir yol olduğuna dair düşüncenin azalması durumunda Birliğin meşruiyetinin azalacağını yönündeki savını güçlendirir niteliktedir.²⁷² Ayrıca Koch'un Avrupa yönetişiminin vatandaşların ve kurumların ulusal düzeyde tattıkları siyasi katılım fırsatlarının önünü kapatabileceği yönündeki savına²⁷³ paralel olarak bugün Birlik yönetişimine ulusal bağlamda siyasi katılımın gerçekleştirilmesinin yolları da etkisini yitirmektedir. Bu bakımdan en belirgin örnekler Yunanistan'ın eski başbakanı Papandreou'nun ikinci kurtarma paketine dair referandum kararını baskılar sonucu geri çekmesi ve 2015 yılında Yunanistan'da gerçekleştirilen referandum sonucunun aksine üçüncü kurtarma paketinin kendisinden önceki ilk ilki paketle benzer şartlar altında kabul edilmesidir. (Bkz. 2. Bölüm).

Bütün bunların yanı sıra gerek krize dair hâkim anlatı açısından gerekse izlenen politikalar açısından Birlik vatandaşlarının kimi sorumlu tutacağına dair belirsizlik doğurması²⁷⁴ Risse ve Kleine'in yönetişimin hangi katmanında kimin sorumlu

²⁷² Banchoff ve Smith, **op.cit.**, 1999, s. 218.

²⁷³ Kochler- Koch, **op.cit.**, Mart 2005, s.6.

²⁷⁴ Maduro, **op.cit.**, 2012, s. 35.

tutulabileceği yönündeki belirsizliğin Birliğin meşruiyet sorununu artırdığı yöndeki savını destekleyici niteliktedir. Buna ilaveten Birliğin meşruiyeti için olumsuz bir etki yaratmaktadır.²⁷⁵ Bu çerçevede, çok katmanlı yönetim yaklaşımı çerçevesinde de Euro krizinin Birliğin meşruiyet sorununu olumsuz anlamda değiştirdiği şeklinde bir okumasının yapılması mümkün görünmektedir.

Son olarak müzakereci yaklaşım bağlamında Euro krizinin etkileri değerlendirildiğinde, krizin sebepleri ve çözümü konusunda Birlik üye devlet vatandaşlarının farklı bir şekilde yönlendirilmesi ve yeterince bilgilendirilmemeleri krize karşı sağlıklı bir kamuoyunun oluşmasına yardımcı olamamıştır. Krizin tembel, yolsuzluk yapan, hilekâr Birlik üye devletlerin izlediği politikaların bir ürünü olarak diğer Birlik üye devletlerine sunulması ve özellikle medyanın krize dair bu yönde bir çerçevelemeye yardımcı olması, Birlik içerisinde dayanışma ruhunun ortaya konmasına yardımcı olmadığı gibi, üye devletlerarasında “biz” ve “onlar” algısının güçlendirilmesine sebep olmuştur.²⁷⁶ Bu durum ise krize dair daha sağlıklı bir kamuoyu tartışmasının oluşmasına engel teşkil etmiştir. Buna ilaveten Çelebi’nin belirttiği üzere, “Avrupa kamusal alanı, AB düzleminde faaliyet gösteren toplumsal hareketleri ve AB kurumlarını kapsar. Avrupa kamusal alanı, AB kurumları ile toplumsal hareketlerin AB’deki sorunlarını ve bunların çözüm olanaklarını müzakere ettikleri her şeyi içerir.”²⁷⁷ Bu çerçevede, krizin kendisinin ve izlendiği politikaların tartışıldığı, buna yönelik tepkilerin ve çözüm arayışlarının arandığı krizle birlikte

²⁷⁵ Risse ve Kleine, **op.cit.**, 2007, s. 73-74.

²⁷⁶ Erik Oddvar Eriksen, “The Normative Implications Of The Eurozone Crisis”, **ARENA Working Paper 2/2014**, Şubat 2014, s. 7-9.

²⁷⁷ Çelebi, **op.cit.**, 2002, s. 91.

özellikle borçlu Birlik üye devletlerinde ortaya çıkan protestolar ve gösteriler²⁷⁸ önem arz etmektedir. Ancak bu toplumsal hareketlerin etkin bir çözüm sunamamasının yanı sıra her ne kadar bu hareketlerden çıkan ya da bu hareketlerle güçlenen Podemos ve SYRIZA gibi aktörlerin varlığı söz konusu olsa da Birlik düzeyinde izlenen politikaların değişmesinde büyük oranda etkili olamamıştır. Dolayısıyla, Euro krizi müzakereci demokrasi yaklaşımı açısından da Birliğin meşruiyetini olumsuz açıdan etkileyici bir etkiyi haizdir.

Birliğin meşruiyetine dair teorik yaklaşımlar bağlamında Euro krizinin Birliğin meşruiyetini olumsuz etkilediği ve Birliğin meşruiyet sorununu derinleştirdiğini söylemek mümkündür. Bu nedenle, Euro krizinin Birliğin meşruiyetini ne şekilde etkilediğini ortaya koymak için Birliğin meşruiyetinin bileşenleri ile Euro krizi arasındaki ilişkinin ortaya konması gerekmektedir.

III. AVRUPA BİRLİĞİNİN MEŞRUIYETİNİN BİLEŞENLERİ VE EURO KRİZİNİN ETKİSİ

Avrupa Birliği'nin meşruiyeti hukuki/dolaylı, toplumsal, normatif, demokratik ve performans olmak üzere beş farklı meşruiyet bileşenine dayanmaktadır. Bu çerçevede, Birliğin meşruiyetinin bileşenlerini, performans meşruiyeti ve hukuki/dolaylı meşruiyete bir anlamda tekabül eden çıktı meşruiyeti; toplumsal meşruiyet ile normatif meşruiyete tekabül eden girdi meşruiyeti ile süreç meşruiyeti

²⁷⁸ Bu çerçevede Yunanistan'daki toplumsal hareketlerin detaylı bir analizi için bkz: Douzinas, **op.cit.**, Nisan 2015.

olarak dile getirmek mümkündür. Dolayısıyla bu kısımda, Euro krizinin Birliğin meşruiyetine ilişkin olumsuz etkisi, krizin bu kavramlar ile olan ilişkisi üzerinden somutlaştırılmaya çalışılacaktır.²⁷⁹

A. Euro Krizinin Avrupa Birliğinin Girdi Meşruiyeti Üzerindeki Etkisi

Bu bölümde, Euro krizinin Birliğin girdi meşruiyeti üzerindeki etkisi AB kurumları, Birlik üye devletleri ve AB ve Birlik üye devlet vatandaşları arasındaki ilişki (AB'nin sorgulanması) başlıkları altında bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır.

1. AB Kurumları ve Girdi Meşruiyeti

Birliğin demokrasi ile olan ilişkisi öncelikli olarak Birlik kurumlarının nitelikleri üzerinden ilişkilendirilmekte ve genelde eleştirilerin merkezinde de AP'nin Birlik içerisinde üstlendiği rol ve yetkileri yer almaktadır. Bu nedenle, öncelikle Birlik kurumlarının Euro krizi sürecindeki rolleri ve Birliğin meşruiyeti arasındaki ilişkiyi ortaya koymak gerekmektedir. Bu bakımdan, AB kurumlarına girdi meşruiyeti ve Euro krizi arasındaki bağıntı bağlamında yer vermek önem arz etmektedir.

²⁷⁹ Euro krizinin Birliğin meşruiyeti üzerindeki etkisini girdi meşruiyeti, çıktı meşruiyeti ve süreç kavramları üzerinden bir analizi için örneğin bkz: Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015. Schmidt, **op.cit.**, forthcoming,. Bunun yanı sıra girdi meşruiyeti ve çıktı meşruiyeti açısından yapılan analizler için örneğin bkz: Fritz W. Scharpf, "Political Legitimacy In A Non-Optimal Currency Area", ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s. 19-47. Yves Bertoncini, "Eurozone And Democracy(ies): A Misleading Debate", **Notre Europe**, Policy Paper 94, 18 Temmuz 2013, s. 1-28.

a. Avrupa Birliği Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi

Euro krizine karşı Birliğin verdiği tepkinin merkezinde Zirve ve AMB yer almıştır. Bu çerçevede, Zirve'nin krizde üstlendiği rol dikkate alındığında, Zirve, Macartney'nin belirttiği gibi, AP pahasına karar alma sürecinde tekel hale gelmiştir.²⁸⁰ Bu duruma dair getirilen açıklama ise, Zirve'yi oluşturan üyelerin vatandaşlarca seçilmiş temsilcilerinden oluşmasının yanı sıra krize hızlı bir şekilde cevap verebilecek olmalarıdır. Her ne kadar bu durum Birliğin girdi meşruiyetinin sağlanması bakımından bir ölçüde olumlu sonuçlar doğursa da, Schmidt'in de belirttiği gibi bu hükümetlerarası karar alma süreci ancak diğer üye devlet vatandaşlarına bu kararların empoze edilmesi ile değil, diğer liderlerin de kendi vatandaşları için alınacak bu kararlara katılması ile girdi meşruiyetini sağlayacaktır...²⁸¹ Dolayısıyla, Brüksel ve Frankfurt tarafından dayatılan politikaların borçlu üye devletlerce kabulü önem arz etmektedir. Bu bakımdan, egemenliğin kaybına ilişkin söz konusu üye devlet vatandaşlarınca oluşan algı ve 2015 yılında Yunanistan'ın üçüncü kurtarma paketini referandum kararının aksine benzer koşullarda kabul etmek durumunda kalması, bu dayatma hissini güçlendirir nitelikte iken Birliğin meşruiyetini de azaltmaktadır. Bu çerçevede, Almanya'nın gölgesinde Euro krizinin yönetiminin gerçekleştiğini söylemek mümkündür.²⁸²

²⁸⁰ Macartney, **op.cit.**, 2013, s. 6.

²⁸¹ Fritz W. Scharpf, "Monetary Union, Fiscal Crisis And The Disabling Of Democratic Accountability", In Schäfer, A. And Streeck (eds.) *Politics in the Age of Austerity* (Cambridge: Polity), Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 17'den **atfen**.

²⁸² **Ibid.**, Eylül 2015, s. 17.

Almanya'nın Euro krizine yaklaşımı bu süreçte önemli hale gelirken, Almanya, Yunanistan'ın mali sorumsuzluğunun bir sonucu olarak krize yaklaşmış ve kemer sıkma önlemleri ile yapısal reformların gerçekleştirilmesi hususunda direktmiştir.²⁸³ Ancak Almanya'nın izlediği politikadaki temel sorun, Beck'in de belirttiği gibi Avrupa'nın çıkarına dair kendi tek taraflı ve ulusal bir tanımını yapıyor olması değildir. Diğer Avrupalı demokrasilerin ulusal çıkarlarını belirleme hakkının olduğuna dair inancıdır.²⁸⁴ Fakat her ne kadar Almanya'nın görece bir etkinliği söz konusu olsa da yalnız olmadığı da ortadadır: Zirve toplantılarında Finlandiya ve Hollanda tarafından açıkça desteklenmiştir. Daha sonra Fransa tarafından da desteklenmesinin yanı sıra AMB ve Komisyon gibi Birlik kurumlarınca da destek bulan Almanya'nın bu tutumu, borçlu üye devletlere bir dayatma olarak sunulmuştur.²⁸⁵ Keza Yunanistan'ın eski başbakanı Papandreou'nun ikinci kurtarma paketini referanduma götürme kararını baskılar sonucu geri çekmesi ve sonucunda istifasıyla sonuçlanan sürecin de gösterdiği gibi Zirve'nin ve dolayısıyla Almanya'nın bu süreçte üstlendiği rol (Bkz. 2. Bölüm), Birliğin girdi meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Buna ilaveten, Schmidt, Zirve'nin gündemindeki istikrarı sağlama ve kurallara katı bir şekilde uymaya yönelik odağın büyüme, esneklik gibi kavramlara kayması; Fransa ve İtalya gibi ülkelerin esneklik için vurgu yapmasına karşın baskının (*discipline*) devam etmesini isteyen kuzey ve doğu Avrupa ülkelerinin ısrarı; Almanya içerisinde dahi yekpare bir yaklaşımın daha fazla mümkün olmaması gibi olgular üzerinden de Zirve'nin krizdeki rolünü tartışmaktadır. Bu çerçevede, Schmidt, bir diktatör olarak Almanya ya da müzakereci

²⁸³ Hall, **op.cit.**, 2012, s. 367.

²⁸⁴ Beck, **op.cit.**, 2013, s.61.

²⁸⁵ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 38-29.

bir organ olarak Zirve şeklinde bir sorgulamaya giderek benzer şekilde Zirve'nin krizdeki rolünün Birliğin girdi meşruiyetini azaltıcı yönde olduğunu ortaya koymaktadır.²⁸⁶

b. Avrupa Merkez Bankası

Birlik tarafından kemer sıkma politikalarının ve yapısal reformun mali destek karşılığında dayatılmasının, kurtarma paketlerine dair müzakereleri gerçekleştirmesiyle paralel olarak, bir sembolü ve borçlu üye devletleri vatandaşlarınca hedefi haline gelen *TROIKA*'nın bir parçası olan AMB'nin de krizde üstlendiği merkezi rol, Birliğin meşruiyeti açısından ayrı bir önemi haizdir. Zira AMB'nin krizle birlikte üstlendiği rol de girdi meşruiyetinin sağlanması bakımından sorunlu görünmektedir. Bu çerçevede, kemer sıkma önlemleri ve yapısal reform, Euro krizi süresince ve hatta öncesinde AMB'nin gündemine alınmıştır. Kriz süresince Zirve'yi de bu politikaların uygulanması hususunda etkilemiştir. Ayrıca koşulluluğu borçlu üye devletlere dayatan *TROIKA*'nın bir parçası olarak kriz yönetiminde önemli bir rol üstlenmesinin yanı sıra AMB tarafından üye devlet hükümetlerine bu politikaların uygulanmasını talep eden gizli mektupların gönderildiği de ortaya çıkmıştır.²⁸⁷ Demokratik hesap verebilirlik açısından bir yoksunluk içerisinde olan AMB'nin²⁸⁸ ulusal düzeyde reformların uygulanması için üye devletlerin denetimine doğrudan dâhil olduğu görülmektedir.²⁸⁹ Ancak AMB

²⁸⁶ Schmidt, *op.cit.*, Eylül 2015, s. 37-40.

²⁸⁷ Schmidt, *op.cit.*, Eylül 2015, s. 19 ve 35. Bkz. s.

²⁸⁸ Scharpf, *op.cit.*, 2015, s. 38.

²⁸⁹ Schwarzer, *op.cit.*, Aralık 2012, s. 34.

gibi çoğunlukçu olmayan bir kurumun demokratik yollarla seçilen hükümetleri bu şekilde etkilemeye çalışması da girdi meşruiyetini olumsuz etkilemiştir.²⁹⁰

c. Avrupa Komisyonu

AMB'ye benzer şekilde Avrupa Komisyonu'nun da üstlendiği rolün Birliğin girdi meşruiyeti üzerinde menfi bir etkisi olduğu görünmektedir. Komisyon, Avrupa bütünleşmesi süresince ortak çıkarın siyaseten bağımsız ve güvenilir bekçisi olarak görülmüş, bunun yanı sıra büyük üye devletlerin pazarlık gücüne karşı küçük üye devletlerin koruyucusu olmuştur.²⁹¹ Ancak Euro krizi ile beraber Komisyon'un rolünde ve yetkilerinde bir değişim gözlenmektedir. Kriz sürecinde gündem belirleyici rolü zayıflayan ancak Mali Antlaşma, Altılı Paket, İkili Paket ve Avrupa Dönemi gibi düzenlemelerle yetkileri artan ve *TROIKA*'nın da bir parçası haline gelen Komisyon, ekonomik yönetişime dair gerçekleştirilen bu reformlarla birlikte icrai gücünü artırmıştır.²⁹² Öyle ki Euro bölgesinde yer alan üye devletlerin bütçe yasa tasarıları üzerinde değişiklik dahi isteyebilmesi söz konusudur. Dolayısıyla söz konusu reformlar tarafından ulusal parlamentoların geleneksel rolü üzerinde önemli bir sınırlandırılma getirilmektedir. Bu durum ise AP'ye karşı sorumlu görülen Komisyon'un kriz süresince yasama sürecini başlatıcı rolünün aksine yönünü

²⁹⁰ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 36.

²⁹¹ Scharpf, **op.cit.**, 2015, s. 38.

²⁹² Bauer ve Becker, **op.cit.**, 2014, s. 215. Jale Tosun, Anne Wetzel ve Galina Zapryanova, "The EU In Crisis: Advancing The Debate", **Journal Of European Integration**, C. 36, S. 3, 2014, s. 203. Schwarzer, **op.cit.**, Aralık 2012, s. 31-32. Ancak Da Conceição- Heldt, Komisyon'un rolünün artmadığını, aksine zımni bir güçsüzleştirmenin söz konusu olduğunu dile getirmektedir. Buna göre karar verme yetkisi ve kaynakların aşamalı olarak Komisyon'dan hükümetlerarası düzeye ve AMB'ye devri söz konusudur. Eugénia da Conceição- Heldt, "Why the European Commission Is Not The "Unexpected Winner" Of The Euro Crisis: A Comment On Bauer And Becker", **Journal Of European Integration**, C. 38, S. 1, 2016, s. 95-100.

Zirve'ye dönmesi ve Schmidt'in ifadesiyle daha çok Zirve'nin sekreteryası gibi hareket etmesi, özellikle Almanya'nın Zirve'deki görece baskın rolü ile birlikte düşünüldüğünde daha önemli hale gelmektedir. Bu nedenle, Komisyon'a karşı tarafsızlığını ve nesnelliğini kaybettiğine dair bir dizi eleştiri de yöneltilmeye başlamıştır. Dolayısıyla, hesap verebilirlik açısından sorunlu ve demokratik meşruiyeti tartışmalı bir kurum olan Komisyon'un, üye devlet vatandaşlarının seçimiyle oluşan ulusal parlamentoların söz konusu yetkisini kısıtlayıcı rolü, Avrupa vatandaşlarına karşı siyaseten sorumlu olmaması ile birlikte daha da tartışmalı bir hale bürünmekte ve girdi meşruiyeti açısından olumsuz bir etki yaratmaktadır.²⁹³

d. Avrupa Parlamentosu

AB'nin meşruiyetine ilişkin yapıla gelen tartışmalarda ayrı bir yere ve ağırlığa sahip olan ve Birliğin meşruiyeti ile doğrudan ilintilendirilen bir kurum olarak Euro krizinde AP'nin rolü, bu çerçevede, ayrı bir önem kazanmaktadır. AP kriz yönetimi süresince görece düşük profilli bir katılım içerisinde olmuştur. Kriz yönetiminde etkin rol oynayan *TROIKA*'nın dışında tutulmasının yanı sıra Aşırı Bütçe Usulünün kurumsal çerçevesinin oluşturulması haricindeki ekonomik yönetişimin reformuna ilişkin karar alma sürecinin çoğunlukla dışarısında kalmıştır. Dolayısıyla takdir otoritesinin kuruluşuna onay verirken bu otoritenin icrasında yer almamıştır. AP gibi Birlik üye devletleri vatandaşlarınca üyeleri seçilen ve Birliğin meşruiyetinin sağlanmasında ağırlıklı bir rol verilen kurum olarak AP'nin kriz yönetimine ve

²⁹³ Scharpf, **op.cit.**, 2013, s. 39. Yiğit, **op.cit.**, 2013, s. 83-84. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 19-20. Majone, **op.cit.**, 2014, s. 199.

ekonomik yönetişimin reformuna daha düşük profilli bir katılım göstermesi girdi meşruiyetinin azalmasına yol açmıştır.²⁹⁴

2. Avrupa Birliği Üye Devletleri ve Girdi Meşruiyeti

Ekonomik ve mali bir kriz olmasının ötesinde aynı zamanda sosyal ve siyasi bir kriz de olan Euro krizi, Birliğin demokratik yapısı ve meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Birliğin meşruiyeti, özellikle teknokratik karar vericiler tarafından yürütülen politikalar sonucu elde edilen çıktılar ve bu çıktıların halk tarafından makul görülmesi ile ilintilidir. Bu bağlamda, Euro krizi ile birlikte Offe'ye göre, üye devletlerin egemenlik devri, kaynakların birleştirilmesi ve işbirliğinin icrası gibi hususlarda artık daha fazla hazır olmadıkları görülmektedir.²⁹⁵ Diğer yandan, mali krize karşı Avrupa'nın yanıtı, kemer sıkma önlemleri vatandaşlarca büyük bir oranda adaletsizlik olarak ele alınmaktadır.²⁹⁶ Bunlara ilaveten Euro krizi ile birlikte Birlik içerisinde borçlu Birlik üye devletleri ve diğer Birlik üye devletleri şeklinde bir ayrım ortaya çıkmış ve bu ayrım, kriz sürecinde yer alan uygulamalar ve izlenen politikalarla beraber daha da pekişmiştir. Dahası Euroseptisizm, yabancı düşmanlığı gibi olguların Birlik vatandaşları arasında artan nitelikteki yeri, AB vatandaşlığı ve Avrupalı kimliği gibi unsurlar açısından olumsuz bir sonuç yaratmaktadır. Bütün bu unsurlar ise Birliğin meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki doğurmuştur. Bu nedenle, Euro krizinin Birlik üye devletleri bağlamında Birliğin meşruiyeti üzerindeki etkisi, dayanışma kavramı ile ulusal demokrasilerin bu süreçten olumsuz etkilenmesi ve

²⁹⁴ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 18 ve 49. Scharpf, **op.cit.**, 2013, s. 39.

²⁹⁵ Offe, **op.cit.**, 2015, s. 56-57.

²⁹⁶ Beck, **op.cit.**, 2013, s.72.

ulusal düzeyde de meşruiyetin sorgulanır hale gelmesi çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

A. Dayanışma Kavramı ve Euro Krizi

Euro krizi sürecinde Birlik üye devletleri vatandaşları arasındaki ayrım pekişirken borçlu Birlik üye devletleri ile diğer Birlik üye devletleri ve vatandaşlarının birbirlerine bakış açısı da önemli ölçüde etkilenmiştir. Borçlu Birlik üye devletlerinin vatandaşları, diğer Birlik üye devletlerinin beklenen dayanışmayı göstermedikleri ve aksine kendilerine bir cezalandırma biçimini dayattıklarını düşünmektedirler. Diğer Birlik üye devletlerini, ekonomileri açısından bir tehdit olarak algılamalarının yanı sıra özellikle Almanya'nın Euro krizi sürecindeki görece hâkim rolü ve krizde bile kâr eden bir ülke olarak kemer sıkma önlemlerinin alınmasını ve yapısal reformun gerçekleştirilmesini ısrarla savunması borçlu Birlik üye devletlerinde ciddi oranda bir Almanya karşıtlığı yaratmıştır. Diğer Birlik üye devletleri vatandaşları da krizden önemli ölçüde etkilenen bu üye devletlere karşı benzer bir olumsuz tutum içerisine girmiştir. Aşırı harcama yapan, savurgan, tembel olarak gördükleri bu üye devletlere neden yardım edilmesi gerektiğini ve dolayısıyla kurtarma paketlerini sorgulayan diğer Birlik üye devlet vatandaşları, kendilerinin aldatıldıklarını ve diğerlerinin hatalarını ödediklerini düşünmektedir. Borçlu Birlik üye devlet vatandaşları da kendilerini kaybeden olarak görmektedir. Her ne kadar Euro krizi, Birlik üye devletleri arasında böyle bir ayrım ortaya çıkarsa da ortak noktaları kendilerini Euro krizinin mağdurları olarak görmeleri olmuştur. (Bkz. 2. Bölüm). Dolayısıyla Euro krizi ile birlikte Birliğin demokratik yapısına ilişkin yeni bir boyut kazanan

tartışmaların bir unsurunu üye devletler arasındaki ilişkilerin giderek artan bu dengesiz yapısı teşkil etmektedir.²⁹⁷

Bu bağlamda, Euro krizinin Birliğin demokratik yapısı ve meşruiyeti üzerindeki etkisi bakımından tartışılması gereken noktalardan biri, sürecin Birlik üye devletleri ve vatandaşlarında dayanışma ruhunun ortaya konması bağlamında sorunlu bir süreç oluşudur. Zira Eriksen'in de belirttiği üzere, Avrupa bütünleşmesi ortak çıkardan daha fazlasıdır. Başından itibaren normatif gereklilikler bütünleşme sürecine yol göstermiştir. Bu nedenle, Avrupa bütünleşmesini bir adalet ve dayanışma meselesi olarak ele almak mümkündür. Fakat Avrupa'nın değerlerinden biri olarak dayanışmanın bugün Birliğin içerisinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi niteliklerini haiz mevcut kriz içerisinde düşük düzeyli bir destek bulduğundan bahsetmek mümkündür.²⁹⁸ Bazı üye devletlerin vatandaşları mevcut krizi diğerlerinin (ki söz konusu olan Euro krizinden ciddi biçimde etkilenen borçlu üye devletler olmakla beraber özellikle mevzu bahis olan ülke Yunanistan'dır.) hatası olarak yorumlamaktadır. Nitekim son dönemde gerçekleştirilen anketlere göre bu üye devletler, tembel, aşırı savurgan gibi nitelermeler üzerinden tanımlanmaktadır. Buna ilaveten söz konusu anketler, kurtarma paketlerine karşı da olumsuz bir tutumun olduğunu ortaya koymaktadır. (Bkz. 2. Bölüm). Kurtarma paketlerine bakış, bu bakımdan, bu üye devletleri cesaretlendirici, ahlaki tehlike yaratıcı bir etmen olabilecekleri yönünde olmuştur. 2012 yılında yapılan bir ankete göre BK, Almanya ve Fransa'da kurtarma paketlerine karşı çıkanların oranı % 50'nin üzerindedir. (Bkz.

²⁹⁷ Kutlay, **op.cit.**, 2013, s. 180-181.

²⁹⁸ Eriksen, **op.cit.**, 2014, s. 7-8.

2. Bölüm) Ancak bu durum karşısında borçlu Birlik üye devletleri ve vatandaşlarınca yöneltilen eleştiri, dayanışma gösterilmediğine dairdir. Zira krizin salt bu ülkelerin ekonomik sorunlarından kaynaklanmadığı, yukarıda da değinildiği üzere krizin tanımı ve teşhisinde ortaya konan sebeplerin bu açıdan tartışmalı olduğu ortadadır. Örneğin krizin sorumluluğu tembel üye devletlere yüklenirken aşağıda değinilen OECD verilerinden de görülmektedir ki söz konusu sav, bu veriler tarafından desteklenmemektedir. Fakat buna rağmen krizin ele alınış biçimi, üye devletler ve vatandaşları arasında “biz” ve “onlar” ayırımından daha fazla söz edilmesini mümkün kılar olmuştur. Özellikle ulusal ve etnik çizgiler etrafında şekillenen tartışmalar, Offe’ye göre dayanışmayı koşulluluk ile ilintilendirmiştir. Öte yandan, *Grexit*’e dair yapılan tartışmalar, bir üye devletin Euro bölgesinden ayrılmasının da ötesinde Euro’dan çıkarılmasının dahi mevzu bahis edilir olması dayanışma açısından daha da olumsuz bir durumu temsil etmektedir. Bu süreçte, Almanya tarafından Yunanistan’ın Euro bölgesinden çıkmasına dair olası senaryoların hazırlığına girilirken, Avusturya, Finlandiya ve Hollanda gibi ülkelerce de *Grexit* senaryoları savunulur hale gelmiştir. Almanya’da kamuoyunun çoğunluğu tarafından Yunanistan’ın Euro bölgesinden çıkarılması savunulurken Euro bölgesine dair yeni oluşum önerileri de dillendirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede, AfD tarafından Almanya, Finlandiya, Avusturya ve Hollanda gibi ülkelerle homojen bir para bloğu önerisinde bulunulması söz konusu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Bu durum, dayanışma bakımından Birliğin değerlerini ve Birliğin tarihsel olarak ekonomik bütünleşme amacıyla yola çıkmasından hareketle Birliğin temellerini olumsuz etkilemektedir. Üstelik söz konusu tartışmalar, özellikle Birliğin krize verdiği yanıt

bağlamında belirleyici bir rol üstlenmesi ile birleşmesine paralel olarak krizden ciddi oranda etkilenen ülkelerde bir Almanya karşıtlığını beslemiştir.²⁹⁹

Almanya'nın Krizdeki Rolüne Tepkiler: Bu noktada, Almanya konusunda ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Zira AB'nin krize karşı verdiği yanıtta etkin rolü ve borçlu ülkelerde kurtarma paketlerinin bir sonucu olarak uygulanan kemer sıkma politikalarının güçlü bir destekçisi olarak Almanya karşıtlığının yükselmesinin yanı sıra Almanya'nın Birlik içerisindeki bu yeni rolü, hegemonya kavramı gibi unsurlar üzerinden de tartışılmaya başlamıştır. Majone olası (gönülsüz) bir hegemon olarak Almanya'nın Birlik içerisindeki rolünü tartışırken³⁰⁰, Beck, *German Europe* adlı kitabında Almanya'nın bu yeni rolüne değinirken kimsenin niyetlenmediği bir şekilde Avrupa'nın Almanyalı hale geldiğinden bahsetmektedir. Euro'nun çöküşü ihtimali karşısında Avrupa'da belirgin bir siyasi role bürünen Almanya'nın krizdeki politikasını tanımlarken “*Merkiavelli*” ifadesini kullanmaktadır.³⁰¹ *German Europe*, Beck'e göre adalet, eşitlik, uzlaşma, istifade etmeme (*non-exploitation*) ilkelerini ihlal etmektedir.³⁰²

Ancak her ne kadar Almanya olmaksızın ya da Almanya'ya karşı krize karşı bir çözüm mümkün görülme de, Alman kamuoyu kurtarma paketi yasağına (*no-bailout clause*) rağmen krizden etkilenen bu ülkelere Almanya'nın yardım etmemesi halinde, bu ülkelerin kendilerini istikrarsızlıkla tehdit ettiklerini düşünmektedir.

²⁹⁹ Maduro, *op.cit.*, 2012, s. 35. Offe, *op.cit.*, 2013, s. 11. Offe, *op.cit.*, 2015, s. 73. Beck, *op.cit.*, 2013, s. 14-15. Vilpišauskas, *op.cit.*, 2013, s. 371.

³⁰⁰ Majone, *op.cit.*, 2014, s. 257-265.

³⁰¹ Beck, *op.cit.*, 2013, s. vii ve s. 45-56.

³⁰² *Ibid.*, 2013, s. 65.

Almanya'nın başta gösterdiği çekimserlik ve sonrasında borçlu ülkelerce bir dayatma ve cezalandırma biçimi olarak görülen politikaların destekçisi olması, krizden Almanya'nın kazançlı çıktığına dair borçlu Birlik üye devletlerindeki hâkim görüşle birleşince üye devletler arasındaki kutuplaşma üzerinde olumlu bir etki yaratırken dayanışma çerçevesinde olumsuz bir etki sunmaktadır.³⁰³

BK'nin Krize Tepkisi: Tarihsel olarak Euroseptisizmin güçlü olduğu bir ülke olarak BK'nin kriz karşısındaki tepkisi de ayrı bir önemi haizdir. BK, Birlik üyeliğini referanduma götürme kararı (*Brexit* tartışmaları) almış ve Birliğe reform çağrısında bulunarak üyeliğini yeniden müzakere etme taleplerini dile getirmeye başlamıştır. Bu çerçevede Birliğin demokratik olmayan yapısını eleştiren BK'nin ekonomik yönetişimin yapısı, egemenlik, rekabet ve göç alanlarında reform önerilerinde bulunduğu görülmektedir.³⁰⁴ Ancak Euro'dan çıkış senaryolarına bir de BK'nin Birlik'ten ayrılmasına dair tartışmaların eklenmesi Birliğin refah ve demokrasi vaatleri sunan bir proje olarak ortaya çıkması ile Avrupa vatandaşlığı, bir Avrupalı kimliğinin yaratılması gibi olgular üzerinden düşünüldüğünde Birliğin temelleri bakımından bir çelişki doğurmaktadır.

Son olarak, Euro krizi, üye devlet vatandaşlarını birbirine daha yakın hale getirirken diğer yandan da Euro bölgesi üye devletlerindeki mevcut koşullara ve eylemlere

³⁰³ Ulrike Guérot ve Mark Leonard, "The New German Question: How Europe Can Get The Germany It Needs", **European Council On Foreign Relations**, ECFR/30, Nisan 2011, s. 1-15. Dullien ve Guérot, **op.cit.**, Şubat 2012, s. 1-16.

³⁰⁴ David Cameron, "A New Settlement For The United Kingdom In A Reformed European Union", 10 Kasım 2015, s. 1-6. Rana İzci Connelly, "Gönülsüz Üyelikten Çıkış Senaryosuna: Ekonomik Kriz, Birleşik Krallık Ve Avrupa Birliği", ed. Pınar Gedikkaya Bal ve Rana İzci Connelly, **Ekonomik Kriz Ve Avrupa Birliği**, İstanbul, Derin Yayınları, 2016, içinde, s. 281-302.

daha fazla dikkat çekmiştir. Bu çerçevede, 2012 yılında yürütülen bir anketin sonuçlarına göre, Yunanlıların % 83'ü, İspanyolların % 47'si ve İtalyanların % 39'u diğer AB ülkelerini ulusal ekonomileri için bir tehdit olarak nitelendirmektedir.³⁰⁵

B. Ulusal Demokrasinin Güç Kaybı

Aşağıda yer verileceği gibi, Birliğin çıktı meşruiyetinin azalmasının bir göstergesi de olarak Avrupa bütünleşmesine olan desteğin ve Birliğe olan güvenin azalması gibi olgular üzerinden bir okumanın yapılması mümkünken, Euro krizi ile birlikte Birliğin sahne olduğu protestolar, grevler, ana akım partilerin güç kaybedişi, popülizmin güçlenişi, Euroseptisizmin ve yabancı düşmanlığının artışı gibi olgular üzerinden AB vatandaşlarının izlenen politikalara dâhilinin ve tepkilerinin, yani girdi meşruiyetinin bir sorgulamasının yapılması da olanaklıdır. Zira girdi meşruiyeti, vatandaşların siyasi tutumları ve katılımları ile yakından ilintilidir.³⁰⁶

AB ve üye devletlerce krize karşı verilen yanıt bir yandan teknokrasinin güçlenmesine sebep olurken³⁰⁷ diğer yandan da popülizmin de yükselişe geçişine yol açmıştır. Euro krizi sürecinde AB düzleminde alınan teknokratik kararlar ulusal parlamentoların önemli bir oranda katılımı ya da gerçek bir tartışma olmaksızın ulusal politika haline gelmiştir. Buna ilaveten, ana akım partilerin krizle birlikte

³⁰⁵ Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 48. **PEW Research Center Global Attitudes Project**, “European Unity On The Rocks”, 29 Mayıs 2012.

³⁰⁶ Schmidt, **op.cit.**, Eylül, 2015, s. 20-24. Vivien A. Schmidt, “Forgotten Democratic Legitimacy: “Governing By Rules” And “Ruling By The Numbers””, ed. Mathias Matthijs ve Mark Blyth, **The Future Of The Euro**, New York, Oxford University Press, forthcoming, içinde, s. 1-25, s. 7-12. Kutlay, **op.cit.**, 2013, s. 181-182.

³⁰⁷ John Erik Fossum, “Democracy And Legitimacy In The Eu: Challenges And Options” , **Istituto Affari Internazionali Working Papers 16**, 1 Şubat 2016, s. 7.

vatandaşların taleplerine yanıt verememesi de popülist partilerin ivme kazanmasına yol açmıştır.³⁰⁸

Leonard'a göre teknokrazi ve popülizm, birbirlerinin aynadaki yansımalarıdır. Aynı zamanda da meşruiyetin farklı şekilleridir. Biri problem çözme ile ilgiliyken diğeri ise kimlik siyasetine dairdir. Teknokratların farklı çıkar grupları için olumlu çıktılar elde etmeye çalışarak AB'nin meşruiyetini inşa etme arayışında olduklarını söylemek mümkündür.³⁰⁹ Popülizm ise “popüler içgüdülere, gücenmelere ve beklentilere müracaat eden bir hareket”³¹⁰ olarak nitelendirilebilir.

Euro krizi, AB üzerinde ekonomik, sosyal ve siyasi olmak üzere çeşitli açılardan etkileri olan çok boyutlu bir kriz olmuştur. Bu etkilerden biri de, borçlu üye devletlerin ortak bir niteliği olarak karşımıza çıkan hükümet değişiklikleridir. Euro krizi ile birlikte reform odaklı yeni hükümetlerin göreve geldiği görülmektedir. İtalya'da Monti, İspanya'da Rajoy, Portekiz'de Coelho, Yunanistan'da Papademos ve İrlanda'da Kenny hükümetleri göreve gelmiştir. Buna mukabil, başta Yunanistan olmak üzere bu ülkelerde muhalif politikacılar kemer sıkmaya karşı Euro bölgesinden ayrılmaktan bahsetmeye başlamışlardır.³¹¹ Buna ilaveten, Euro bölgesinin iki üyesinde, İtalya ve Yunanistan'da da teknokratik hükümet deneyimleri yaşanmıştır. Papademos ve Monti hükümetleri ile birlikte Euro krizi, teknokrasiyi

³⁰⁸ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 21.

³⁰⁹ Leonard, **op.cit.**, Kasım 2011, s. 3.

³¹⁰ Heywood, **op.cit.**, Ekim 2007, s. 607.

³¹¹ Moravcsik, **op.cit.**, Mayıs/Haziran 2012, s. 63.

Avrupa düzleminden ulusal düzleme taşımıştır.³¹² Bu arada Atina, Lizbon, Madrid ve Barselona’da ortaya çıkan AB karşıtı protesto hareketlerinin ve grevlerin gösterdiği üzere 2012 yazı itibariyle AB kurumları ve Birlik vatandaşları arasındaki mesafe daha da artmıştır.³¹³ Nitekim Nicolaidis’in de deyimiyle, AB içerisindeki popülist Euroskeptik hareketler meşruiyetin azaldığına dair bir gösterge olarak karşımıza çıkmaktadır.³¹⁴

Üye devletlerde demokrasi krizi yaşanır, Birliğin bazı üye devletlerinde bunun yansıması hükümet değişiklikleri olarak karşımıza çıkar ve Birlik vatandaşları ile AB arasındaki mesafe açılmaya devam ederken, popülist partilerin hem borçlu Birlik üye devletlerinde hem de diğer üye devletlerde güç kazanmaya başladığı da görülmektedir. Özellikle üye devletler arasında yaşanan kutuplaşma AB karşıtı ya da Euro karşıtı partilerin ortaya çıkması için gerekli uygun zemini sunmuştur.³¹⁵ Yunanistan’da SYRIZA, Altın Şafak, Bağımsız Sol ve Demokratik Yunanlılar; İtalya’da 5MS, KL ve *Forza Italia*; İrlanda’da *Sinn Féin* ve İşçi Partisi; İspanya’da *Podemos*’un güç kazandığı görülürken Almanya’da AfD, Fransa’da FN ve BK’de UKIP bu anlamda ön plana çıkan partiler olmuştur.³¹⁶ Bu bağlamda, popülizm ve

³¹² Leonard, **op.cit.**, Kasım 2011, s. 4. Ayrıca bkz: Macartney, **op.cit.**, 2013, s. 65- 69. Majone, **op.cit.**, 2014, s. 202.

³¹³ **Ibid**, 2014, s. 201.

³¹⁴ Kalypso Nicolaidis, “Of Bread, Games And Gladiators”, ed. Richard Bellamy ve Uta Staiger, **The Eurozone Crisis And The Democratic Deficit**, Londra, UCL European Institute, 2013, içinde, s. 11-12, s. 11. Bunun yanı sıra, gerçekleşen gösterilerde sürekli olarak yinelenen “Brüksel’e karşı halk” (*Brussels vs. the people*) sloganında da ortaya konduğu üzere gösterilerde dile getirilen sloganların hedefi çoğunlukla AB ve yanı sıra Berlin olmuştur. Bkz: Bertoncini, **op.cit.**, 18 Temmuz 2013, s. 4.

³¹⁵ Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 4.

³¹⁶ Birlik üyesi devletlerdeki popülist partiler ve Euro krizine karşı benimsedikleri tutuma dair bir popülizm anatomisi için bkz: Leonard, Kasım 2011, s. 3. Ayrıca AB’de popülizm için bkz: **European Humanist Federation**, “The European Union And The Challenge Of Extremism And Populism”, Ekim 2013, s. 1-10.

popülist partiler güçlenirken Euroseptisizm, yabancı düşmanlığı, “biz” ve “onlar” söylemi de ivme kazanmıştır.³¹⁷

Popülizmin yanı sıra Birliğin demokratik yapısına ilişkin süregelen tartışmalarla ilgili olarak Euro krizi bağlamında değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da ekonomik krizle birlikte artan yabancı düşmanlığı olgusudur. Yapılan anketlerin gösterdiği üzere, göçmenler ekonomik bir yük olarak görülmektedir. (Bkz. 2. Bölüm). “...Ekonomik krizle birlikte, göçmenler ve Hristiyan olmayan çeşitli gruplar artan oranda “günah keçisi” haline dönüştürüldü.”³¹⁸ Ayrıca, “Hükümetler, seçmenlerini ekonomik kriz nedeniyle yükselen işsizlik ve işten çıkarmalar karşısında krizin etkilerini hafifletmek adına önlemler aldıkları konusunda ikna etmek için göçü sınırlayıcı söylem ve politikalar”³¹⁹ benimsemeye başlamışlardır. Bu husus ise bir yandan yabancı düşmanlığını öne çıkaran partilerin destek bulması ile sonuçlanırken diğer yandan Avrupa bütünleşmesi ve Avrupa kimliğine dair sorgulamaları da beraberinde getirmektedir.³²⁰ Dolayısıyla, Euro krizi ile birlikte popülist partilerin AB değerleri karşısında ulusal değerleri ön plana çıkartması yabancı düşmanlığı, sosyal dışlanmanın artması gibi olgular üzerinde olumlu bir etki yaratırken³²¹ AB değerleri, Avrupa bütünleşmesi, Avrupa kimliği gibi olgular üzerindeki negatif etkisiyle birlikte Birliğin meşruiyeti üzerinde menfi bir etki yaratmaktadır.

³¹⁷ **Ibid.**, Ekim 2013, s. 5-6.

³¹⁸ Kutlay, **op.cit.**, 2013, s.181.

³¹⁹ Suna Gülfer İhlamur-Öner, “Avrupa’da Ekonomik Kriz Ve Yükselen Yabancı Düşmanlığı”, ed. Pınar Gedikkaya Bal ve Rana İzci Conelly, **Ekonomik Kriz Ve Avrupa Birliği**, 2016, Derin Yayınları, İstanbul, içinde s. 35-56, s. 41.

³²⁰ Kutlay, **op.cit.**, 2013, s. 182.

³²¹ İslamoğlu, **op.cit.**, 2012, s. 139.

C. Avrupa Birliği'nin Sorgulanması

Euro krizi ile birlikte ortaya çıkan bir husus ise Birliğin demokratik niteliğine dair yöneltelen eleştirilerden biri olarak karşımıza çıkan Birlik ve Birlik vatandaşları arasındaki mesafenin artmasına ilişkindir. Nitekim Birlik vatandaşları Nicolaidis'in de belirttiği gibi, sadece kendi adına yürütülen politikaları değil, bunun yanı sıra AB'nin kendisi de sorunsallaştırılmaktadır.³²² özellikle son dönemde gerçekleştirilen anket sonuçlarının gösterdiği üzere bu süreçte ye devletlerarasında karşılıklı güven olumsuz etkilenirken³²³ ve Birlik ye devletleri arasında bir nevi kutuplaşmadan söz etmek mümkün hale gelirken, güven duygusu sadece Birliğin parçaları arasında değil, Birliğe karşı da azalmıştır. Bu durum, Scharpf'a göre, ye devlet vatandaşları tarafından Birliğe duyulan büyük oranda bir güvenin varlığının çıktı meşruiyetinin bir göstergesi de olarak yorumlanmasının mümkün olduğu dřnldđnde³²⁴ daha da önemli hale gelmektedir.

AB'ye duyulan güven 2010-2015 döneminde ciddi oranda azalmıştır. 2015 verilerine göre, borçlu ye devletler içerisinde önemli bir azalma gösteren güven olgusu Yunanistan'da % 18, İrlanda'da % 33, İspanya'da % 25, İtalya'da % 31, Portekiz'de % 42 ve GKRY'de % 17'dir. Diğer Birlik ye devletleri vatandaşlarının da bu süreçte Birliğe duyduğu güven azalmış, Birliğe karşı güven eğilimi özellikle krizde ön plana çıkan ülkeler olarak 2015 yılı itibariyle Almanya'da % 28, Fransa'da % 26 ve BK'de % 23'tür. Genel olarak ilk kez 2010 yılında ciddi bir düşüş yaşayan

³²² Nicolaidis, **op.cit.**, 2013, s. 11.

³²³ Scharpf, **op.cit.**, 2015, s. 43.

³²⁴ **Ibid.**, 2015, s. 20.

Birliğe duyulan güven, AB düzeyinde 2010 yılı itibariyle % 43 iken 2015 yılı itibariyle % 32'ye düşmüştür. (Bkz. 2. Bölüm). Bu süreçte Birliğe güvenin azalmadığı tek bir üye devlet olmamıştır. Bir bütünleşme projesi olarak AB, Birlik üye devlet vatandaşlarından gelen sadakat ve desteğe dayanmaktadır. Bu anlamda, bütünleşmeye karşı verilen desteğin azalması önemlidir. Ancak Euro krizi ile birlikte Avrupa bütünleşmesine olan desteğin azalmasının ötesinde krizle birlikte yükselişe geçen popülist partilerin argümanları üzerinden de görüldüğü üzere Birliğe karşı söylemler de artmıştır.³²⁵

Öte yandan, Euro krizi, Birlik düzeyinde alınan kararların ulusal ekonomiler üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Bu noktada, vatandaşlar açısından ulusal ekonomilerini ulusal hükümetlerin mi şekillendirdiği yoksa AB tarafından mı şekillendirildiğini belirlemek giderek zorlaşmıştır. Özellikle *TROIKA* tarafından dayatılan politikalar karşısında borçlu üye devletlerin vatandaşlarınca egemenliğin kaybedildiğine dair yaygın bir algı oluşmuştur. Öyle ki, ulusal parlamentoların oldubittileri onaylayan bir noter durumuna geldiği ve egemenliğin kamu harcamaları ve vergi değişikliklerini onaylayan *TROIKA*'ya geçtiği yorumlarının yapılmasına neden olmuştur.³²⁶ Bu durum, üye devletlerde demokrasinin zarar görmesine yol açarken krizin sorumlusu olarak Hobolt'un da belirttiği üzere, Birliğin suçlanmasına da yol açmıştır. Buna göre, elde edilen olumsuz ekonomik sonuçlar karşısında AB'yi sorumlu tutan vatandaşlar, Birliğin hesap verebilirlik açısından sorunlu yapısı karşısında krize verdikleri yanıtlar nedeniyle Avrupalı politikacıları sorumlu

³²⁵ Offe, *op.cit.*, 2012, s. 72-73. Schmidt, *op.cit.*, Eylül 2015, s. 23.

³²⁶ Douzinas, *op.cit.*, Nisan 2015, s. 80-82.

tutamamaktadır. Bu ise Birlik kurumlarına duyulan güvenin azalmasına yol açmaktadır. Ancak her ne kadar AB'yi sorunun bir parçası olarak görseler de ekonomik krizin yönetimi hususunda Euro bölgesinde, ulusal hükümetlerden ziyade AB'nin mevcut ekonomik sorunları çözme konusunda daha büyük bir kapasiteye sahip olduğu düşüncesini de paylaşmaktadırlar.³²⁷

Birlik vatandaşlarının ekonomik sorunlar için AB'yi suçlamaları ve ancak Avrupa düzeyinde sorumlu tutulacak bir hükümeti saptayamamaları, Hobolt'un da dile getirdiği gibi krizin Birliğin hesap verebilirlik yönündeki açığının artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, Birliğe duyulan güvenin 2010'dan bu yana gösterdiği düşme eğilimi, Birliğin meşruiyetine ilişkin sorgulamaları daha da artırmaktadır. Etkin olmayan kriz yönetimi ve kötü ekonomik koşullar nedeniyle AB'yi suçlamaları³²⁸, Birliğin üye devletlerdeki olumlu imajının Euro krizi ile birlikte değişmesiyle de kendisini göstermektedir. Gerek borçlu Birlik üye devletlerinde gerekse diğer üye devletlerde Birliğin olumsuz bir görünüm kazanmaya başladığı görülmektedir. Özellikle ilk kurtarma paketinin kabul edildiği yıl olan 2010'da krizden ciddi olarak etkilenen bu üye devletlerde Birlik olumsuz bir görünüme bürünürken, 2015 yılı itibariyle Yunanistan'da Birliğin olumlu bir görünüme sahip olduğunu düşünenlerin oranı % 22'dir. İspanya'da % 33, İtalya'da % 38, Portekiz'de % 42 ve GKRY'de % 22 olan bu oran, sadece İrlanda'da yüksektir. (Bkz. 2. Bölüm.) İrlanda'nın 2014 yılında makroekonomik yardım programını bırakan ilk ülke oluşu³²⁹, Birliğe yönelik

³²⁷ Hobolt, *op.cit.*, 2015, s. 48-49.

³²⁸ *Ibid.*, 2015, s. 62-63.

³²⁹ **European Commission**, "Assisting Countries In Trouble", 12 Aralık 2014, http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/assisting_countries_in_trouble/index_en.htm (Erişim Tarihi 15 Nisan 2016).

olumlu görüşün bu ülkede daha fazla bir oranda paylaşılmasının sebebini bir anlamda açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Ancak Birliğe dair olumsuz görüş salt borçlu Birlik üye devletlerince değil diğer Birlik üye devletlerince de paylaşılmaktadır. Kriz süresince öne çıkan tartışmalarda üstlendikleri roller bağlamında, özellikle kurtarma paketlerine karşı çıkış ve ekonomik problemlerden AB'yi sorumlu tutmaları bağlamında değerlendirildiğinde³³⁰ BK'de Birliğin olumlu bir imajı olduğuna dair düşünenlerin oranı, ilginç bir şekilde bu süreçte artarak, % 30'dur. Bu bağlamda, Birliğin olumsuz bir görünüme sahip olduğunu düşünenlerin oranı hayli yüksektir. Almanya ve Fransa'da ise düşme eğiliminde olan Birliğin olumlu imajına dair oranlar sırasıyla karşımıza % 34 ve % 35'tir. AB düzleminde bu oranın % 37'e düştüğü düşünüldüğünde ekonomik sorunlardan Birliği sorumlu tutan vatandaşların Birliğe karşı görüşlerinin olumsuz bir değişim içerisine girdiği görülmektedir.

Euro krizi ile birlikte Avrupa bütünleşmesine azalan desteğin gösterdiği üzere Birlik vatandaşlarının Birliğe yönelik düşüncelerinde yaşanan tarihsel kaymalar, krizle birlikte ivme kazanan ve başka bir boyut alan Birliğin demokratik yapısı ve meşruiyetine ilişkin yaşanan tartışmaların Euro'ya, yani tek para birimli bir Ekonomik ve Parasal Birliğe desteğin ne oranda olduğunun da sorgulamasına yol açmıştır. Bu çerçevede, Birlik düzeyinde Euro'ya verilen desteğin yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Borçlu Birlik üye devletleri vatandaşlarınca Euro'ya verilen desteğin hayli yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. 2015 yılı itibarıyla

³³⁰ Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 49-53 ve s. 57.

sadece GKRY’de % 50’nin altında olan bu oran, Yunanistan’da % 70, İrlanda’da % 76, İspanya’da % 67, İtalya’da % 55 ve Portekiz’de % 67’dir. Ayrıca diğer Birlik üye devletleri arasında, örneğin Almanya’da % 73, Fransa’da ise % 67’dir. “Opt-out”, yani Euro’nun dışında kalma seçeneğine sahip olan BK ise Euro’yu hala reddetmektedir. Ancak *Eurobarometer* verilerine bakıldığında 2011’den bu yana 7 puanlık bir düşüşün yaşandığını ve 2015 yılı itibarıyla % 73’lük bir oranla Euro’ya karşı çıktıldığını söylemek mümkündür.³³¹ Lakin her ne kadar Euro’ya desteğin devam ettiğini söylemek mümkün görünüyorsa da AB düzleminde 2011’den bu yana Euro’ya destek 8 puan azalmıştır. Bu nedenle, Euro’ya olan desteğin devam etmesinin izlenen politikalardan memnun olunduğu anlamına gelmediği ortadadır.³³²

Bu çerçevede, Avrupa bütünleşmesine destek azalırken Euro’ya olan desteğin, özellikle izlenen politikalardan memnun olunmamasına rağmen, neden devam ettiğini sorgulamak gerekebilir. Ancak maliyet-fayda hesabı üzerinden düşünüldüğünde Euro’dan ayrılmanın Euro bölgesi üye devletlerince (gerek borçlu üye devletler gerekse diğerleri bakımından) bir takım risklerin varlığı anlamına geldiğini söylemek mümkündür. Ayrıca, AB’nin etkili sonuçlar elde etmek için daha iyi bir donanımına sahip olduğu şeklinde bir değerlendirme de yapılmaktadır.³³³

AB’nin sorgulanması bağlamında değerlendirilebilecek bir başka husus ise, popülizm ve Euroseptisizm üzerinedir. Birlik içerisindeki ulusal demokrasilerin krize

³³¹ **European Commission**, Standart Eurobarometer 84, Ağustos 2015, s. 85.

³³² Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 58. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 23.

³³³ Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 59-60. Ayrıca Euro bölgesi üye devletleri arasında krizden ağır bir şekilde etkilenen ülkeler ve diğerleri için Euro’nun sağladığı fırsatlar ve Euro’dan ayrılmanın yaratacağı olası tehlikeler için bkz: Offe, **op.cit.**, 2015, s. 51-53.

girdiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilecek popülizmin güçlenişi, popülizmin AB düzlemine taşınmasıyla başka bir boyuta bürünmüştür. 2014 yılında gerçekleşen AP seçimleriyle UKIP, FN, AfD, 5MS, SYRIZA, *Podemos* gibi Euroskeptik partiler AP'deki yerini almıştır. Ancak söz konusu popülist ve Birliğe muhalif partiler arasındaki ortak paydanın daha fazla Avrupa bütünleşmesine doğru atılacak adımlara karşı olmaları şeklinde özetlenmesi mümkündür. Bu çerçevede, söz konusu popülist partilerin uzlaşının gerekli olduğu politika alanlarında sürecin ilerlemesini engelleyici yönde Avrupa siyasetini şekillendirebilecek olma ihtimalleri de dikkate alındığında popülizmin Birliğin demokrasi tartışmalarına ayrı bir boyut getirdiği ve Birliğin meşruiyetinin azaldığını belirtmek olanaklı görünmektedir.³³⁴ Zira bu Euroskeptik partilerin ivme kazanması Avrupa projesinin bir meşruiyet krizinden muzdarip olduğunu göz önüne sermektedir.³³⁵

Sonuç olarak, Birlik üyesi devletlerde Euroseptisizmin arttığı gözlemlenmektedir. Öyle ki bugün Almanya'da dahi Euroseptisizm'den ve Alman elitlerin Avrupa projesine olan inancını yitirdiğinden bahsetmek mümkün hale gelmiş³³⁶ ve Tosun'un belirttiği üzere, Euroseptisizm birçok biçiminin adeta bir tabu olduğu Almanya'da ilk kez Euroskeptik bir partinin kurulduğuna şahit olunmuştur.³³⁷ AB vatandaşları arasında çıkarlarının temsili olmaksızın bir bütünleşmeye ilişkin huzursuzluk artarken yükselen Euroseptisizm AB'nin meşruiyet krizinin en önemli göstergelerinden biri olmaktadır.³³⁸

³³⁴ Böttcher, *op.cit.*, 2015, s. 1-2.

³³⁵ Lemke, *op.cit.*, 2014, s. 22.

³³⁶ Guérot ve Leonard, *op.cit.*, Nisan 2011, s. 2-4.

³³⁷ Tosun, Wetzel ve Zapryanova, *op.cit.*, 2014, s.198.

³³⁸ Lemke, *op.cit.*, 2014, s. 19.

Özetle, Euro krizi Birliğin girdi meşruiyeti üzerinde azaltıcı bir etkiyi haiz olmuştur. Offe'ye göre, girdi meşruiyeti köprüsü bir kez yıkıldığında, bir tarafında (sorunlara çözüm önermeksizin iktidarı hedefleyen) popülistler artış gösterirken diğer tarafında da (en azından sorunlara çözüm üretmeye çalışan ancak demokratik destek arayışında olmayan) teknokratlar kök salmaktadır.³³⁹ Üstelik buna ilaveten Majone'nin deyimiyle mevcut olumsuz koşullardaki ortak sorumluluklarının büyük üye devletler tarafından kabul edilmemesi de meşruiyet krizini daha da artırmıştır.³⁴⁰ Bu çerçevede, AB içerisindeki herkesin Avrupa projesine olan inancını yitirmiş durumda olduğunu söylemek olanaklı görünmektedir.³⁴¹ Dolayısıyla, bir yandan Euro krizi ile birlikte Birlik içerisinde teknokrasi ve popülizm daha baskın bir niteliğe bürünürken, diğer bir yandan dayanışma, adalet ve demokrasi talepleri de bu süreçte artmıştır.³⁴² Bu bağlamda, Avrupalılar AB'ye karşıt hale gelirken, AB ve Birlik vatandaşları arasındaki ilişkinin niteliği değişme göstermektedir. Bu durum, Cramme ve Hobolt tarafından, AB'nin siyasi sermayesinin kriz ile birlikte azaldığı şeklinde yorumlanmıştır.³⁴³ Yani, "Euro krizi Avrupa bütünleşmesi açısından yeni meydan okumalar yarattı ya da mevcut fay hatlarını derinleştirdi... Euro krizi, AB'yi adeta çok boyutlu bir kriz sarmalına"³⁴⁴ sürükledi. Krizle birlikte artan demokrasi tartışmaları ve Birliğin azalan meşruiyeti ise bu sarmalın bir parçası olarak Birliğin bugün içerisinde bulunduğu sorunlardan birini teşkil etmektedir.

³³⁹ Offe, **op.cit.**, 2013, s. 11.

³⁴⁰ Majone, **op.cit.**, 2014, s. 202.

³⁴¹ Torreblanca (**et.al.**), **op.cit.**, Mayıs 2013, s. 1.

³⁴² Beck, **op.cit.**, 2013, s. 30.

³⁴³ Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 3.

³⁴⁴ Kutlay, **op.cit.**, 2013, s. 183.

B. Euro Krizinin Avrupa Birliğinin Çıktı Meşruiyeti Üzerindeki Etkisi

Demokratik meşruiyet, vatandaşların katılımı, temsili, hesap verebilirlik gibi etmenlere dair olduğu kadar cevap verme yeteneğine (*responsiveness*) de dairdir. Bu çerçevede girdi meşruiyetinin yanı sıra çıktı meşruiyeti de önemli hale gelmektedir. Çıktı meşruiyeti, kurumların sorunları çözme ve sonuç elde etmesi ile ilintilidir.³⁴⁵ Bu nedenle, Birliğin demokratik meşruiyetinin niteliğini ortaya koymak için AB'nin krizle mücadele çerçevesinde attığı adımların da bir değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda, krizin Birliğin çıktı meşruiyeti üzerindeki etkisinin bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılacaktır.

Euro'yu kurtarmak çabasıyla Avrupa kurumları milyonlarca vatandaşın hayatına ve bazı Euro bölgesi devletlerinin ekonomik, sosyal ve kurumsal yapılarına müdahil olmuştur.³⁴⁶ Euro krizine koşulluluk çerçevesinde kurtarma paketleriyle cevap veren Birlik, bir yandan kemer sıkma önlemleri ve yapısal reform hususunda ısrarcı olurken diğer yandan İBP'nin ve bu bağlamda Euro bölgesinin güçlendirilmesine yönelik adımlar atmıştır. (Bkz. 2. Bölüm). Ancak izlenen politikalar krize etkin bir çözüm sağlamadığı gibi Birliğin çıktı meşruiyetinin de azalmasına yol açmıştır. Birliğin çıktı meşruiyeti ve Birlik kurumlarınca krizin ele alınış biçimi, uygulanan politikalar ile bu çerçevede uygulanan politikaların sonuçları arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Temel olarak Yunanistan odaklı olan, ancak diğer borçlu üye devletlere de benzer bir tutumun sergilendiği krize yönelik hâkim anlatı, borçlu üye

³⁴⁵ **European Parliament**, "Enhancing The Legitimacy Of EMU Governance", IP/A/ECON/2012-17, PE 536.312, Aralık 2014, s. 9.

³⁴⁶ Scharpf, **op.cit.**, 2015, s. 20.

devletlerin sorumsuz harcamaları, aşırı bütçe açıkları, çalışkan olmamaları (“tembel”) gibi etmenler üzerinden şekillendirilmiştir. (Bkz. 2. Bölüm). Diğer Birlik üye devletleri ve vatandaşları, diğerlerinin hatalarını ödedikleri ve hatta aldatıldıklarına dair bir inanç içerisinde olmuşlardır. Fakat örneğin, OECD’nin yıllık istihdama dair verilerine göre, 2008 yılında bir Yunan ortalama 2,120 saat çalışırken bu süre bir Alman için 1,432 saattir. Ayrıca yine OECD verilerinden görülmektedir ki Yunanlılar Almanlara nazaran daha geç yaşta iş hayatını bırakma eğilimindedirler. Kısacası, söz konusu hâkim anlatının yolsuzluk, vergi kaçırma gibi unsurlar bakımından geçerlilik payı içerse de tamamen geçerli bir sav olmadığını da söylemek mümkündür. Diğer yandan krize dair üye devletlerin İBP’nin kurallarını ihlal etmelerinden kaynaklı kamu borcu ile ilintilendirilen bir teşhisin yapılması, örneğin İspanya’nın kriz öncesi döneme bakıldığında İBP’yi hiçbir zaman ihlal etmediği görülmektedir. Bu anlamda sorumsuz harcamaların krize sürüklediğine dair tez de Yunanistan bir kenara bırakılırsa tartışmalı niteliğini korumaktadır. Ayrıca tarihsel olarak krizden ciddi biçimde etkilenen bu üye devletlere, diğer Birlik üye devletleri bankalarınca çok düşük faiz oranlarıyla kredilerin verilmesi, krizi salt borçlu üye devletlerin sorumluluğu olarak yorumlamayı tartışmalı hale getiren başka bir unsur teşkil etmektedir.³⁴⁷

³⁴⁷ Erik Jones, “Merkel’s Folly”, *Survival*, C. 52, S. 3, 2010, s. 29-30. “OECD Employment Outlook 2009”, *OECD Publishing*, 2009, s. 269, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/oecd-employment-outlook-2009_empl_outlook-2009-en#page271 (Erişim Tarihi 14.04.2016). OECD, “Age Of Labour Force Exit”, *Society At A Glance 2009: OECD Social Indicators*, içinde, s. 82-83, 2009, Tablo SS6.1. Bkz: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8109011ec014.pdf?expires=1460658792&id=id&accname=guest&checksum=49812A37B3C308891FBA1F2A29A41239> (Erişim Tarihi 14.04.2016). Maduro, *op.cit.*, 2012, s. 35. Moravcsik, *op.cit.*, Mayıs/ Haziran 2012, s. 57-59. Schmidt, *op.cit.*, Eylül 2015, s. 13. Kutlay, *op.cit.*, 2013, s. 174. Jones, *op.cit.*, 2010, s. 29-30.

Diğer bir yandan, Birlik kurumlarının makro- ekonomik politikalar açısından olumlu bir performans ve iyileşmenin varlığını sunmalarının aksine AB, giderek artan biçimde kemer sıkma, ekonomik durgunluk gibi kavramlarla da anılmaya devam etmektedir. Borçlu üye devletlerin kamu borcu yükselmeye devam ederken ekonomik etkinlik de azalma eğilimi göstermeye devam etmektedir. İşsizlik oranlarının hayli yüksek olduğu borçlu üye devletlerde, Yunanistan'da 2010 yılında % 12,7 olan işsizlik oranı 2014'e gelindiğinde % 26,5'e ulaşmıştır. İspanya'da 2010 yılında % 19,9 olan bu oran 2014 yılı itibariyle % 24,5 olmuştur. Yine bu yıllar arasında bu oran, İtalya'da ve Portekiz'de sırasıyla % 8,4'ten % 12,7'ye ve % 12'den % 14,1'e yükselmiştir. Bu süreçte işsizlik oranının düştüğü tek borçlu ülke olan İrlanda'da da 2014 yılı itibariyle bu oran, % 11,3'tür. Üstelik bu oranlar içerisinde genç işsizlik oranlarının payı da hayli yüksektir. 2014 yılı itibariyle Yunanistan'da % 52,4; İspanya'da % 53,2; İtalya'da % 42,7; Portekiz'de % 34,7 ve İrlanda'da % 23,9'dur. Neredeyse yirmi beş yaşın altındaki dört Avrupalıdan biri işsizdir. Bunlara ilaveten yoksulluk, sosyal dışlanma gibi olgular krizle birlikte artarken “insanlık krizinden (*humanitarian crisis*)” bahsetmek mümkün hale gelmiştir.³⁴⁸ Nitekim ikinci bölümde yer verilen Avrupa Konseyi (*Council of Europe*) tarafından ortaya konan kemer sıkma önlemleri ve insan hakları arasındaki negatif yönlü ilişki de bu durumu destekler niteliktedir. Zira krizle birlikte gelen politikalar işsizlik, yoksulluk,

³⁴⁸ Scharpf, **op.cit.**, 2015, s.30. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 15. Eurostat, “Unemployment Statistics”, 4 Nisan 2016, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics, (Erişim Tarihi 14.04.2016). Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 3-4. Beck, **op.cit.**, 2013, s. 5. Ayrıca Euro krizinin Yunanistan'daki ekonomik ve sosyal sonuçları için bkz: Douzinas, **op.cit.**, 2015.

sosyal dışlanma gibi olguları artırırken insan hakları ihlali üzerinde olumlu bir etki sunmuştur.³⁴⁹

Bütün bunlara ilaveten, Birliğin meşruiyetinin azaldığına dair gösterilebilecek bir başka husus da birçok kamuoyu araştırmasının Berlin ve Frankfurt'taki kurumları, AB vatandaşlarını ilgilendiren önde gelen sorunların bazılarının olası çözümünden ziyade nedenleri olarak gördüklerine dair elde ettikleri sonuçlardır. Euro krizi, halkın tepkisine yol açar ve Birlik vatandaşları artık sonuçları (*outcome*) görmek isterken bu süreçte Birliğin çıktı meşruiyeti olumsuz bir şekilde etkilenecek bir azalma eğilimine girmiştir.³⁵⁰ Bugün vatandaşların etkin olmayan kriz yönetimi ve olumsuz ekonomik koşullar nedeniyle artan bir şekilde AB'yi suçlamaları da çıktı meşruiyetinin azaldığının bir göstergesidir.³⁵¹

C. Euro Krizinin Avrupa Birliğinin Süreç Meşruiyetine Etkisi

Euro krizi ile birlikte Birliğin süreç meşruiyeti de olumsuz etkilenmiş ve Birliğin süreç meşruiyeti bağlamında da Avrupa Birliği'nin demokratik meşruiyeti tartışmalı hale gelmiştir. Süreç meşruiyeti, AB'nin politika yapma sürecinin niteliği ile yakından ilgilidir ve bu nitelik, hesap verebilirlik, etkinlik, şeffaflık ve kapsayıcılık (*inclusiveness*) açısından değerlendirilmektedir.³⁵² Sorun, karar alma süreçlerinin karmaşıklığı, kuralların yeniden yorumlandığına (*no-bailout clause*/ kurtarma paketi yasağına dair kuralın yorumlanışında olduğu gibi) dair süreç içerisinde Birlik

³⁴⁹ Lusiani ve Saiz (haz.), **op.cit.**, Kasım 2013.

³⁵⁰ Majone, **op.cit.**, 2014, s. 16 ve 78.

³⁵¹ Hobolt, **op.cit.**, 2015, s. 63.

³⁵² Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 8 ve 25. Schmidt, **op.cit.**, forthcoming, s. 3.

kurumlarınca açık bir kabulün olmamasından kaynaklanmaktadır. Hükümetlerarası nitelikteki politika yapım sürecinde Zirve neredeyse tekelleşen bir rol üstelenirken, Almanya'nın alınan kararlardaki belirgin gücü ve kararların alındığı toplantıların kapalı yapısı durumu daha sorunlu hale getirmiştir. Buna ilaveten AMB'nin giderek son kredi merciine dönüşmesinin yanı sıra hesap verebilirlikten uzak yapısı, Komisyon'un neredeyse bir sekretarya gibi hareket etmesi ve AP'nin Euro bölgesine ilişkin alınan kararlarda etkin olmayan ve diğer kurumlara nazaran daha düşük düzeyli rolü Birliğin süreç meşruiyetini olumsuz etkileyen durumlar olmuştur.³⁵³

Ayrıca bu süreçte Birlik üye devlet vatandaşlarının “dayatılan” uyum programlarının sonuçlarından kimin sorumlu olduğu, krizin varlığından kimin mesul olduğu gibi sorularına yanıt verilememesi karşısında Birliğin hesap verebilirliğinin sorunlu yapısını ortaya koymaktadır.³⁵⁴ Buna ilaveten, Komisyon ve AMB gibi hesap verebilirlik açısından tartışmalı kurumların üstlendiği belirleyici rol de dâhil edildiğinde Birliğin süreç meşruiyeti de azaldığını söylemek mümkün hale gelmiştir. Buna ilaveten, örneğin AMB Başkanının AP içerisindeki Ekonomik ve Parasal İlişkiler Komitesine düzenli olarak rapor verecek olması, hesap verebilirlik açısından olumlu görünse de ne AP'nin ne de Euro Grubunun ulusal kamuoyuna büyük oranda doğrudan bir hesap verebilirliğe sahip olmayışı ile birlikte Birliğin meşruiyetinin zayıf nitelikli yapısı devam etmektedir.³⁵⁵

³⁵³ Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 24-30. Schmidt, **op.cit.**, forthcoming, s. 12-17. Macartney, **op.cit.**, 2013, s. 6.

³⁵⁴ Maduro, **op.cit.**, 2012, s. 35.

³⁵⁵ Simon Hix, “Democratizing A Macroeconomic Union In Europe”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s.180-198, s. 195.

Sonuç olarak, Euro krizi süresince Birlik kurumlarının kriz yönetiminde üstlendiği role ve Birliğin ve Birli üye devletlerinin krize verdiği tepkiye paralel olarak Birliğin çıktı meşruiyeti ve girdi meşruiyeti azalırken teknokratik aktörlerin Euro krizi sürecinde artan rolü şeffaflık, hesap verebilirlik, etkinlik gibi unsurlar bakımından da Birliğin meşruiyetinin azalmasına yol açarak Birliğin süreç meşruiyeti üzerinde de olumsuz bir etki bırakmıştır.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşının yıkıcı etkisinin ardından özellikle ekonomik ve güvenlik temelli hedeflerle başlayan Avrupa bütünleşmesi süreci, hayata geçirilmeye başladığı ilk yıllarda büyük bir heyecanla karşılanmıştır. Barış ve refah vaat eden bir proje olarak ortaya çıkan Birlik, zamanla ekonomik bütünleşmenin ötesinde siyasi bir birliğe dönüşeceğine dair inançları, talepleri ve tartışmaları da bünyesinde giderek artan bir oranda taşımaya başlamıştır. Bu doğrultuda Birliğin kurucu antlaşmaların imzalandığı tarihten bu yana yetkilerini artırdığı görülmektedir. Derinleşme ve genişlemenin takip ettiği bu süreçte, bir yandan yetkilerini artırır ve bütünleşmeyi daha da derinleştirirken diğer yandan da altılı üye devletle yola çıkan Birlik, bugün 28 üye devletten oluşan bir örgüt haline gelmiştir. Ancak buna paralel olarak Birlik, Birlik vatandaşlarının günlük hayatlarına daha fazla etki etmeye başlamıştır. Bu etkinin görünür hale gelmesi ve daha belirgin olarak hissedilmesi ise Birliğin demokratik niteliğine ilişkin tartışmaların dile gelmesinde etkili olmuştur.

Birliğin bir demokrasi sorunu olmadığı yönünde savların öne sürüldüğü görülsede Birlik, demokratik niteliği tartışmalı ve sorunlu bir karaktere sahiptir. Fakat Birliğin demokratik doğasına ilişkin tartışmalara dair öne sürülen teorik yaklaşımlar birinci bölümde ortaya konduğu üzere yetersiz kalmaktadır. Diğer yandan Birliğin demokratik niteliği ile izlenen politikaların Birlik vatandaşları tarafından meşru görülmesi arasında da yakın bir ilişki söz konusudur. Nitekim demokrasi açığını da kapsayan ve hatta demokrasi açığı sorunu üzerinden yürütülen Birliğin demokratik meşruiyetine ilişkin tartışmalar ve analizler süregelmektedir.

Birliğin bir meşruiyet eksikliği içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Birliğin meşruiyet kavramı bakımından sorunlu bir yapı arz etmesine dair sunulan yaklaşımların farklılık arz etmekte ve bir bütünlük sunamamaktadır. Özellikle Moravcsik tarafından dile getirilen liberal hükümetlerarasıcı yaklaşımda olduğu gibi Birliğin meşruiyet krizinin yadsınması gibi hususlar Birliğin meşruiyet sorununun çözülmesi bakımından zaten çetrefilli olan bir meselenin daha da karmaşık hale gelmesine yol açmaktadır. Bu durum, Birliğin sui generis bir yapıya haiz olması, özellikle Birliğin meşruiyetinin tek bir ilkeye bağlanamayışı, çeşitli meşrulaştırma ilkelerince oluşan bir ağın söz konusu oluşu gibi olgularla birlikte Birliğin meşruiyetinin dayanaklarının tespitini güçleştirici bir etki sunmaktadır. Bu çerçevede, Birliğin meşruiyetinin bileşenlerini hukuki, performans, toplumsal, normatif ve demokratik olmak üzere çeşitli kavramlar üzerinden nitelendirilmektedir. Ancak her biri Birliğin bir yönüne işaret eden bu bileşenlerin Birliğin meşruiyet sorununu analiz etmede pozitif bir etki sunması, bu kavramlara dair bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi ile mümkündür. Bu nedenle, girdi meşruiyeti, çıktı meşruiyeti ve süreç meşruiyeti şeklindeki bir sınıflandırma, Birliğin meşruiyet açısından sorunlu yapısını analiz etmede bütüncül bir çerçeve sunması bakımından önem arz etmektedir. Bu sınıflandırma Birliğin bugün içerisinde olduğu bir başka krizin, Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyeti üzerinde nasıl bir etki yarattığı sorunsalına cevap aramada uygun bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2008 küresel ekonomik krizinin ulusal ekonomik koşullarla birleşmesi sonucu bazı Birlik üye devletlerinde yaşanan ekonomik sorunlarla birlikte Euro krizi olarak

anılan bir ekonomik kriz ortaya çıkmıştır. Tek para biriminin kabulüne karşı verilen heyecanlı tepki, bu kez Euro bölgesinin içerisine girdiği krizle birlikte Birliğin dağılması, geleceği gibi hususlar üzerinde yürütülen heyecanlı tartışmalara yerini bırakmıştır. Birliğin varoluşsal bir meselesi olarak görülen Euro krizi, gerek Birlik gerekse Birlik üye devletlerince krize karşı gösterilen tepki ve kriz yönetimi ile birlikte ekonomik niteliğinin çok ötesine geçerek sosyal, siyasi boyutlarıyla Birlik üzerinde menfi bir etki yaratan çok boyutlu bir kriz haline dönüşmüştür. Krize dair hâkim anlatı krizden etkilenen Birlik üye devletlerindeki hükümetlerin sorumsuzlukları ya da sermaye akımlarının bir ürünü olduğuna ilişkin olmuştur. Ancak İBP'nin uygulandığındaki sorunlar; İspanya gibi üye devletler dikkate alındığında hükümetlerin sorumsuz politikalarına ilişkin savın gücünün azalması ve Birlik kurumlarının ve üye devletlerin hızlı bir şekilde ortak bir çözüm sunamaması krizin nedenlerine dair dikkate alınması gereken diğer hususlardır. Nitekim krizin İspanya ve İtalya'ya yayılma ihtimali karşısında piyasaların güvenliğini sağlamak adına Birlik tarafından atılan adımlar ve yapılan açıklamaların piyasaların güveninin yeniden tesisi açısından geç kalınmış olarak yorumlanması buna örnek gösterilebilir.

Krize karşı AB'nin tepkisi Zirve ve AMB'nin gündem belirleyici bir rol üstlenirken Komisyon'un ise krize karşı mücadele kapsamında geliştirilen mekanizmalar çerçevesinde icrai yetkilerini artırması şeklinde olmuştur. Almanya'nın Zirve içerisinde belirleyici bir rol üstlendiği bu süreçte, Parlamento kriz yönetimine düşük düzeyli bir katılım sergilemiştir. Ekonomik yönetişimi güçlendirmek adına atılan adımlar ve geliştirilen mekanizmaların yanı sıra Birliğin bir diğer tepkisi krizden

etkilenen üye devletlere koşulluluk çerçevesinde kurtarma paketleri verilmesi olmuştur.

Birliğin krize karşı gösterdiği tepkiyle etkileşimin de bir sonucu olarak borçlu üye devletlerde popülist partilerin güçlenişi, egemenlik algısının sarsılması, Almanya karşıtlığı, yabancı düşmanlığı gibi olgular artmıştır. Bunun yanı sıra AB'ye duyulan güvenin azalması, Avrupa bütünleşmesine desteğin azalırken ekonomik bütünleşmeye desteğin devam etmesi ise yine bu üye devletlerde karşılaşılan ortak tepkiler olmuştur. Diğer Birlik üye devletlerde ise kriz sorumsuz politikalara, “tembel, hilekâr” vatandaşlara ya da üye devletlere bağlanmakta ve kurtarma paketlerine karşı çıkılmaktadır. Yunanistan'ın Euro'dan çıkarılmasına dair tartışmaların ve planların da dile getirildiği bu süreçte borçlu üye devletlerle benzer tepkiler de geliştirilmiştir. Bu açıdan popülist partilerin yükselişi ve Avrupa bütünleşmesine destek azalırken ekonomik bütünleşmeye desteğin devam etmesi gibi olgular örnek teşkil etmektedir.

Kriz, ekonomik niteliğinin ötesinde çok boyutlu bir niteliğe bürünerek Birliğin meşruiyetine dair olumsuz görüşleri daha da derinleştirmiştir. Krize dair yapılan yorumlara bakıldığında “kapana kısılmış Avrupa”, “Alman Avrupa”, “baskı altındaki Avrupa” gibi nitelendirilmelere gidilmekte ve literatürde krizin Birliğin demokratik meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etkiyi haiz olduğu görüşü yaygın olarak kabul edilmektedir. Nitekim Birliğin meşruiyet sorununa ilişkin öne sürülen dört yaklaşımın her biri açısından Euro krizinin Birliğin meşruiyeti üzerinde menfi bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkün hale gelmiştir. Öyle ki Birliğin

meşruiyetini üye devletlere dayandıran liberal hükümetlerarasıcı yaklaşım açısından dahi Euro krizi bugün Birliğin bir meşruiyet sorununun varlığını dile getirmeyi mümkün kılmaktadır. Özellikle Zirve'nin kriz yönetiminde öne çıkan rolüne paralel olarak hükümetlerarası niteliğin belirgin bir şekilde sergilenmesine karşın krizle mücadele çerçevesinde kabul edilen politikaların bir dayatma olarak sunulması; Birlik üye devletlerinden bazılarında egemenliğin kaybedildiği, hatta TROIKA'ya devredildiğine dair inancın oluşması bu durumu güçlendirir niteliktedir. Buna ilaveten, dayatma ve cezalandırma mantığı ile benimsenen politikaların egemenliğin kaybedildiği yönünde bir algıyı güçlendirmesi, Avrupa bütünleşmesine dair temel tartışmalardan ilkinde atıf yaparak egemenlik ve yetki devri üzerinden Birliğin varlık sebebinin sorgulanmasına ve kabulüne ilişkin sorunsalın ivme kazanmasında etkili olmuştur.

Birliğin meşruiyetine ilişkin dört yaklaşım arasında Euro krizinin etkisini analiz etmede görece en uygun araçları sunan yaklaşım ise çok katmanlı yönetim yaklaşımıdır. Bu çerçevede, Birliğin problem çözücü niteliğinin ve AB'nin çıkarların gerçekleştirilmesinde kazançlı bir yol olduğu düşüncesinin zarar görmesi Birliğin meşruiyeti üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Ayrıca ulusal düzeyde başta borçlu üye devletlerde olmak üzere alınan kararlara siyasi katılımın gerçekleştirilmesine yönelik yollar (seçimler, referandumlar ve hatta protestolar, grevler gibi) etkisini yitirmeye başlamıştır. Bu bakımdan Euro krizi girdi meşruiyeti, çıktı meşruiyeti ve süreç meşruiyetini azaltıcı bir etki sunmaktadır.

Birliğin kriz yönetimi çerçevesinde izlediği politikalar ve ekonomik yönetişimi güçlendirmek üzere gerçekleştirdiği reformlar, AMB ve Avrupa Komisyonu gibi hesap verebilirlikten uzak teknokratik nitelikteki organların güçlenmesine yol açmıştır. Buna ilaveten şeffaflık açısından tartışmalı Zirve'nin gündem belirleyici olarak öne çıkmıştır. Supranasyonal niteliği haiz Komisyon'un ise gündem belirleyici rolünü bu süreçte kaybetmesinin yanı sıra tarafsızlığı sorgulanır hale gelmiştir. AP de bu süreçte düşük düzeyli bir katılım sergilemiştir. Bütün bu olgular ise Birlik düzeyinde girdi meşruiyetinin azalmasında etkili olmuştur.

Euro krizinin ulusal düzeyde de benzer bir etkisi olmuştur. Birlik üye devletleri arasındaki denge sarsılırken çeşitli “ikili sınıflandırmaların” (borçlu- kreditor, fakir-zengin vs.) belirgin şekilde mevzubahis olması ve Birlik düzeyinde dayanışmanın sergilenememesi üye devletler arasında kutuplaşmanın oluşmasına yol açmıştır. Bu durum Avrupa değerleri ve bir Avrupa halkının yokluğu bağlamında bir Avrupalı kimliğinin oluşması açısından da sorun teşkil etmektedir. Ayrıca ulusal demokrasilerin de bu süreçte zarar görmesi, özellikle borçlu üye devletlerde olmak üzere ulusal hükümetlerin meşruiyetini yitirmesi de Birliğin girdi meşruiyetinin azalmasına yol açmıştır. Üstelik teknokratik niteliğin arttığı bu süreçte, teknokrasinin AB düzleminden ulusal düzleme taşındığına şahit olunurken ulusal demokrasilerin krize girdiğinin bir göstergesi olarak popülizm güç kazanmış ve ulusal düzeyden AB düzlemine taşınmıştır. Bu durumun sonucu ise girdi meşruiyetinin azalması olmuştur. AB'nin meşruiyet zemininin kayganlaştığının bir göstergesi olarak sunulabilecek şekilde söz konusu edilen partilerin Euroskeptik bir nitelik arz etmesi de önemli bir husustur.

Kriz, gerek borçlu üye devletler ve gerekse diğer Birlik üye devletleri ve vatandaşları tarafından Birliğin sorgulanmasına da yol açmıştır. Birliğe duyulan güvenin azalmasının yanı sıra Avrupa bütünleşmesine desteğin azalması ve Avrupa projesine karşı bir hayal kırıklığının yaşanması bağlamında girdi meşruiyetini azaltıcı bir etki yaratmıştır. Buna ilaveten, her ne kadar Euro'ya olan destek devam etse de Birliğin izlediği politikalardan memnun olunmadığı da özellikle borçlu Birlik üye devletlerinde olmak üzere yaşanan toplumsal hareketler ve protestolar nezdinde kendini göstermektedir.

Birlik krizin teşhisi ve hızlı bir şekilde krize yanıt vermede etkin bir performans sergileyememiştir. İzlenen politikaların ekonomik durgunluk, işsizlik, sosyal dışlanma gibi olguları artırmasının yanı sıra insan hakları ihlali, bir insani krizin mevzubahis edilebilir olması ile de birleşince AB'nin problem çözücü niteliğini verimli ve etkin bir şekilde sergileyemediğinin göstergesi olmaktadır. Bu ise çıktı meşruiyeti bağlamında Birliğin meşruiyetinin temellerinin ve varlığının sorgulanmasına yol açmıştır.

Öte yandan, kriz yönetiminde Birlik kurumlarının üstlendiği rol ve belirlenen politikaların kabul ediliş biçimi şeffaflık, hesap verebilirlik, karar alma süreçlerinin karmaşıklığı gibi unsurlar bağlamında Birliği daha da tartışmalı bir yapıya sokarak süreç meşruiyetinin azalmasında rol oynamıştır. Bunun yanı sıra Birlik ve Birlik vatandaşları arasındaki mesafe, Birliğin krizle birlikte vatandaşlarının günlük hayatları üzerindeki belirgin etkisinin artmasının aksine daha da açılmıştır.

Euro krizi Birliğin girdi meşruiyeti, çıktı meşruiyeti ve süreç meşruiyeti açısından olumsuz bir etki sunarak Birliğin demokratik meşruiyetinin azalmasına neden olmuştur. Bu çerçevede Birliğin geleceğine yönelik tartışmalar federalizm, siyasi bir Birliğin oluşturulması, Birliğin dağılacağı ya da farklılaştırılmış bir bütünleşme içerisine girdiği veya girmesi gerektiği³⁵⁶ gibi olgular üzerinden tartışılarak bir anlamda Birliğin meşruiyet sorununa da yanıt aranmaktadır. Bu anlamda krizin Avrupa bütünleşmesi açısından olumsuz etkilerinin yanı sıra önemli adımların atılabilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünenlerin sayısı da oldukça fazladır. Ancak özellikle krizle mücadele kapsamında izlenen politikaların olumsuz etkisi de dikkate alındığında Birliğin rolünün artmasına ve daha fazla yetki devrine üye devletlerce ve Birlik vatandaşlarınca sıcak bakılmadığı ortadadır. Birlik ve özellikle bazı üye devletlerce dayatılan politikaların bir sonucu olarak Avrupa bütünleşmesine olan desteğin azalmıştır.

Bugün Birliğin Euro krizi ile daha da derinleşen bir meşruiyet krizi içerisinde olduğu ortadadır. Bu nedenle tarihsel olarak Birliğin demokratik yapısı ve meşruiyetine dair eleştirilerin ağırlık noktası olan Birlik kurumlarının ve yanı sıra ulusal kurumların rolleri yeniden değerlendirilmelidir. Temsil açısından tarihsel olarak önemli bir rol atfedilen AP'nin kriz yönetimine düşük düzeyde dahili söz konusudur. Bu nedenle AP'nin daha etkin bir şekilde kriz yönetimine dâhil olması, özellikle borçlu Birlik üye devletlerde oluşan egemenliğin kaybı algısını azaltıcı bir şekilde Birlik kurumları ve ulusal kurumlar arasında daha sağlam bir işbirliği biçiminin oluşması yoluyla meşruiyetin sağlanmasına katkıda bulunulmalıdır. Öte yandan krizle Birlik içindeki

³⁵⁶ Cramme ve Hobolt, **op.cit.**, 2015, s.10-13. Schmidt, **op.cit.**, Eylül 2015, s. 52.

rollerinin artmasıyla dikkat çeken iki kurum olan Avrupa Komisyonu ve AMB'nin hesap verebilirlik açısından olumlu bir nitelik arz etmesini sağlayacak adımların atılması gerekmektedir. Her ne kadar Komisyon Başkanının Lizbon Antlaşması ile beraber AP tarafından seçilmeye başlamış olması ve AMB'nin AP'ye bilgilendirmede bulunuyor olması bu anlamda olumlu adımlar olarak sunulabilecek olsa da yeterli olmadığını da söylemek mümkündür. Buna ilaveten krizin olumsuz ekonomik koşullar sunmasının yanı sıra izlenen politikalar ışığında Birliğin etkin bir çözüm sunamaması Birliğin çıktı meşruiyetini artırıcı yönde politikaların benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Birlik vatandaşlarının günlük hayatlarını bu denli etkileyen Birliğin elde ettiği çıktıları görme ihtiyacı duymaları ve bu anlamda Birliğe duyulan inancın azalmaya başlaması, mevcut koşullar nedeniyle Birliği suçlamaları bağlamında düşünüldüğünde bu inancın yeniden tesisi hususunda Birliğin olumlu bir işlev sunmasını sağlayacak politikaları benimsemesini gerekli kılmaktadır.

Sonuç olarak Euro krizi karşısında Birlik kurumları ve üye devletlerince hızlı bir şekilde etkin ve verimli adımların atılamaması Birlik ve vatandaşları arasındaki mesafenin açılmasına yol açmıştır. Üye devletlerin krize karşı gösterdiği tepkiler de eklenince Euro krizinin sonucu AB'nin kriz nedeniyle suçlanması ve üye devletler arasında kutuplaşmanın ortaya çıkması ve belirginleşmesi olmuştur. Öyle ki Yunanistan'ın Euro'dan çıkması ve hatta çıkarılmasına dair senaryolar açıkça dile getirilmeye başlanmıştır. 2015 yılında gerçekleştirilen referandum Yunanistan'ın Birlik üyeliğinin sorgulandığı bir referandum olarak yorumlanmıştır. BK tarafından AB üyeliği referanduma götürülme kararı alınmıştır. Bunların yanı sıra bu süreçte

AB'nin problem çözücü niteliği de zarar görmüştür. Dolayısıyla Euro krizi girdi meşruiyeti, çıktı meşruiyeti ve süreç meşruiyeti üzerinde olumsuz etki ederek Birliğin demokratik meşruiyet sorununun derinleşmesinde etkili olmuştur. Bu nedenle Birliğin etkin ve verimli sonuçlar elde edeceği politikaları benimsemesi gerekmektedir. Ayrıca AP'nin kriz yönetimine daha etkin bir şekilde dahil olması yönünde adımların atılması ve egemenliğin kaybına yönelik inancın tersine çevrilmesi için ulusal kurumlar ile Birlik kurumları arasındaki ilişkinin bu yönde yeniden tesisi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Kitap Bölümleri

Ağaoğulları, Mehmet Ali, **Kent Devletinden İmparatorluğa**, Ankara, İmge Kitabevi, Eylül 2009.

Ahearne, Alan, “Political- Economic Context In Ireland”, **Resolving The European Debt Crisis**, Washington, Peterson Institute For International Economics, Şubat 2012, içinde s. 37-49.

Almond, Gabriel A., Dalton, Russell J. ve Powell Jr., G. Bingham, **European Politics Today**, New York, Longman, 2002.

Akçay, Belgin (ed.), **Avrupa’yı Saran Kriz**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Haziran 2013.

Akdemir, Erhan, “Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi”, ed. Belgin Akçay, İlke Göçmen, **Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Temmuz 2012, içinde, s. 35-63.

Bache, Ian, George, Stephen ve Bulmer, Simon **Politics In The European Union**, New York, Oxford University Press, 2011.

Banchoff, Thomas ve Smith, Mitchell P., “Conclusion”, ed. Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, **Legitimacy And The European Union: The Contested Polity**, New York ve Londra, Routledge, 1999, içinde, s. 212-219.

Bastasin, Carlo, **Saving Europe: How National Politics Destroyed The Euro**, Washington D.C., Brookings Institution Press, 2012.

Beck, Ulrick, **German Europe**, Cambridge ve Madlen, Polity Press, 2013.

Beetham, David ve Lord, Christopher, “Legitimacy And The European Union”, ed. Albert Weale ve Michael Nentwitch, **Political Theory And The European Union**, Londra ve New York, Routledge, 1998, içinde, s. 15-34.

Bekkers, Viktor ve Edwards, Arthur “ Legitimacy And Democracy: A Conceptual Framework For Assessing Governance Practices”, ed. Viktor Bekkers (**et.al.**), **Governance And Democratic Deficit: Assessing The Democratic Legitimacy Of Governance Practices**, Burlington, Ashgate Publishing Company, 2007, içinde, s. 35-60.

Beukers, Thomas, “The Eurozone Crisis And The Legitimacy Of Differentiated Integration”, ed. Bruno de Witte, Adrienne Héritier ve Alexander H. Trechsel, **The Euro Crisis And The State Of European Democracy**, San Domenico di Fiesole (FI), European Union Institute, , 2013, içinde, s. 7-30.

Chalmers, Damian ve Chaves, Mariana, “EU Law-Making And The State Of European Democratic Agency”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, , 2015, içinde, s. 155-179.

Chryssochoou, Dimitris N., “Europe’s Contested Democracy”, ed. Michelle Cini, **European Union Politics**, Oxford University Press, Oxford, 2009, içinde, s. 377-389.

Connelly, Rana İzci, “Gönülsüz Üyelikten Çıkış Senaryosuna: Ekonomik Kriz, Birleşik Krallık Ve Avrupa Birliği”, ed. Pınar Gedikkaya Bal ve Rana İzci Connelly, **Ekonomik Kriz Ve Avrupa Birliği**, İstanbul, Derin Yayınları, 2016, içinde, s. 281-302.

Cramme, Olaf ve Hobolt, Sara B. “A European Union Under Stres”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, , 2015, içinde, s.1-15.

Crick, Bernard **Demokrasi**, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, Mart 2012.

Chryssochou, Dimitris N., **Democracy In The European Union**, Londra ve New York, I.B.Tauris Publishers, 2000.

Çelebi, Aykut, **Avrupa: Halkların Siyasal Birliği**, İstanbul, Metis Yayınları, Ekim 2002.

Dahl, Robert A., **Demokrasi Üzerine**, çev. Betül Kadioğlu, Ankara, Phoenix Yayınevi, Ekim 2010.

Douzinas, Costas, **Krizde Felsefe ve Direniş: Yunanistan ve Avrupa'nın Geleceği**, İstanbul, Metis Yayınları, Nisan 2015.

Dunn, Matthew, "The Economy", ed. Imogen Bell, **Regional Surveys of the World-Central and South Eastern Europe-2004**, Europa Publications, Londra ve New York, 2003, içinde, s. 282-287.

Follesdal, Andreas, "Democratic Standards In An Asymmetric Union", ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s. 199-216.

Held, David, **Models of Democracy**, Oxford, Blackwell Publishers, 1992.

Heywood, Andrew, **Siyaset**, çev. Bekir Berat Özüpek (**et. al.**) , Adres Yayınları, Ekim 2007.

Hix, Simon **What's Wrong With The European Union and How To Fix It**, Cambridge, Odyssey Press, 2011.

Hix, Simon ve Hoyland, Bjorn, **The Political System of The European Union**, New York, Palgrave Macmillan, 2011.

Hix, Simon, “Democratizing A Macroeconomic Union In Europe”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford University Press, Oxford, 2015, içinde s.180-198.

Hobolt, Sara B., “Public Attitudes Towards The Euro Crisis”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford University Press, Oxford, 2015, içinde, s. 48-66.

Ihlamur-Öner, Suna Gülfer, “Avrupa’da Ekonomik Kriz Ve Yükselen Yabancı Düşmanlığı”, ed. Pınar Gedikkaya Bal ve Rana İzci Conelly, **Ekonomik Kriz Ve Avrupa Birliği**, 2016, Derin Yayınları, İstanbul, içinde, s. 35-56.

Jones, Erik, “Merkel’s Folly”, **Survival**, C. 52, S. 3, 2010, s. 21-38.

Kohler- Koch, Beate ve Rittberger, Berthold “Charting Crowded Territory: Debating The Democratic Legitimacy Of The European Union”, ed. Beate Kohler- Koch ve Berthold Rittberger, **Debating The Democratic Legitimacy Of The European Union**, Lanham, Rowman and Littlefield Publishers, 2007, içinde, s. 1-29.

Koslowski, Rey, “EU Citizenship: Implications For Identity And Legitimacy”, ed. Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, **Legitimacy And The European Union: Contested Policy**, Londra ve New York, Routledge, 1999, içinde, s. 155-179.

Kriesi, Hanspeter ve Grande, Edgar, “The Europeanization Of The National Political Debate”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s. 67-86.

Kutlay, Mustafa, “Euro Krizinin Politik Ekonomisi ve AB’nin Uluslararası Sistemdeki Geleceği”, ed. Fikret Şenses, Ziya Öniş ve Caner Bakır, **Ülke Deneyimleri Işığında Küresel Kriz ve Yeni Ekonomik Düzen**, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2013, içinde s. 169-185, s. 170.

Magnette, Paul, **What is The European Union: Nature And Prospects**, New York, Palgrave Macmillan, 2005.

Majone, Giandomenico, **Rethinking The Union Of Europe Post-Crisis: Has Integration Gone Too Far?**, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

McCormick, John, **Avrupa Birliğini Anlamak**, Ankara, BigBang Yayınları, Mart 2014.

Offe, Claus, **Europe Entrapped**, Cambridge ve Madlen, Polity Press, 2015.

Macartney, Huw, **The Debt Crisis And European Democratic Legitimacy**, New York, Palgrave Macmillan, 2013.

Özdemir, Haluk, **Avrupa Mantiğı: Avrupa Bütünleşmesinin Teori Ve Dinamikleri**, İstanbul, Boğaziçi Ünivesitesi Yayınevi, Ekim 2012, s. 377-401.

Özsöz, Melih (ed.), “Kriz Sözlüğü, 100 Kelimede Avrupa’nın Ekonomik Kriziz”,
İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 263, İstanbul, 2013.

Sanlı, Leyla, **Avrupa Birliği ve Demokrasi Açığı**, İstanbul, Alan Yayıncılık, Ekim 2005.

Scharpf, Fritz W., “Political Legitimacy In A Non-Optimal Currency Area”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford, Oxford University Press, 2015, içinde, s. 19-47.

Schimmelfenning, Frank, “Differentiated Integration Before And After The Crisis”, ed. Olaf Cramme ve Sara B. Hobolt, **Democratic Politics In A European Union Under Stress**, Oxford University Press, Oxford, 2015, içinde, s. 120-134.

Touraine, Alain, **Demokrasi Nedir?** , çev. Olcay Kunal, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Ekim 2002.

Todd, John, “The British Self Continental And Order” , **Centre For European Studies**, Arena Report No: 1/15, Mart 2015, s. 79-102.

Uslu, Ateş, “ Demokrasi”, ed. Gökhan Atılgan ve E. Attila Aytekin, **Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler**, İstanbul, Yordam Kitap, Eylül 2013, içinde, s.137- 151.

Wolfgang Wessels ve Udo Diedrichs, “The European Parliament And EU Legitimacy”, ed. Thomas Banchoff ve Mitchell P. Smith, **Legitimacy And The European Union**, Londra ve New York, Routledge, 1999, içinde, s. 134-152.

Makaleler

Akgül Açıkmeşe, Sinem, “Avrupa Birliğinde Demokratik Meşruiyet Sorunu”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.2, S.4, 2003, s. 23-45.

Andreev, Svetlozar A., “The EU ‘Crisis of Legitimacy’ Revisited: Concepts, Causes, And Possible Consequences For The European Politics And Citizens”, **Political Perspectives EPRU**, C. 2, S. 7, 2007, s. 1-22.

Auer, Stefan, “The Limits of Transnational Solidarity and the Eurozone Crisis in Germany, Ireland and Slovakia”, **Perspectives on European Politics and Society**, C. 15, S. 3, 2014, s. 322-334.

Azman, Kübra Dilek, “The Problem of ‘Democratic Deficit’ In The European Union”, **International Journal of Humanities and Social Science**, C. 1, S. 5, Mayıs 2011, s. 242-250.

Baranowska, Paula M., “The Coverage Of The Eurozone Economic Crisis In The British Press”, **Perspectives On European Politics And Society**, C. 15, S. 4, 2014, s. 500-517.

Bauer, Michael W. ve Becker, Stefan, “The Unexpected Winner of the Crisis: The European Commission’s Strengthened Role in Economic Governance”, **Journal of European Integration**, C.36, S. 3, 2014, s. 213-229.

Baykal, Sanem, “Avrupa Birliği’nin Geleceği: Meşruiyet Sorunu, Anayasalaşma Süreci ve Bütünleşmenin Nihai Hedefi Üzerine”, **Uluslararası İlişkiler**, C. 1, S. 1, Bahar 2004, s. 119-153.

Baykal, Sanem, “European Union In Search Of Its People: Identity and Legitimacy Generative Functions Of The Constitutional Process In The Light Of The French And Dutch “No” Limits and Prospects”, **Ankara Review Of European Studies**, C. 5, S. 1, Sonbahar 2005, s.121- 147.

Bellamy, Richard, “Democracy Without Democracy? Can the EU’s Democratic ‘Inputs’ Provided By Competitive Parties And Majority Rule?”, **Journal Of European Public Policy**, C. 17, S. 1, 2010, s. 2-19.

Bertoncini, Yves, “Eurozone And Democracy(ies): A Misleading Debate”, **Notre Europe**, Policy Paper 94, 18 Temmuz 2013, s. 1-28.

Bibow, Jörg, “The Euroland Crisis And Germany’s Euro Trilemma”, **International Of Applied Economics**, C.27, S. 3, 2013, s.360-385.

Böttcher, Barbara (ed.), “A Profile Of Europe’s Populist Parties: Structures, Strenghts, Potential”, **Deuscthe Bank Research: EU Monitor, European Integration**, 28 Nisan 2015, s. 1-20.

Buras, Piotr, “EU’s Silent Revolution”, **European Council On Foreign Relations**, ECPR/87, Eylül 2013, s. 1-8.

Buti, Marco ve Carnot, Nicolas, “The EMU Debt Crisis: Early Lessons And Reforms”, **Journal Of Common Market Studies**, C.50, S. 6, 2012, s.899-911.

Cross, Mai’a K. Davis ve Ma, Xinru “EU Crises And Integrational Panic: The Role Of The Media”, **Journal Of European Public Policy**, C.22, S. 8, 2015, s. 1053-1070.

Çelik, Metin, “Avrupa Birliği’nde Yaşanan Meşruiyet Krizi”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 15, S. 2, 2013, s. 151-190.

da Conceição- Heldt, Eugénia, “Why the European Commission Is Not The “Unexpected Winner” Of The Euro Crisis: A Comment On Bauer And Becker”, **Journal Of European Integration**, C. 38, S. 1, 2016, s. 95-100.

Dağdelen, İhsan, “Avrupa Bütünleşme Sürecinde Yunanistan’ın Borç Krizi”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C.10, S.2, 2011, s.1-26.

Daver, Bülent, “ The Basic Principles of Democracy And Their Importance In Dealing With Terrorism”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C. 41, S. 1, 1986, s. 97-104.

Dullien, Sebastian ve Guérot, Ulrike, “The Long Shadow Of Ordoliberalism: Germany’s Approach To The Euro Crisis”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/49, Şubat 2012, s.1-16.

Eriksen, Erik O. ve Fossum, John E. “Democracy Through Strong Publics In The European Union?”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 40, S. 3, 2002, s. 401-424.

Eriksen, Erik O. ve Fossum, John E., “Europe In Search Of Legitimacy: Strategies of Legitimation Assessed”, **International Political Science Review**, C. 25, S. 4, 2004, s. 191-221.

Eriksen, Erik Oddvar, “The Normative Implications Of The Eurozone Crisis”, **ARENA Working Paper 2/2014**, Şubat 2014, s.1-19.

Follesdal, Andreas, “Legitimacy Theories Of The European Union”, **ARENA Working Papers 15**, 2004, s. 1-38.

Follesdal, Andreas ve Hix, Simon, “Why There Is A Democratic Deficit In EU: A Response To Majone And Moravcsik”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 44, S. 3, 2006, s. 533-562.

Fossum, John Erik, “Democracy And Legitimacy In The Eu: Challenges And Options” , **Istituto Affari Internazionali Working Papers 16**, 1 Şubat 2016, s. 1-16.

Guérot, Ulrike ve Leonard, Mark, “The New German Question: How Europe Can Get The Germany It Needs”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/30, Nisan 2011, s. 1-15.

Guérot, Ulrike ve Klau, Thomas, “After Merkozy: How France And Germany Can Make Europe Work”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/56, Mayıs 2012, s.1-16.

Hare, Stephanie “The Democratic Legitimacy Of Euro- Area Bailouts”, **Mediterranean Politics**, C. 17, S. 3, 2012, s.459-465.

Hall, Peter A., “The Economics And Politics Of The Euro Crisis”, **German Politics**, C. 21, S. 4, 2012, s. 355-371.

Hansen, Lene ve Williams, Michael C. “The Myths Of Europe: Legitimacy, Community And The ‘Crisis’ Of The EU”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 37, S. 2, Haziran 1999, s.233-249.

Hobolt, Sara ve Wratil, Christopher, “Public Opinion And The Crisis: The Dynamics Of Support For The Euro”, **Journal of European Public Policy**, C. 22, S. 2, 2015, s. 238-256.

Honkapohja, Seppo, “The Euro Area Crisis: A View From The North”, **Journal Of Macroeconomics**, C. 39, Kısım B, 2014, s. 260-271.

Hooghe, Liesbet ve Marks, Gary, “ Types Of Multi-Level Governance”, **European Integration Online Papers**, C. 5, No.11, 2001, s. 1-24.

Horeth, Marcus, “No Way Out For The Beast? The Unsolved Legitimacy Problem Of European Governance”, **Journal of European Public Policy**, C. 6, S.2, Haziran 1999, s. 249-268.

Holzchacker, Ronald, “Democratic Legitimacy And The European Union”, **Journal Of European Integration**, C. 29, S. 3, 2007, s. 231-245.

Jachtenfuchs, Markus, “ Theoretical Perspectives On European Governance”, **Arbeitspapiere**, C. 3, S. 7, 1995, s. 1-26.

Jensen, Thomas, “Democratic Deficit Of The European Union”, **Living Reviews In Democracy**, C. 1, 2009, s. 1-8.

Jokela, Juha, “David Cameron’s European Policy”, **The Finnish Institute Of International Affairs**, Briefing Paper 124, Şubat 2013, s. 1-9.

Kaitatzi- Whitlock, Sophia, “Greece, The Eurozone Crisis And The Media: The Solution Is The Problem”, **Javnost- The Public**, C. 21, S. 4, 2014, s. 25-45.

Klau, Thomas ve Godement, François “Beyond Maastricht: A New Deal For The Eurozone”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/26, Aralık 2010, s.1-12.

Kohler- Koch, Beate, “European Governance and System Integration”, **European Governance Papers**, NO: C-05-01, Mart 2005, s. 1-21.

Kuhn, Theresa ve Stoeckel, Florian, “When European Integration Becomes Costly: The Euro Crisis And Public Support For European Economic Governance”, **Journal of European Public Policy**, C. 21, S.4, 2014, s. 624-641.

Laffan, Brigid, “Framing The Crisis, Defining The Problems: Decoding The Euro Area Crisis”, **Perspectives On European Politics And Society**, C. 15, S. 3, 2014, s. 266-280.

Lemke, Christiane, “Challenging the “Ever Closer Union”: Political Consequences Of The Eurozone Crisis”, **American Foreign Policy Interests**, C.36, S.1, 2014, s. 18-24.

Leonard, Mark “Four Scenarios For The Reinvention Of Europe”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/43, Kasım 2011, s.1-16.

Lord, Christopher, “Legitimacy, Democracy And The EU: When Abstract Questions Become Practical Policy Problems ”, **Policy Paper**, 2000, s. 1-25.

Lord, Christopher ve Beetham, David, “ Legitimizing The EU: Is There A ‘Post-Parliamentary Basis’ For Its Legitimation?”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 39, s. 3, Eylül 2001, s.

Lord, Christopher ve Magnette, Paul, “E Plubirus Unum? Creative Disagreement About Legitimacy In The EU”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 42, S. 1, 2004, s. 183-202.

Maduro, Miguel Poiars, “A New Governance For The European Union And The Euro: Democracy And Justice”, **Robert Schuman Centre For Advanced Studies Policy Papers**, 2012/11, 2012, s. 1-23.

Majone, Giandomenico, “Europe’s ‘Democratic Deficit’ : The Question of Standards”, **European Law Journal**, C. 4, S. 1, Mart 1998, s. 5-28.

Majone, Giandomenico, “The Credibility Crisis Of Community Regulation”,
Journal Of Common Market Studies, C. 38, S. 2, 2000, 273-302.

Majone, Giandomenico, “The Common Sense Of European Integration”, **Journal of European Public Policy**, C. 13, S. 5, Ağustos 2006, s. 607-626.

Majone, Giandomenico “From Regulatory State To Democratic Default”, **Journal Of Common Market Studies**, C.52, S. 6, 2014, s. 1216-1223.

Mamadouh, V. D. ve. Van Der Wusten, H.H, “The European Union In The Grip Of Accumulated Governance Crises: The Euro, The Reform Efforts, And The Public-Support Dynamics”, **Eurasian Geography and Economics**, C. 54, S.2, 2013, s. 162-181.

Marks, Gary, Hooghe, Liesbet ve Blank, Kermit, “European Integration From the 1980s:State-Centric v. Multi-Level Governance”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 34, S.3, Eylül 1996, s. 341-378.

Matthijs, Matthias ve McNamara, Kathleen “The Euro Crisis’ Theory Effect: Northern Saints, Southern Sinners, And The Demise Of The Eurobond”, **Journal Of European Integration**, C. 37, S. 2, 2015, s. 229-245.

Medrano, Juan Díez, “The Limits Of European Integration”, **Journal Of European Integration**, C. 34, S. 2, 2012, s. 191-204.

Moravcsik, Andrew, “In Defence of the ‘Democratic Deficit’: Reassessing Legitimacy in The European Union”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 40, S. 4, 2002, s.603-624.

Moravcsik, Andrew, “Europe After The Crisis: How To Sustain A Common Currency”, **Foreign Affairs**, C. 91, S. 3, Mayıs/Haziran 2012, s. 54-68.

Moravcsik, Andrew, “The Myth of Europe’s ‘Democratic Deficit’”, **Intereconomics: Journal of European Public Policy**, Kasım- Aralık 2008, s. 331-340.

Mulligan, Shane, “ Questioning (The Question Of) Legitimacy In IR: A Reply To Jens Steffek”, **European Journal Of International Relations**, C. 10, S. 3, 2004, s. 475-484.

Micossi, Stefano, “Democracy In The European Union”, **Center For European Policy Studies Working Document**, No. 286, Şubat 2008, s. 1-17.

Nicolaidis, Kalypso, “Of Bread, Games And Gladiators”, ed. Richard Bellamy ve Uta Staiger, **The Eurozone Crisis And The Democratic Deficit**, Londra, UCL European Institute, 2013, içinde, s. 11-12.

Offe, Claus, “Governance: An “Empty Signifier”?”, **Constellations**, C. 16, S. 4, 2009, s. 550-562.

Offe, Clause “Europe Entrapped”, **Eurozine**, 2013, s.1-10.

Öniş, Ziya ve Kutlay, Mustafa, “Ekonomik Bütünleşme/Siyasal Parçalanmışlık Paradoksu: Avro Krizi ve Avrupa Birliği’nin Geleceği”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, C. 9, S. 33, Bahar 2012, s. 3-22.

Piattoni, Simona, “Multi-Level Governance: A Historical And Conceptual Analysis”, **Journal Of European Integration**, C. 31, S. 2, 2009, s. 163-180.

Poyraz, Emel, “Avrupa Birliği’nin Sistem Sorunu: Kamuoyu Eksikliği ve Demokrasi Açığı”, **Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi**, C. 2, S. 4, İlkbahar Dönemi 2013, s. 13-35.

Risse, Thomas ve Kleine, Mareike, “Assessing The Legitimacy Of The EU’s Treaty Revision Methods”, **Journal Of Common Market Studies**, C. 45, S. 1, 2007, s. 69-80.

Roth, Felix, Jonung, Lars ve Nowak- Lehmann D., Felicitas, “Crisis And Public Support For The Euro:1990-2014”, **Journal Of Common Market Studies**,, 2015, s. 1-17.

Rousseau, Richard , “The Democratic Deficit And Legitimacy Problems of The European Union: Elements Of The Debate”, **On-line Journal Modelling The New Europe**, Issue no: 12, 2014, s. 10-30.

Scharpf, Fritz W., “Problem Solving Effectiveness And Democratic Accountability In EU”, **Max-Planck-Institut Für Gesellschaft Sforschung Working Paper**, NO.3/1, Şubat 2003.

Schmidt, Vivien A., “Democracy In Europe: The Impact of European Integration”, **Perspectives on Politics**, C. 3, S. 4, Aralık 2005, s. 761-769.

Schmidt, Vivien A., “Democracy And Legitimacy In The European Revisited: Input, Output and Throughput”, **Kolleg-Forshergruppe Working Paper Series**, No.21, Kasım 2010, s. 1-31.

Schmidt, Vivien A., “Democracy And Legitimacy In The European Union Revisited: Input, Output And ‘Throughput’”, **Political Studies**, C. 61, 2013, s. 2-22.

Schmidt, Vivien A., “Forgotten Democratic Legitimacy: “Governing By Rules” And “Ruling By The Numbers””, ed. Mathias Matthijs ve Mark Blyth, **The Future Of The Euro**, New York, Oxford University Press, forthcoming, içinde, s. 1-25.

Schwarzer, Daniela, “The Euro Area Crises, Shifting Power Relations And Institutional Change In The European Union”, **Global Policy**, C.3, S. 1, Aralık 2012, s. 28-41.

Schwarzer, Daniela ve Youngs, Richard, “Crises In The Euro Area And Challenges For The European Union’s Democratic Legitimacy”, **The Euro Future Project Paper Series**, Mayıs 2013, s. 1-6.

Sieberson, Stephen C., “The Treaty of Lisbon And Its Impact On The European Union’s Democratic Deficit”, **Columbia Journal Of European Law**, C. 14, S. 3, 2008, s. 445-465.

Sousa, Helena ve Santos, Luís António, “Portugal at the Eye of the Storm: Crisis, Austerity and the Media”, **Javnost - The Public**, C.21, S.4, 2014, s. 47-61.

Stavrakakis, Yannis ve Katsambekis, Giorgos, “Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA”, **Journal Of Political Ideologies**, C. 19, S. 2, 2014, s. 119-142.

Torreblanca, Jose Ignacio (**et. al**), “The Continent-Wide Rise Of Euroscepticism”, **European Council On Foreign Relations**, ECFR/79, Mayıs 2013, s. 1-10.

Tosun, Jale, Wetzel, Anne ve Zapryanova, Galina, “The EU In Crisis: Advancing The Debate”, **Journal Of European Integration**, C. 36, S. 3, 2014, s. 195-211.

Tsoukalis, Loukas, “Greece In The Euro Area: Odd Man Out, Or Precursor Of Things To Come?”, ed. William R. Cline ve Guntram B. Wolff, **Resolving The European Debt Crisis**, Peterson Institute For International Economics, Washington, Şubat 2012, içinde s.19-35.

Türel, Oktar, “Avrupa Birliği’nde Ekonomik ve Parasal Birlik Süreci: Geçmiş Ve Gelecek”, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi**, C. 40, S.2, 2013, s. 395-432.

Usta, Nazlı, “Yunan Yazılı Basınında ‘Avrupalılaşıma’ Tartışmaları: Bir Politik Kriz Dönemi İncelemesi”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, C. 10, S. 39, 2014, s. 137-165.

Verney, Susannah ve Bosco, Anna “Living Parallel Lives: Italy And Greece In Age Of Austerity”, **South European Society And Politics**, C. 18, S. 4, 2013, s. 397-426.

van Gent, W.P.C., Mamadouh, V. D. ve van der Wusten, H. H., “Political Reactions To The Euro Crisis: Cross-National Variations And Rescaling Issues In Elections And Popular Protests”, **Eurasian Geography and Economics**, C. 54, S. 2, 2013,

Vilpišauskas, Ramūnas, “Eurozone Crisis And European Integration: Functional Spillover, Political Spillback?”, **Journal of European Integration**, C. 35, S. 3, 2013.

Yalçın, Cem ,“Challenging The Future: The Democratic Deficit Of The EU From A Federalist Perspective”, **Poznan University of Economic Review**, C.14, S.3, 2014, s. 23-38.

Yavaş, Vural, “Almanya’da Yeni Parti: ‘Euro’yu Ortadan Kaldıralım!’”, **ATAUM E-Bülten**, Y.5, S. 54, Mart 2013, s.1-3.

Yiğit, Dilek, “Avrupa Komisyonu’nun Meşruiyeti Ve Siyasi Sorumluluğu”, **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, C. 21, S. 2, 2013, s.73-98.

Yiğit, Dilek, “Küresel Ekonomik Kriz Öncesi ve Krizin Etkileri İle Mücadele Sürecinde Avrupa Birliği’nde Ekonomi Yönetimi”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, C. 11, S. 1, 2012, s. 135-168.

Yiğit, Dilek, “Majone’nin Düzenleyici Avrupa Devleti Modeli Ve Avrupa Birliği’nde Demokrasi Açığı Tartışmalarına Etkisi”, **Ege Akademik Bakış**, C. 14, S. 3, Temmuz 2014, s.399-412.

Ward, Tom “The European Union: A Crisis Of Legitimacy?”, **European View**, C.9, S. 1, 2010, s. 155-127.

Wallace, William ve Smith, Julie, “ Democracy Or Tecnocracy? European Integration And The Problem Of Popular Consent”, **West European Politics**, C. 18, S. 3, 1995, s. 137-157.

Weiler, J. H. H., Haltern, U. ve Mayer, F., “European Democracy And Its Critique: Five Uneasy Pieces”, **European University Institute Working Paper**, RSC No:95/11, 1995, s. 1-48.

Weiler, Joseph, “In The Face Of Crisis-Input Legitimacy, Output Legitimacy And The Political Messianism Of European Integration”, **Peking University School Of Transnational Law Review**, C. 1, S. 2, 2013, s. 292-311.

TEZLER

Çelik, Metin, **Uluslararası İlişkilerde Meşruiyet Krizi: Avrupa Birliği Örneği**, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007.

Demir, Nesrin **Avrupa Birliği’nde Demokrasi Kavramı, Gelişimi ve Uluslararası Etkileşim**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2006.

İslamoğlu, Mustafa, **2008 Küresel Krizi Sonrası Avrupa’da Yükselen Popülist Hareketler**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012.

Kodakçı, Devrim, **Genişleme, Avrupa Birliği’nde Demokrasi Eksikliği ve Çözüm Önerileri**, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 2004.

Mindek, Can, **Avrupa Birliği’nde Demokrasi Açığı Sorunu ve Avrupa Parlamentosu**, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

Yünel, Duygu, **Avrupa Birliğinin Demokratik Meşruiyetinin Sağlanması** **Avrupa Yurttaşlığı Kavramının Etkisi**, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

DİĞER KAYNAKLAR

“About EFSF”, **European Financial Stability Facility (EFSF)**, bkz: <http://www.efsf.europa.eu/about/index.htm> (Erişim Tarihi 03.05.2016).

Beetham, David ve Lord, Christopher **Legitimacy And The European Union**, New York, Routledge, 1998, https://books.google.com.tr/books?id=gmrXAwAAQBAJ&pg=PR3&dq=performance+legitimacy+of+european+union&hl=tr&source=gbp_selected_pages&cad=2#v=onepage&q=performance%20legitimacy%20of%20european%20union&f=false (Erişim Tarihi 24. 06. 2015).

Benoit, Bertrand, “Germany Sees An End To US Hegemony”, **Financial Times**, 26 Eylül 2008, bkz: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/a8ab34ea-8b63-11dd-b634-0000779fd18c.html#axzz3t9XJpLjH> (Erişim tarihi 02.12.2015).

“Berlusconi Nasıl Kurtulur?”, **Milliyet**, 7 Kasım 2011,

<http://www.milliyet.com.tr/berlusconi-nasil-kurtulur->

[/dunya/dunyadetay/07.11.2011/1460316/default.htm](http://dunya.dunyadetay/07.11.2011/1460316/default.htm) (Erişim Tarihi 15.12.2015).

Boratav, Korkut, “Yunanistan Referandumu Üzerine”, **Mülkiye Haber**, 3 Temmuz

2015. Tam metin için bkz: <http://mulkiyehaber.net/?p=7865> (Erişim Tarihi 6

Temmuz 2015).

Cameron, David, “A New Settlement For The United Kingdom In A Reformed European Union”, 10 Kasım 2015, s. 1-6.

Chambers, Madeline, “Germans Say Euro Zone May Have To Expel Greece: Poll”,

Reuters, 14 Şubat 2010, <http://www.reuters.com/article/us-eurozone-germany->

[idUSTRE61D0ZC20100214](http://www.reuters.com/article/us-eurozone-germany-idUSTRE61D0ZC20100214) (Erişim Tarihi 17.12. 2015).

Claude- Trichet, Jean ve Draghi, Mario, “Letter Of The European Central Bank To Silvio Berlusconi”, **Voltaire.net.org**, 5 Ağustos 2011,

<http://www.voltairenet.org/article171574.html> (Erişim Tarihi 15.12.2015).

Collins, Stefan, “Majority Back Bailout But Say Sovereignty Lost”, **Irish Times**, 8

Aralık 2010, <http://www.irishtimes.com/news/majority-back-bailout-but-say->

[sovereignty-lost-1.687997](http://www.irishtimes.com/news/majority-back-bailout-but-say-sovereignty-lost-1.687997) (Erişim Tarihi 13 Aralık 2015).

Conway, Edmund, “Most Germans Want Greece Thrown Out Of Euro”, **Telegraph**, 14 Şubat 2010, <http://www.telegraph.co.uk/finance/currency/7238035/Most-Germans-want-Greece-thrown-out-of-euro.html> (Erişim Tarihi 17.12. 2015).

Dinmore, Guy ve Atkins, Ralph “ECB Letter Show Pressure On Berlusconi”, **Financial Times**, 29 Eylül 2011, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/3576e9c2-eaad-11e0-aeca-00144feab49a.html#axzz3uOP4DoSH> (Erişim Tarihi 15.12. 2015).

“David Cameron AB’yi Reforma Zorlamak İçin İkna Turunda”, **Euronews**, 28 Mayıs 2015, <http://tr.euronews.com/2015/05/28/david-cameron-ab-yi-reformzorlamak-icin-ikna-turunda/> (Erişim Tarihi 29.05. 2015).

“Economic Adjustment Programme for Cyprus”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz: http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/cyprus/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.11.2015).

European Commission, “Assisting Countries In Trouble”, 12 Aralık 2014, http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/assisting_countries_in_trouble/index_en.htm (Erişim Tarihi 15 Nisan 2016).

European Commission, Standart Eurobarometer 70, Haziran 2010.

European Commission, Standart Eurobarometer 71, Eylül 2009.

European Commission, Standart Eurobarometer 74, Kasım 2010.

European Commission, Standart Eurobarometer 76, Aralık 2011.

European Commission, Standart Eurobarometer 80, Aralık 2013.

European Commission, Standart Eurobarometer 82, Aralık 2014.

European Commission, Standart Eurobarometer 84, Ağustos, 2015.

Eurobarometer, **One Year to go to the 2014 European Elections**, 2013, s. 33. Tam metni için bkz:

<http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election3/SyntheseEB795ParlemetreEN.pdf> (Erişim Tarihi 01.12. 2014).

European Humanist Federation, “The European Union And The Challenge Of Extremism And Populism”, Ekim 2013, s.1-10.

European Parliament, “Enhancing The Legitimacy Of EMU Governance”, IP/A/ECON/2012-17, PE 536.312, Aralık 2014.

“European Stability Mechanism”, **European Central Bank Montly Bulletin**, Temmuz 2011.

Eurostat, “Unemployment Statistics”, 4 Nisan 2016,

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics,

(Erişim Tarihi 14.04.2016).

“Financial Assistance To Greece”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz:

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/greek_loan_facility/index_en.htm (Erişim Tarihi 29.12.2015).

“Greek Crisis: Papandreou Promises On EU Deal”, **BBC News**, 1 Kasım 2011, bkz:

<http://www.bbc.com/news/world-europe-15526719> (Erişim Tarihi 10 Aralık 2015).

“Greek Referendum: Full Results”, **The Guardian**. Bkz:

<http://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2015/jul/05/live-results-greek-referendum> (Erişim Tarihi 10.12.2015).

“Grexit”, **Investopedia**, bkz: <http://www.investopedia.com/terms/g/grexit.asp>

(Erişim Tarihi 08.12.2015).

“İspanya- İşsizliğin Pençesindeki Kayıp Nesil”, **İktisadi Kalkınma Vakfı E-**

Sözlüğü, <http://esozluk.ikv.org.tr/?id=511> (Erişim Tarihi 15.12.2015).

“İtalya- Krizin Süper Kahramanları: Teknokratlar”, **İktisadi Kalkınma Vakfı E-**

Sözlüğü, http://esozluk.ikv.org.tr/?ust_id=5&id=513 (Erişim Tarihi 15.10.2015).

“Key Facts”, **European Financial Stability Facility (EFSF)**, bkz:

<http://www.efsf.europa.eu/about/key-figures/index.htm>. (Erişim Tarihi 03.05.2016)

Kutlay, Mustafa, “ Yunanistan Seçimleri ve SYRIZA’nın Açmazları”, **Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Uzman Analizleri**, 21 Ekim 2015. Bkz:

http://www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2434&cat=405#.VmlFvtJ97IU

(Erişim Tarihi 10 Aralık 2015).

“Legitimacy”, **Encyclopedia Princetoniensis**,

<http://pesd.princeton.edu/?q=node/255> (Erişim Tarihi 23.06.2015).

“Letter To The Heads Of The European Council, European Commission, The Eurogroup, the ECB and IMF”, Hellenic Republic Prime Minister, 30 Kasım 2011.

Bkz: <http://www.primeminister.gov.gr/english/2011/11/30/letter-to-the-heads-of-the-european-council-european-commission-the-eurogroup-thw-ecb-and-imf/> (Erişim Tarihi 10.12.2015).

Lord, Christopher, “Democracy And Accountability In The Enlarged European Union: Legitimation Traps, Problems And Solutions, And The Role Of The Convention On The Future Of Europe”, **Stiftung Wissenschaft und Politik**

Conference: Democracy and Accountability in the Enlarged European Union, 7-8 Mart 2003s. 1-13, <http://www.swp->

berlin.org/fileadmin/contents/products/projekt_papiere/Lord1_sicher.pdf (Erişim Tarihi 18.06.2015).

Lusiani, Nicholas ve Saiz, Ignacio (haz.), “Safeguarding Human Rights In Times Of Economic Crisis”, **Council Of Europe Commissioner For Human Rights**, Issue Paper, Kasım 2013.

Majone, Giandomenico, “The Rise of Regulatory State In Europe”, ed. Robert Baldwin, Colin Scott ve Christopher Hood, **A Reader On Regulation**, New York, Oxford University Press, Mart 2012, içinde s. 193-215. Tam metin için bkz: <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198765295.001.001/acprof-9780198765295-chapter-7>. (Erişim Tarihi 12.08.2015).

“Making It Happen: The European Semester”, **European Commission**. Bkz: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/index_en.htm (Erişim Tarihi 01.12. 2015).

Matjaşiş, Peter, “Democratic Deficit: A Federalist Perspective”, **thenewfederalist.eu**, 17 Ekim 2010. Tam metin için bkz: <http://www.thenewfederalist.eu/Democratic-deficit-a-federalist-perspective> (Erişim Tarihi 04.12.2015).

“One Currency For One Europe: The Road To The Euro”, **European Commission**, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication6730_en.pdf (Erişim Tarihi 29.11.2015).

“OECD Employment Outlook 2009”, **OECD Publishing**, 2009, s. 269, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/oecd-employment-outlook-2009_empl_outlook-2009-en#page271 (Erişim Tarihi 14.04.2016).

OECD, “Age Of Labour Force Exit”, **Society At A Glance 2009: OECD Social Indicators**, içinde, s. 82-83, 2009, Tablo SS6.1. Bkz: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8109011ec014.pdf?expires=1460658792&id=id&acname=guest&checksum=49812A37B3C308891FBA1F2A29A41239> (Erişim Tarihi 14.04.2016).

“Parliamentary Questions: Reply”, **European Parliament**, 15 Eylül 2010. Bkz: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2010-5018&language=EN> (Erişim Tarihi 05.04.2016).

“Prime Minister’s Statement In Cannes”, **Hellenic Republic Prime Minister**, 2 Kasım 2011, bkz: <http://www.primeminister.gov.gr/english/2011/11/02/prime-ministers-statement-in-cannes/> (Erişim Tarihi 10.12. 2015).

“Prime Minister Alexis Tsipras’ Speech To Parliament Regarding The July 5th Referendum”, **Hellenistic Republic Of Prime Minister**. Bkz:

<http://www.primeminister.gov.gr/english/2015/06/28/prime-minister-alexis-tsipras-speech-to-parliament-regarding-the-july-5th-referendum/> (Erişim Tarihi 10.12.2015).

“Prime Minister Alexis Tsipras’ Address Concerning The Referendum To Be Held On The 5th of July”, **Hellenistic Republic Of Prime Minister**. Bkz:

<http://www.primeminister.gov.gr/english/2015/06/27/prime-minister-alexis-tsipras-address-concerning-the-referendum-to-be-held-on-the-5th-of-july/> (Erişim Tarihi 10.12.2015).

Pew Research Center Global Attitudes Project, “European Unity On The Rocks”, 29 Mayıs 2012, s. 1-80.

Pew Research Center Global Attitudes Project, “A Fragile For EU Image On Eve Of European Parliament Elections”, 12 Mayıs 2014, s. 1-50.

Pew Research Center Global Attitudes Project, “Faith European Project In Reviving”, 2 Haziran 2015, s. 1-36.

“Post- Programme Surveillance for Ireland”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz:

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/ireland/index_en.htm

(Erişim Tarihi 29.12.2015).

“Post- Programme Surveillance of Portugal”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz:

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/portugal/index_en.htm

(Erişim Tarihi 29 .12.2015).

“Post- Programme Surveillance for Spain”, **European Union- Economic And Financial Affairs**. Bkz:

http://ec.europa.eu/economy_finance/assistance_eu_ms/spain/index_en.htm (Erişim

Tarihi 29.11. 2015).

“Portekiz- Almanca Kurslarına Hücüm”, **İktisadi Kalkınma Vakfı E-Sözlüğü**,

http://esozluk.ikv.org.tr/?ust_id=5&id=520 (Erişim Tarihi 15.10. 2015).

“Report On Greek Government Deficit And Debt Statistics”, **European**

Commission, <http://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/DOC/?uri=CELEX:52010DC0001&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/DOC/?uri=CELEX:52010DC0001&from=EN) (Erişim Tarihi

02.12. 2015).

“Results Of The European Parliament Elections”, **European Parliament**,

<http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.html> (Erişim Tarihi

01.12. 2014).

“Responding To The Debt Crisis”, **European Commission**,

http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/responding_to_the_debt_crisis/index_en.htm (Erişim Tarihi 06.04.2016).

“Responding To The Financial Crisis”, **European Commission**,

http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/responding_to_the_financial_crisis/index_en.htm (Erişim Tarihi 06.04.2016).

Scharpf, Fritz, **Governing In Europe: Effective And Democratic?**, New York, Oxford University Press, 2011, s. 7-42. Tam metin için bkz:

<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780198295457.001.001/acprof-9780198295457-chapter-2>, (Erişim Tarihi 12.08.2015).

Schäuble, Wolfgang, “Why Austerity Is Only Cure For Eurozone?”, **Financial**

Times, 5 Eylöl 2011. Bkz: <http://www.ft.com/cms/s/0/97b826e2-d7ab-11e0-a06b-00144feabdc0.html#axzz44y8UJFYc> (Erişim Tarihi 05.04.2016).

Schmidt, Vivien A., “The Eurozone’s Crisis Of Democratic Legitimacy: Can The EU Rebuild Public Trust And Support For European Economic Integration?”, **European Commission**, European Economy Discussion Papers 015, Lüksemburg, Eylöl 2015.

“Speech by Mario Draghi, President Of European Central Bank”, **Global**

Investment Conference, Londra, 26 Temmuz 2012. Tam metin için bkz:

<https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120726.en.html> (Erişim Tarihi 08.12.2015).

Statement Of The Head Of State Or Government Of The European Union, 11

şubat 2010, Brüksel. Bkz:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/112856.pdf.

(Erişim Tarihi 05.04.2016).

Statement Of The Head Of State Or Government Of The Euro Area, 7 Mayıs

2010, Brüksel. Bkz: http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-

[2014/president/news/speeches-statements/pdf/114295.pdf](http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/pdf/114295.pdf) (Erişim Tarihi

24.11.2015). Laffan, 2014, s. 270.

Statement Of The Heads Of State Or Government Of The Euro Area, 25 Mart

2010, Brüksel. Bkz:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113563.pdf

(Erişim Tarihi 05.04.2016).

Statement By The Heads Of State Or Government Of The European Union, 11

şubat 2010, Brüksel. Bkz:

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/112856.pdf

(Erişim Tarihi 24.11.2015).

“The Rise of The Spitzenkandidat”, **National Online Review**,

<http://www.nationalreview.com/corner/377613/rise-spitzenkandidat-andrew-stuttaford> (Erişim tarihi 03.01.2015).

“Trichet: No Fiscal Stimulus Here, Please”, **The Wall Street Journal**, bkz:

<http://blogs.wsj.com/economics/2008/02/07/trichet-no-fiscal-stimulus-here-please/>

(Erişim Tarihi 02.12.2015).

Trnski, Marko, “Multi-Level Governance In The EU”, s. 25, bkz:

[http://www.sustainableislands.eu/BlockImages/InLibraryData/GalleryData/MULTI-LEVEL%20GOVERNANCE%20IN%20THE%20EU%20by%20Marko%20Trnski.p](http://www.sustainableislands.eu/BlockImages/InLibraryData/GalleryData/MULTI-LEVEL%20GOVERNANCE%20IN%20THE%20EU%20by%20Marko%20Trnski.pdf)
[df](http://www.sustainableislands.eu/BlockImages/InLibraryData/GalleryData/MULTI-LEVEL%20GOVERNANCE%20IN%20THE%20EU%20by%20Marko%20Trnski.pdf) (Erişim Tarihi 27. 03. 2016).

Tzavela, Niki, “ Parliamentary Questions: Question For Written Answer To The Council”, **European Parliament**, 2 Temmuz 2010. Bkz:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2010-5018+0+DOC+XML+V0//EN&language=en> (Erişim Tarihi 05.04. 2016).

“Was It For This?”, **Irish Times**, 18 Kasım 2010,

<http://www.irishtimes.com/opinion/was-it-for-this-1.678424> (Erişim Tarihi 18.12.2015).

Wimmel, Andreas, “ Theorising the Democratic Legitimacy Of European Governance: A Labyrinth With No Exit?”, **Fourth Pan- European Conference On EU Politics** (25-27 Eylül 2008), Riga-Letonya, 26 Eylül 2008, s.1-21.

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/2011-08-05-letter-from-trichet-and-fernandez-ordonez-to-zapateroen.pdf?e5c1a67f9627c5f087d5c7f02168e0da> (Erişim Tarihi 05.04.2016).

ÖZET

2008 küresel krizi ile başlayan ekonomik sorunların Avrupa Birliği nezdinde yansıması, Birlik üye devletlerinin yüksek bütçe açıkları, düşük büyüme oranı, yüksek dış borç stoku gibi ekonomik açıdan mevcut sorunları ile birleşince ciddi ekonomik sorunlar yaratmış ve hızlı ve etkin bir kriz yönetiminin olmayışının da etkisiyle Euro krizine dönüşmüştür. Öyle ki kriz salt ekonomik niteliği olan bir krizin ötesinde yarattığı etkileri ile Birliğin geleceğine dair tartışmaları da artırmıştır. Bu süreçte izlenen politikaların etkin bir çözüm sunamaması ve politikalara dair karar verme sürecinin niteliği Birliğin demokratik meşruiyetine dair tartışmaların ivme kazanmasına neden olmuştur. Özellikle koşulluluk çerçevesinde gelen kurtarma paketleriyle birlikte gelen dayatmacı politikalar; Zirve ve AMB'nin gündem belirleyici bir rol üstlenmesi; AP'nin kriz yönetimi sürecinde düşük düzeyli bir katılım sergilemesi; Komisyon'un icrai yetkilerini artırmasının aksine tarafsızlığının gölgelenmesi; üye devletlerin krizi bir Birlik problemi olarak ele almakta isteksiz davranarak krizden etkilenen ülkelerin ulusal problemleri olarak değerlendirmeyi tercih etmesi; Birlik ve Birlik vatandaşları arasındaki ilişkinin niteliğinin değişmesi ve aradaki mesafenin artması gibi unsurlar Birliğin demokratik meşruiyetine olumsuz etki ederek bu tartışmaların artmasına neden olmuştur. Gerek Birlik gerekse ulusal düzeyde teknokrasi, popülizm, Euroseptisizm gibi olguların artan etkisi de Birliğin demokratik meşruiyetinin azaldığı yönündeki kanıyı güçlendirir niteliktedir. Bu çerçevede, Euro krizinin Birliğin demokratik meşruiyeti üzerindeki etkisinin bir analizinin gerçekleştirilmesi önem kazanmaktadır.

ABSTRACT

The economic problems started with the global crisis in 2008 has created serious economic effects in the presence of the European Union combining with the problematical economic structures of the member states such as high budget deficit, low growth rate and high outstanding external debt. Also with the effect of the absence of rapid and effective crisis management, it turned into Euro crisis. So the crisis has increased the debates regarding the European Union's future with its effects made by the crisis which has a character beyond the purely economic feature. Within this period, not presented an efficient solution by the followed policies up to now and the quality of decision-making process have caused that the debates concerning the European Union's democratic legitimacy gain momentum. Various facts have extended these debates by impressing the European Union's democratic legitimacy negatively such as imposed policies coming with the bailouts within in the frame of conditionality; rejecting to accept the crisis as a the European Union's problem and preferring to assess as a national problem by the member states which are not effected by the crisis seriously; played a decisive role on agenda setting by European Council and ECB; EP's low-level participation to crisis management; Commission's operational powers are increasing whereas shadowing of its impartiality; changing the character of the relationship between the European Union and its citizens. In addition the facts such as technocracy, populism, Euroscepticism have strengthened the claim that the European Union's democratic legitimacy has diminished both European and national level. In this context, making an analysis

regarding the negative effects of the Euro crisis on democratic legitimacy of European Union have importance.

